

Основна школа "Хајдук Вељко" Зајечар

АНЕКС ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Основна школа „Хајдук Вељко“

Адреса: Добривоја Радосављевића Бобија бб, Зајечар

телефон: 019/425-551; 019/440-116

е-mail: hajdukveljkozajecar@gmail.com

Зајечар, септембар 2023.године

ГОДИШЊИ ФОНД НАСТАВЕ 2023/24

I - IV

	I		II		III		IV		УКУПНО	
	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни фонд	Недељни фонд по одељењу
Обавезни предмети										
Српски језик и књижевност	5	25	5	25	5	25	5	25	20	100
Страни језик	2	10	2	10	2	10	2	10	8	40
Математика	5	25	5	25	5	20	5	25	20	100
Свет око нас	2	10	2	10					4	20
Природа и друштво					2	10	2	10	4	20
Ликовна култура	1	5	2	10	2	10	2	10	7	35
Музичка култура	1	5	1	5	1	5	1	5	4	20
Физичко и здравствено васпитање	3	15	3	15	3	15	3	15	12	60
Дигитални свет	1	5	1	5	1	5			3	15
Влашки говор са елементима националне културе					1	2	1	2	2	4
Облик образовно-васпитног рада										
Редовна настава	20	100	20	100	20	100	20	100	80	400
Пројектна настава							1	5	1	5
Допунска настава	1	5	1	5	1	5	1	5	4	20
Додатна					1	5	1	5	2	10
Остали облици рада										
Час одељењског старешине	1	5	1	5	1	5	1	5	4	20
Ваннаставне активности	1-2	5-10	1-2	5-10	1-2	5-10	1-2	5-10	4-8	20-40
Екскурзија	1 дан годишње		1 дан годишње		1 дан годишње		1 дан годишње		1 дан годишње	
Обавезни изборни										
ГВ	1	4	1	5	1	4	1	4	4	19
ВН	1	4	1	4	1	4	1	4	4	16

ГОДИШЊИ ФОНД НАСТАВЕ V – VIII

	V		VI		VII		VIII		УКУПНО	
	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни фонд	Недељни фонд по одељењу
Обавезни наставни предмети										
Српски језик и књижевност	5	20	4	16	4	16	4	20	17	72
Страни језик	2	8	2	6	2	8	2	10	8	32
Ликовна култура	2	8	1	3	1	4	1	5	5	20
Музичка култура	2	8	1	3	1	4	1	5	5	20
Историја	1	4	2	6	2	8	2	10	7	28
Географија	1	4	2	6	2	8	2	10	7	28
Физика	/	/	2	6	2	8	2	10	6	24
Математика	4	16	4	12	4	16	4	20	16	64
Биологија	2	8	2	6	2	8	2	10	8	32
Хемија	/	/	/	/	2	8	2	10	4	18
Техника и технологија	2	8	2	6	2	8	2	10	8	32
Информатика и рачунарство	1	4	1	3	1	4	1	5	4	16
Физичко и здравствено васпитање	3,5	14	3,5	10,5	3,5	14	3,5	17,5	14	56
Изборни наставни програм										
ГВ	1	2	1	2	1	3	1	3	4	10
ВН	1	2,5	1	3,5	1	4,5	1	2	4	12,5
Шпански	2	2	2	4	2	8	2	6	8	20
Француски	2	4	2	6	2	4	2	4	8	18
Слободне наставне активности										
Цртање, сликање, вајање	1	1							1	1
Врлине и вредности као животни компас	1	1							1	1
Историја свакодневног живота	1	1	1	3					2	8
Предузетништво					1	1			1	1
Уметност					1	1	1	3	2	8
Филозофија са децом					1	2	1	1	2	6

Моја животна средина							1	1	1	1
Медијска писменост	1	1							1	1
Слободне наставне активности										
Допунска настава	1	3	1	4	1	5	1	4	4	16
Додатна настава	1	3	1	4	1	5	1	4	4	16
Остали облици образовно-васпитног рада										
Час одељењског старешине	1	3	1	4	1	4	1	5	4	16
Ваннаставне активности	1	3	1	4	1	4	1	5	4	16
Друштвене, техничке, хуманитарне, спортске и културне активности	1	3	1	4					2	7
Екскурзија	До 2 дана		До 2 дана		До 2 дана		До 3 дана		До 3 дана	

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ВРЛИНЕ И ВРЕДНОСТИ КАО ЖИВОТНИ КОМПАС	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ЖИВОТНЕ ВРЕДНОСТИ Живот. Породица. Здравље. Љубав. Образовање. Мир. Другарство. Заједништво. Опште добро. Социјална правда или једнакост.	Наставник може увести праксу да часови почињу неким таквим примерима чиме добра дела постају видљивија. Т Многи садржаји су такви да ће изазвати опречна мишљења код ученика и од тога никако не треба бежати, напротив треба их искористити да ученици самостално освесте значај вредности и врлина. На пример, како живимо у потрошачком друштву где су материјалне вредности стављене у први план може се очекивати да ученици заговарају да је важна вредност новац и да се њиме може све остало купити. Како у слободним наставним активностима нема предавања, уџбеника, писмених задатака и нумеричког оцењивања, важна активност наставника је да осмисли како ће садржај приближити ученицима и које форме рада су погодне да би се постигли очекивани исходи. Наставник треба да посвети посебну пажњу избору подстицаја којим уводи ученике у тему или кључне појмове садржаја а који их мотивишу да се тиме баве.

	ЉУДСКЕ ВРЛИНЕ Праведност. Истинољубивост. Одговорност. Захвалност. Поштење. Толеранција. Емпатија. Поверење. Солидарност. Самоприхватање. Одмереност	Драматизација – ученици драматизују изабрани текст који у себи има неки вредносни проблем – на тај начин се стимулише разумевање како изгледају ствари из туђег угла, како се проблем може решавати и сл. Разговори о људима који су пуно учинили за заједницу – ове активности имају за циљ да ученици увиде да се иза сваког великог достигнућа крије стрпљење, издржљивост и вежбање, а иза подршке заједници и поседовање одређених вредности и спремност да се особа посвети њиховом остваривању. Пример такве особе може бити Михајло Пупин. Разговор са гостима који су учинили добро дело – организовање посете особа које су урадиле нешто што се уклапа у концепт програма. То може бити нпр. ватрогасац који је спасао особу из пожара али и неки ученик који је видео да гори кућа и јавио ватрогасцима. Уколико има услова наставник може организовати гостовање особе која је жива зато што је неко за њу учинио велико дело нпр. дао бубрег и пуно крви. Уколико је то изводљиво гост може бити и особа која је донирала бубрег (може се контактирати Удружење деце бубрежних болесника и трансплантираних особа http://svezaosmeh.org.rs). Пре гостовања ученике треба упознати са животом бубрежних болесника и поступком дијализе и заједнички припремити питања која ће им поставити.
	СОЦИЈАЛНЕ ВЕШТИНЕ Просоцијално понашање. Брига за себе и друге. Сарадња. Асертивна комуникација. Препознавање сопствених и туђих осећања. Самоконтрола. Волонтирање. Конструктивно решавање конфликта. Одређивање приоритета. Критичко мишљење.	Моделирање кроз лични пример или пример појединаца из школе – када ученици виде да се наставник труди да помаже другима или се у школи високо вреднује такво понашање то представља моћан начин подучавања вредностима. Подстицање самоиницијативе – охрабрити ученике да сами проналазе начине како могу самостално помоћи другима у свакодневном животу с тим да то не треба да буде ништа велико нпр. помоћ старијим особама у комшилуку, брига о млађој браћи и сестрама или једноставно пружање подршке пријатељима у школи. Награђивање позитивног понашања – истицање и похваљивање ученика који помажу другима и испољавају другарско понашање. Награђивање позитивног понашања подстиче

	ДОБРОЧИНСТВО Филантропија -појам и значај. Добročинитељи некад и сад. Црвени крст. Институт за трансфузију крви. Хуманитарне невладине организације. Добротворне фондације. Осмишљавање и реализација мање акције за добробит неког појединца, групе или заједнице.	ученике да буду пажљив и корисни у заједници. <i>Разговор о филмовима</i> – разговор о животним вредностима и врлинама ликова који се појављују у изабраном филму даје ученицима јаснију слику о понашању људи. Примери филмова који имају капацитет да подстакну на размишљање и размену осећања.
	<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>	Ученик је у стању да наведе неколико универзалних животних вредности и људских врлина и доведе их у везу са понашањем особе; – идентификује код себе врлине које поседује и које жели да развије покаже саосећање са другим људима, препозна примере бриге за друге и покаже спремност да помогне другоме у складу са својим могућностима;
	КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Компетенција за целоживотно учење. Решавање проблема. Одговорно учешће у демократском друштву. Сарадња. Комуникација. Одговоран однос према здрављу. Одговоран однос према околини. Дигитална компетенција. Рад с подацима и информацијама.

САДРЖАЈ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

УВОД	
Полазне основе рада	1-5
Циљеви школског програма	6-7
Годишњи фонд наставе	8-10
ПРВИ ЦИЛКУС	11
ПРОГРАМИ ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ	12
Српски језик	12-15
Математика	16-19
Свет око нас	20-22
Природа и друштво	
Ликовна култура	23-30
Музичка култура	31-32
Физичко и здравствено васпитање	33-37
Дигитални свет	38-40
Пројектна настава	41-42
Програми изборних предмета	
Грађанско васпитање	43-47
Верска настава	48-50
Програми допунске и додатне наставе	51
Допунска настава	51-53
Додатна настава	54-55
ДРУГИ ЦИЛКУС	56
ПРОГРАМИ ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ	56
Српски језик и књижевност	57-59
Енглески језик	60-61
Историја	62-64
Географија	65-66
Физика	67-68
Математика	69-70
Информатика	71-72
Биологија	73-76
Хемија	77-78
Техника и технологија	79-80
Физичко и здравствено васпитање	81-82
Ликовна култура	83-85
Музичка култура	86-87
Програми изборних предмета	88
Грађанско васпитање	88-89
Верска настава	90-91
Француски језик	92-93
Програми слободних наставних активности	94
Цртање, сликање, вајање	94-96
Музиком кроз живот	97-100

Чувари природе	101
Моја животна средина	102-104
Предузетништво	105-106
Уметност	107-109
Филозофија са децом	110
Медијска писменост	11-112
Животне вештине	113-115
Свакодневни живот у прошлости	116-119
Програми допунске и додатне наставе са начинима и поступцима за њихово остваривање	120
Програм културних активности школе	121-123
Програм школског спорта и спортских активности	124-127
Програм васпитног рада	127-128
Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања, програм спречавања дискриминације и програми превенције других облика ризичног понашања	128-139
Програм слободних активности	140-141
Програм професионалне оријентације	142
Програм здравствене заштите	143-144
Програм социјалне заштите	145-146
Програм еколошке заштите животне средине	147
Програм сарадње са локалном самоуправом	148-149
Програм сарадње са породицом	150-152
Програм излета, екскурзија, настава у природи	153-156
Школска библиотека	157-166
ПРОГРАМ ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА	167-183
ПРОГРАМ РАДА ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА	184-194
Програм рада ученичког парламента	195
Програм стручних усавршавања	196-197
Програм рада руководећих, стручних и саветодавних органа у установи	198
Програм заштите принципа родне равноправности	199-200

Основна школа "Хајдук Вељко" Зајечар

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

Основна школа „Хајдук Вељко“

Адреса: Добривоја Радосављевића Бобија бб, Зајечар

телефон: 019/425-551; 019/440-116

е-mail: hajdukveljkozajecar@gmail.com

Зајечар, 2022.године

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ РАДА

Закони:

1. Закон о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 88/2017, 27/2018, 10/2019 и 6/2020).
2. Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС " бр. 55/2013, 101/2017, 27/2018 и 10/2019).
3. Закон о предшколском образовању и васпитању („Службени гласник РС“, бр. 18/10, 101/17, 113/17 – други закон и 10/19)
4. Закон о условима за обављање психолошке делатности (“Службени гласник РС” 25/96 и 101/05)

Правилници:

1. Правилник о календару образовно-васпитног рада основне школе за школску 2021/2022. Годину („Службени гласник РС – Просветни гласник”, број 5/21)
2. Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање, “Службени гласник РС”, број 74/2018
3. Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету, ученику и одраслом (“Службени гласник РС” 80/18)
4. Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (“Службени гласник РС” 46/2019)
5. Правилник о изменама и допунама Правилника о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање („Службени гласник РС“, број 104/20)
6. Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, детета, ученика или трећег лица у установи образовања и васпитања (“Службени гласник РС” 22/2016)
7. Правилник о изradi и коришћењу психолошких мерних инструмената (“Службени гласник РС” 11/88)
8. **Правилник о организацији и остваривању наставе у природи и екскурзије у основној школи (“Службени гласник РС“, број 30/2019)**
9. **Правилник о основама васпитног програма („Просветни гласник“, број 3/15)**
10. **Правилник о обављању друштвено-корисног, односно хуманитарног рада („Службени гласник РС, бр. 68/18)**
11. Правилник о садржају и начину вођења евиденције и издавању јавних исправа у основној школи („Службени гласник РС“, бр. 55/06, 51/07, 67/08, 39/11, 82/12, 8/13, 70/15 и 81/17)
12. **Правилник о ближим условима организовања целодневне наставе и продуженог боравка („Службени гласник РС“, број 77/14)**
13. **Правилник о нормативима школског простора, опреме и наставних средстава у основној школи („Службеном гласнику РС - Просветни гласник", бр. 5/2019 од 27.5.2019. године)**
14. **Правилник о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност основног образовања и васпитања ("Службени гласник РС", бр.**

73 од 31. августа 2016, 45 од 13. јуна 2018, 106 од 7. августа 2020, 115 од 11. септембра 2020.)

15. Правилник о ближим условима за организовање, остваривање и праћење исхране ученика у основној школи (Службени гласник РС", бр. 68/2018)
16. **Правилник о општинском савету родитеља** („Службени гласник РС“, број 72/18)
17. Правилник о јединственом информационом систему просвете („Службени гласник РС“, број 81/19)
18. Правилник о ближим условима у поступку доделе јединственог образовног броја („Службени гласник РС“, број 81/19)

Правилници о наставном плану и програму и плану наставе и учења:

Припремни предшколски програм:

1. Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања („Службени гласник РС-Просветни гласник“, број 16/18)

Први разред:

1. **Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања** („Просветни гласник“, број 10/17, 12/18, 15/18, 18/18, 1/19, 2/20)

Други разред:

1. Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС-Просветни гласник 16/18, 3/19, 2/20 и 5/21)

Трећи разред:

1. Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања („Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник“, број 5/19)

Четврти разред:

1. **Правилник о допунама правилника о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања** („Службени гласник РС-Просветни гласник“, број 11/19, 6/20)

Пети и шести разред:

1. Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС-Просветни гласник“, број 15/18, 18/18, 3/19, 3/20, 6/20)

Седми разред:

1. Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања („Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник“, број 5/19, 12/19, 6/20, 8/20)

2. Правилник о плану наставе и учења за седми и осми разред основног образовања и васпитања („Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник”, број 18/18)

Осми разред:

1. Правилник о Правилник о изменама и допуни Правилника о наставном програму за осми разред основног образовања и васпитања (“Службени гласник” број 10/19, 6/20)
2. Правилник о плану наставе и учења за седми и осми разред основног образовања и васпитања („Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник”, број 18/18)

Завршни испит:

Правилник о програму завршног испита у основном образовању и васпитању („Просветни гласник“, 1/11, 1/12, 1/14, 12/14 и 2/18)

Правилници о наставном плану и програму предмета грађанско васпитање и верска настава:

1. **Правилник о наставном плану и програму предмета Грађанско васпитање – сазнање о себи и другима за први разред основне школе („Просветни гласник“, број 5/01)**
2. **Правилник о наставном плану и програму предмета Грађанско васпитање сазнање о себи и другима за други разред основне школе („Просветни гласник“ број 8/03)**
3. **Правилник о наставном плану и програму предмета Грађанско васпитање – сазнање о себи и другима за трећи разред основне школе („Службени гласник РС – Просветни гласник“, број 20/04)**
4. **Правилник о наставном плану и програму предмета Грађанско васпитање – Сазнање о себи и другима за четврти разред основне школе („Службени гласник РС- Просветни гласник“, број 15/05)**
5. **Правилник о наставном плану и програму предмета Грађанско васпитање за пети разред основне школе („Просветни гласник“, бр. 15/05)**
6. **Правилник о наставном плану и програму предмета Грађанско васпитање за седми разред основне школе („Просветни гласник“, бр. 7/07)**
7. **Правилник о наставном плану и програму предмета Грађанско васпитање за осми разред основне школе („Просветни гласник“, бр. 6/08)**
8. **Правилник о наставном плану и програму предмета Верска настава за први разред основне школе („Просветни гласник „, број 5/01)**
9. **Правилник о наставном плану и програму предмета Верска настава за трећи разред основне школе („Службени гласник РС – Просветни гласник“, број 23/04)**
10. **Правилник о наставном плану и програму предмета Верска настава за четврти разред основне школе („Просветни гласник“, број 9/05)**
11. **Правилник о наставном плану и програму предмета Верска настава за пети разред основне школе („Службени гласник РС – Просветни гласник“, број 9/05)**

12. **Правилник о наставном плану и програму предмета Верска настава за седми разред основне школе** („Просветни гласник РС“, број 2/08)
13. **Правилник о наставном плану и програму предмета Верска настава за осми разред основне школе** („Просветни гласник РС“, број 7/08)

Правилници о оцењивању и образовним стандардима

1. **Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању** („Службени гласник РС“, број 34/19, 59/2020 и 81/2020)
2. **Правилник о образовним стандардима за крај првог циклуса обавезног образовања за предмете српски језик, математика, природа и друштво** („Просветни гласник“, број 5/11)
3. **Правилник о општим стандардима постигнућа – образовни стандарди за крај обавезног образовања** („Просветни гласник“, број 5/10)
4. **Правилник о општим стандардима постигнућа за крај основног образовања за страни језик** („Службени гласник РС“, број 78/17)
5. **Правилник о дипломама за изузетан успех ученика у основној школи** („Службени гласник РС“, бр. 37/93 и 42/93)

Правилници о степену и врсти образовања и стручном усавршавању наставника, васпитача стручних сарадника

1. **Правилник о Стандардима компетенција за професију васпитача и његовог професионалног развоја** („Службени гласник РС-Просветни гласник“, број 16/18)
2. **Правилник о степену и врсти образовања наставника и стручних сарадника у основној школи** („Службени гласник РС – Просветни гласник“, бр. 11/12, 15/13, 2/16, 10/16, 11/16, 2/17, 3/17, 13/18, 11/19, 2/20, 8/20, 16/20, 19/20 и 3/21)
3. **Правилник о степену и врсти образовања наставника који изводе образовно-васпитни рад из изборних предмета у основној школи** („Службени гласник РС – Просветни гласник“, број 11/12, 15/13, 10/16, 11/16, 2/17 и 11/17)
4. **Правилник о измени и допунама Правилника о степену и врсти образовања наставника који изводе образовно-васпитни рад из изборних предмета у основној школи** („Службени гласник РС – Просветни гласник“, број 11/17)
5. **Правилник о свим облицима рада стручних сарадника** („Службени гласник РС“, бр. 72/09, 52/11, 5/12)
6. **Правилник о дозволи за рад наставника, васпитача и стручних сарадника** (Службени гласник РС бр.12/22/2005, 51/2008, 88/2015, 105/2015 и 48/2016).
7. **Правилник о стандардима компетенција за професију наставника и њиховог професионалног развоја**, “Службени гласник РС” 5/2012
8. **Правилник о стандардима компетенција директора установа образовања и васпитања**, “Службени гласник РС” 38/2013
9. **Правилник о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника** („Службени гласник РС“, број 81/17)
10. **Правилник о норми часова непосредног рада са ученицима, наставника, стручних сарадника и васпитача у основној школи** („Просветни гласник“, бр. 2/92, 2/00, 15/19)

Правилници о вредновању квалитета рада образовно-васпитних установа и стручно педагошком надзору

1. Правилник о стручно-педагошком надзору („Службени гласник РС“, број 87/19)
2. **Правилник о стандардима квалитета рада установе** („Службени гласник РС – Просветни гласник“, број 14/18)
3. **Правилник о вредновању квалитета рада установе** („Службени гласник РС“, број 20/19)

Протоколи:

1. Општи протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама (2005)
2. Посебни протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама (2009)

Интерни и општи акти школе:

1. Статут школе
2. Школски програм Основне школе „Хајдук Вељко" (2018-2022)
3. Школски развојни план 2018-2022.
4. Извештај о раду школе у 2020/21.
5. Извештај о самовредновању и акциони план (јун 2021)
6. Извештај о реализацији развојног плана установе у 2020/21.
7. Извештај о реализацији завршних испита

1. ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Циљеви школског програма са аспекта ученика и родитеља/старатеља:

- обезбеђивање добробити и подршка celovitom развоју детета, ученика и одраслог;
- обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за celoviti развој детета, ученика и одраслог, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
- развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
- развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;
- пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета, ученика и одраслог, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- развијање кључних компетенција за целоживотно учење, међупредметних компетенција и стручних компетенција у складу са захтевима занимања, потребама тржишта рада и развојем савремене науке и технологије;
- развој свести о себи, стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
- оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
- развијање позитивних људских вредности;

Циљеви школског програма са аспекта локалне заједнице

- шири обухват деце предшколским васпитањем и образовањем и свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;
- развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;
- континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;
- развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
- развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;
- развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, толеранције и уважавање различитости;
- развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
- повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;
- повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању

2. ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

**Правилници о наставном плану и програму и плану наставе и учења:
Припремни предшколски програм:**

Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања („Службени гласник РС-Просветни гласник“, број 16/18)

Први разред:

Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања („Просветни гласник“, број 10/17, 12/18, 15/18, 18/18, 1/19, 2/20)

Други разред:

Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС-Просветни гласник 16/18, 3/19, 2/20 и 5/21)

Трећи разред:

Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања („Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник“, број 5/19)

Четврти разред:

Правилник о допунама правилника о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС-Просветни гласник“, број 11/19, 6/20)

Пети и шести разред:

Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС-Просветни гласник“, број 15/18, 18/18, 3/19, 3/20, 6/20)

Седми разред:

Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања („Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник“, број 5/19, 12/19, 6/20, 8/20)

Правилник о плану наставе и учења за седми и осми разред основног образовања и васпитања („Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник“, број 18/18)

Осми разред:

Правилник о Правилник о изменама и допуни Правилника о наставном програму за осми разред основног образовања и васпитања („Службени гласник“ број 10/19, 6/20)

Правилник о плану наставе и учења за седми и осми разред основног образовања и васпитања („Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник“, број 18/18)

На основу Правилника о плану наставе и учења наставници сачињавају своје глобалне и оперативне планове који су саставни део Годишњег плана рада школе.

ГОДИШЊИ ФОНД НАСТАВЕ

I - IV

	I		II		III		IV		УКУПНО	
	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни фонд	Недељни фонд по одељењу
Обавезни предмети										
Српски језик и књижевност	5	25	5	25	5	25	5	25	20	100
Страни језик	2	10	2	10	2	10	2	10	8	40
Математика	5	25	5	25	5	20	5	25	20	100
Свет око нас	2	10	2	10					4	20
Природа и друштво					2	10	2	10	4	20
Ликовна култура	1	5	2	10	2	10	2	10	7	35
Музичка култура	1	5	1	5	1	5	1	5	4	20
Физичко и здравствено васпитање	3	15	3	15	3	15	3	15	12	60
Дигитални свет	1	5	1	5	1	5			3	15
Влашки говор са елементима националне културе					1	2	1	2	2	4
Облик образовно-васпитног рада										
Редовна настава	20	100	20	100	20	100	20	100	80	400
Пројектна настава							1	5	1	5
Допунска настава	1	5	1	5	1	5	1	5	4	20
Додатна					1	5	1	5	2	10
Остали облици рада										
Час одељењског старешине	1	5	1	5	1	5	1	5	4	20
Ваннаставне активности	1-2	5-10	1-2	5-10	1-2	5-10	1-2	5-10	4-8	20-40
Екскурзија	1 дан годишње		1 дан годишње		1 дан годишње		1 дан годишње		1 дан годишње	
Обавезни изборни										
ГВ	1	4	1	5	1	4	1	4	4	19
ВН	1	4	1	4	1	4	1	4	4	16

ГОДИШЊИ ФОНД НАСТАВЕ
2022-23
I - IV

	I		II		III		IV		УКУПНО	
	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни фонд	Недељни фонд по одељењу
Обавезни предмети										
Српски језик и књижевност	5	25	5	25	5	25	5	25	20	100
Страни језик	2	10	2	10	2	10	2	10	8	40
Математика	5	25	5	25	5	20	5	25	20	100
Свет око нас	2	10	2	10					4	20
Природа и друштво					2	10	2	10	4	20
Ликовна култура	1	5	2	10	2	10	2	10	7	35
Музичка култура	1	5	1	5	1	5	1	5	4	20
Физичко и здравствено васпитање	3	15	3	15	3	15	3	15	12	60
Дигитални свет	1	5	1	5	1	5			3	15
Влашки говор са елементима националне културе					1	2	1	2	2	4
Облик образовно-васпитног рада										
Редовна настава	20	100	20	100	20	100	20	100	80	400
Пројектна настава							1	5	1	5
Допунска настава	1	5	1	5	1	5	1	5	4	20
Додатна					1	5	1	5	2	10
Остали облици рада										
Час одељењског старешине	1	5	1	5	1	5	1	5	4	20
Ваннаставне активности	1-2	5-10	1-2	5-10	1-2	5-10	1-2	5-10	4-8	20-40
Екскурзија	1 дан годишње		1 дан годишње		1 дан годишње		1 дан годишње		1 дан годишње	
Обавезни изборни										
ГВ	1	4	1	5	1	4	1	4	4	19
ВН	1	4	1	4	1	4	1	4	4	16

ГОДИШЊИ ФОНД НАСТАВЕ V – VIII

	V		VI		VII		VIII		УКУПНО	
	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни	Недељни по одељењима	Недељни фонд	Недељни фонд по одељењу
Обавезни наставни предмети										
Српски језик и књижевност	5	12	4	16	4	20	4	16	17	64
Страни језик	2	6	2	8	2	10	2	8	8	32
Ликовна култура	2	6	1	4	1	5	1	4	5	19
Музичка култура	2	6	1	4	1	5	1	4	5	19
Историја	1	3	2	8	2	10	2	8	7	29
Географија	1	3	2	8	2	10	2	8	7	29
Физика	/	/	2	8	2	10	2	8	6	26
Математика	4	12	4	16	4	20	4	16	16	64
Биологија	2	6	2	8	2	10	2	8	8	32
Хемија	/	/	/	/	2	10	2	8	4	18
Техника и технологија	2	8	2	8	2	10	2	8	8	32
Информатика и рачунарство	1	3	1	4	1	5	1	4	4	16
Физичко и здравствено васпитање	3,5	10,5	3,5	14	3,5	17,5	3,5	12	14	54
Изборни наставни програм										
ГВ	1	2	1	2	1	3	1	3	4	10
ВН	1	2,5	1	3,5	1	4,5	1	2	4	12,5
Шпански	2	2	2	4	2	8	2	6	8	20
Француски	2	4	2	6	2	4	2	4	8	18
Слободне наставне активности										
Цртање, сликање, вајање	1	1	1	1					2	2
Животне вештине	1	2							1	2
Цртање, сликање, вајање	1	1	1	1					2	2
Чувари природе			1	1					1	1
Предузетништво							1	1	1	1
Уметност					1	1			1	1
Филозофија са децом					1	4	1	2	2	6

Моја животна средина							1	1	1	1
Музиком кроз живот			1	1					1	1
Слободне наставне активности										
Допунска настава	1	3	1	4	1	5	1	4	4	16
Додатна настава	1	3	1	4	1	5	1	4	4	16
Остали облици образовно-васпитног рада										
Час одељењског старешине	1	3	1	4	1	5	1	4	4	16
Ваннаставне активности	1	3	1	4	1	5	1	4	4	16
Друштвене, техничке, хуманитарне, спортске и културне активности	1	3	1	4					2	7
Екскурзија	До 2 дана		До 2 дана		До 2 дана		До 3 дана		До 3 дана	

ПРВИ ЦИКЛУС

- **ПРОГРАМИ ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ**
- **ПРОГРАМИ ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ**
- **ПРОГРАМИ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ**
- **ПРОГРАМИ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ**

1. ПРОГРАМИ ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ

ПРВИ ЦИКЛУС

ПРВИ ЦИКЛУС		
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
СРПСКИ ЈЕЗИК	ГОВОРНА КУЛТУРА	Учитељ разговара са ученицима на задате теме, а при том и излазећи у сусрет њиховим интересовањима, обраћа пажњу на правилну артикулацију гласова и фонд речи ученика. Ученици цртају на задате и самостално изабране теме, а учитељ стиче увид у графомоторичку зрелост ученика. На основу увида у способности одељења учитељ се опредељује за најцелисходнији поступак учења читања и писања: монографски, групни или комплексни поступак. Ученицима се читају занимљиви краћи текстови са учесталим гласом којег треба издвојити, кроз аналитичкосинтетички поступак уочава се позиција гласа у речима: на почетку, у средини и на крају; кроз игре На слово, на слово, ученици дају примере речи са траженом позицијом издвојеног гласа. Учитељ показује графичку структуру слова, са ученицима разговара, упоређују се сличности и разлике са другим словима. Пре писања слова могу се организовати различите активности прављења слова од пластелина, жице, колажи итд. (Када је реч о монографском и групном поступку, ученици пишу по један ред ученог слова, а затим се читају речи, потом пишу речи и реченице које обилују ученим словом. У примени комплексног поступка ученици у складу са својим могућностима и знањима раде на индивидуализованим задацима). Ученици сецкају из новина и часописа слике, а затим у складу са својим могућностима исте именују, пишу реченице или краће текстове, од исецканих речи из новина и часописа састављају реченице. Приликом учења почетног читања и писања примењују се различите игре: пантомима, различите варијанте игре Дан-ноћ и друге игре којима се увежбава разумевање прочитаног. Увежбавање почетног читања и писања

		свакодневно се практикује кроз све предмете и на свим часовима. У другом разреду латиница се учи кроз програмирани и полупрограмирани материјал. Излазећи у сусрет интересовањима ученика за увежбавање оба писма пишу се и СМС-ови и електронска пошта.
ЈЕЗИК (граматика, правопис, писано изражавање, лексикологија, ортоепија)		У пару или мањим групама ученици подвлаче у тексту језичку појаву која се учи, уочавају шта је заједничко истој и својим речима дефинишу појаву. Увежбавају учено кроз различите језичке игре: На слово, на слово, Каладонт, Дан-ноћ, итд. Неке језичке игре предлажу и осмишљавају ученици. Знање се систематизује индивидуалном израдом мапа ума или графичким представљањем односа између језичких појава (рад у мањим групама). Наставник прати рад група и пружа помоћ где је потребно. Групе ученика са наставником процењују степен успешности свог рада. Кроз учење граматичких садржаја истовремено се уче и увежбавају правописна правила. У мањим групама ученици откривају смисао правописних правила (нпр. због чега је потребно да се управни говор обележава наводницима, издваја од осталог текста), откривају и дефинишу својим речима правописно правило. Ученици постављају питања наставнику, а наставник их наводи да сами открију решење указујући на одређене аспекте и постављајући подпитања. Пишу краће текстове у којима ће применити учено правописно правило. Кроз међусобну интеракцију у мањим групама и интеракцију са наставником ученици уочавају и отклањају правописне грешке у својим радовима и радовима осталих ученика. Са ученицима се дискутује о томе шта су научили, колико су научили, шта им је остало нејасно, ученици процењују колико им је потребно још да увежбају примену правила и предлажу план за даље учење. Кроз језичке игре и изговором брзалица ученици вежбају изговор свих сугласника и гласовних група у складу са језичком нормом. Правилан изговор гласова увежбава се и на настави других предмета, кад год се за то укаже потреба.
КЊИЖЕВНОСТ (Читање и разумевање прочитаног Лирика, епика, драма, научно-популарни и информативни текстови Књижевни и функционални појмови)		Наставник изражајно чита текстове или пушта звучне записе као примере доброг читања или казивања, са ученицима тумачи непознате речи полазећи од искуства ученика или применом илустрација, поставља проблемска питања у вези текста, успоставља везе са искуством ученика постављајући одговарајућа питања, подстиче ученике да изразе своје ставове или недоумице о прочитаном. Подстиче, организује, усмерава дискусију о ликовима и идејама књижевног дела водећи рачуна да сви учесници у њој се с поштовањем опходе једни према другима. Подстиче ученике да читају и пишу дневник читања. Са ученицима вреднује квалитет читања ученика (почетно читање, течно читање, изражајно читање) и похваљује напредак; а са учеником разговара о активностима које треба предузети да би квалитет читања био бољи. Сарађује са школском библиотеком и локалном библиотеком. Са ученицима посећује школску и локалну библиотеку и разговара о прочитаним делима. Ученик: чита, изражајно чита, чита у себи, усмерено чита, одговара на питања, поставља питања, изражава став о

	прочитаном, тражи појашњење онога што му није јасно, користи речник, ствара свој речник, раздваја битно од небитног, одређује редослед догађаја, успоставља везе између догађаја, тумачи понашање ликова, исказује идеје текста. Драматизује текстове, илуструје текстове, глуми, креира стрип, учествује у дебати, учествује у пројектима, прави Power Point презентације. У учењу лирских текстова слушају се различите композиције по избору наставника или ученика, а затим ученици процењују која композиција најбоље дочарава осећања изражена у лирском делу, ученици илуструју песму или цртају стрип када је лирско-епско дело у питању. У учењу епских текстова примењују се стрип-метода, пројекти и групни рад. У учењу драмских текстова примењује се игра улога. Текстови по избору ученика се драматизују и изводе на бини, ученици су у улози редитеља, драматурга, сценаристе, глумца и костимографа. У обради народне књижевности и научно-популарних текстова, а када је потребно и у обради уметничких текстова, ученици се подстичу да на основу усвојених знања из других предмета или искуства сместе дело у одређени историјски и географски контекст и да прикажу изабране аспекте дела прављењем Power Point презентација. За изучавање народне књижевности успостављају се међупредметне везе са наставним предметима: Свет око нас или Природа и друштво. У обради текстова по избору учитеља примењује се поступак Читањем и писањем до критичког мишљења. Ученицима се чита део текста, а затим се разговара о делу текста и очекује се од ученика да предвиде даљи ток радње и дају своје мишљење и образложење зашто мисле да ће наставак бити такав. Наставник чита оригинални текст. Затим, ученици писмено у групи образлажу свој став о датој теми. У мањим групама или у пару ученици повезују наслове прочитаних текстова са књижевним родом или књижевном врстом и пишу образложење извршене класификације. Ученици процењују свој напредак у читању, разумевању текста, драматизовању и ликовном представљању дела. Ученици у групама представљају табеларно и кроз илустрације преглед књижевних и функционалних појмова.
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (Говорна култура, Писано изражавање)	Наставник са ученицима спонтано води разговоре у вези интересовања и искустава ученика ненаметљиво исправљајући грешке у говору ученика. Обрађени књижевни текстови се усмено или писмено препричавају: према постављеним питањима, према плану, сажето, са проширивањем, са изменом краја, са наставком. Ученик напамет казује одабране лирске текстове или делове лирског текста. Ученици пишу наративне и дескриптивне текстове, процењују успешност свог рада и радова других ученика на основу унапред договорених критеријума (одговор на тему, стил, правопис). Култура изражавања се развија и на часовима књижевности и граматике и правописа. Култура изражавања негује се на часовима свих наставних предмета.

Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Говорне вежбе (ученик уме да исприча догађај, доживљај, опише: простор, животињу, особу) Казивање одабраних текстова ♣ Гласно читање (почетно, течно, изражајно) ♣ Издавање непознатих речи и израза, прављење речника ♣ Писани одговори на питања ♣ Писано препричавање краћих текстова ♣ Ученик: пише краће текстове поштујући учена правописна правила; прави план за усмено и писмено изражавање-за препричавање, за писање наративног или дескриптивног текста; ♣радећи у групи уме да саслуша предлоге других и даје своје предлоге за рад; ♣креира индивидуално или у групи стрип према прочитаном књижевном делу, ♣креира Power Point презентације, ♣поштује договорени план, придржава се донесених правила у раду одељења и групе, ♣вреднује свој и рад других према постављеним критеријумима.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	- комуникација на матерњем језику - учење како се учи - вештина сарадње (међуљудска и грађанска компетенција) - предузетништво и смисао за иницијативу - дигитална компетенција - културно изражавање - решавање проблема

ПРВИ ЦИКЛУС			
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА	КОМПЕТЕНЦИЈЕ
МАТЕМАТИКА	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ОПЕРАЦИЈЕ СА ЊИМА	Слободно пребројавање (школског намештаја, дечака, девојчица, куглица на рачунаљкама, штапића, жетона...). Приказивањем слика, формирати појам скупа и елемената. Кроз игру Математички чаробњаци, издвајати разне примере скупова-груписати на основу заједничких својстава (воћа, играчака, школског прибора, геометријских фигура...). Приказивањем и посматрањем једнакобројних скупова, ради формирања појмова бројева, полазећи од предмета из непосредне околине логички их повезујући у парове (ваза и цвеће, гумица и оловка, блок и четкица...). Набрајањем појединачног (један нос, једна глава, једно Сунце, један Месец...) формирати појам једночланог скупа; цртање и читање броја 1. По истом принципу формирати појмове бројева прве десетице. Цртањем „ајкулиних уста“, усвајају се релације $>$ и усвојити двоцифрене, троцифрене и све остале вишецифрене бројеве и оспособити ученике да самостално, у пару, групи кроз истраживачки рад успешно примењују операције сабирања и одузимања у скупу N_0. По принципу очигледности посматрањем (на две руке по 5 прстију, што је укупно 4 клупе; 5 аутомобила по 4 точка што 5 прстију, 3 реда по 4 клупе што је 3×4...) усвајамо термин пута и знак пута за записивање множења. На основу је 5 слика, графикона, апликација, видео презентација записивати одређене примере $2 \times \dots$) усвајамо појам производ два броја. Пребројавањем више 4, 9 (3 једнакобројних скупова и њихово записивање у облику збира, а затим производа, схватити множење као сабирање једнаких сабирака- множење као скраћено 3) и термине први чинилац, други чинилац и сабирање ($3 + 3 + 3 + 3 = 4$ производ. Путем истраживачких задатака, самостално, у пару, групи (две коцке $3 = 6$)) уочити правило замена $2 = 6$), три коцке у два реда (2 у три реда (3 места чинилаца. На сликовит начин представити ученицима таблицу множења редоследом 2, 10, 5, 3, 4, 6, 7, 8, 9 са посебним нагласком на множење бројем 0 и 1. По истом принципу подстаћи ученике да разумеју и разликују значење речи за толико већи и толико пута већи број, схвате правила здруживања чинилаца, множења збира и разлике, зависност производа од промене чинилаца и сталност производа.	

	Практичним активностима наставника и ученика (поделом јабуке, чоколаде, погаче..., на два једнака дела) приказати, показати, објаснити половину целог. Нпр. из скупа половина различитих предмета саставити цело; ученици уочавају да цело чине само два једнака дела. Поделом парног броја бомбона, кликера, рукавица... и записивањем у облику збира два једнака сабирка ($14 = 7 + 7$) ученици уочавају да само парни бројеви имају своју половину. Кроз разноврсне примере, слике, апликације, видео презентације, увести знак за операцију дељења ($:$), усвојити и запамтити термине дељеник, делилац и количник. На исти начин ученици усвајају појам четвртине броја као збир $4 \cdot 5 = 20 : 4$ као и везу множења и дељења. једнака сабирка ($20 = 5 + 5 + 5 + 5 = 4 \cdot 5$) Таблицу дељења усвојити по редоследу 2, 10, 5, 3, 4, 6, 7, 8, 9, а затим обрадити број 1 као делилац и 0 као дељеник, а посебно обратити пажњу на немогућност 0 као делиоца. Разумевање и разликовање значења речи за толико мањи и толико пута мањи број уводимо кроз конкретне примере, као и усвајање правила дељења збира и разлике бројем, зависност количника од промене дељеника/делиоца и сталност количника. На исти начин ученици уочавају могућност дељења двоцифрених, троцифрених и вишецифрених бројева, примењују правила дељивости и уочавају да се мањи број не може поделити већим и он представља остатак при дељењу. Кроз вршњачко учење, видео презентације, употребу ИКТ-а, занимљиве, логичке, сложене текстуалне задатке, истраживачким радом (самостално, у пару, групи) оспособити ученике да примењују операције множења и дељења у скупу $\mathbb{N}_0$ у свакодневном животу. Кроз различите типове задатака од једноставнијег ка сложенијем, ученици самостално долазе до закључка да је бројни израз скуп два или више записаних бројева који су везани операцијским знацима ($+$, $-$, $\cdot$, $:$) чији је ред вршења потпуно одређен као и значење заграде у изразу. На пример: Који од следећа три израза има највећу вредност? $4 + 6) : 2$ ($4 + 6 : 2$); $4) (8 - (4 + 6) : 2$; $3) 8 - 4 + 6 : 2$; $2) 8 - 1) 8$ Користећи квадратић, линију, слово као ознаку за скривени број у једнакости ($a + 9 = 15$), на основу претходно стечених знања, ученици истражујући на различитим примерима самостално откривају непознати сабирак, умањеник, умањилац, чинилац, дељеник или делилац уз константну интеракцију ученик-наставник и ученик-ученик. Затим ученицима представити појам једначине као и правила за израчунавање непознатог броја. На основу претходно усвојених знакова $>$ (веће), $<$ (мање), на примерима ($a < 9$) ученицима приказати, показати и објаснити неједнакост и увести појам неједначине. Кроз различите примере упоређивања једначине облика ($a + 9 = 15$) и неједначине ($a + 9 < 15$, $a + 9 > 15$) ученици самостално долазе до закључка да једначина има једно решење, а неједначина више решења (скуп). Кроз вршњачко учење, видео презентације, употребу ИКТ-а, занимљиве, логичке, сложене текстуалне задатке, истраживачким радом (самостално, у пару, групи) оспособити ученике да примењују операције множења, дељења и решавају једначине и неједначине у
--	---

		скупу N0, као и одређивање месне вредности цифре у вишецифреним бројевима. Кроз самостално решавање задатака, претраживање интернета и школске библиотеке, критичко размишљање и доношење закључака, презентацију припремљених садржаја, испитивањем проблемских ситуација, прављењем панорама, аргументованим и конструктивним радом, ученици развијају свест о утицају математике на културу, науку и технолошки развој друштва и у складу са тим делују, примењујући стечена знања у животу
	ГЕОМЕТРИЈА	На основу претходних искустава уочити различите односе међу предметима (горе-доле, изнад-испод, уз-низ, лево-десно, напред-између-назад, веће-мање, шире-уже, више-ниже). Приказивањем модела, уочавањем, цртањем (на квадратној мрежи, лењиром, шестаром), бојењем, спајањем делова, прављењем модела, упоређивањем, процењивањем ученици се упознају са геометријским фигурама и телима као и кроз презентације и ИКТ, вршњачко учење, проблемске ситуације, амбијентално учење, огледе, организовање изложби, посете, самостално закључивање, осмишљавањем, планирањем, ученици развијају креативност, критичко мишљење и способност да успешно примењују стечена знања у животу и рачунају обим (троугла, квадрата и правоугаоника), површину и запремину коцке и квадра
	РАЗЛОМЦИ	Помоћу очигледних средстава (сечењем јабуке, пице), демонстрирањем слика и графичким приказивањем, бојењем, пребројавањем и спајањем исечених делова, слободним процењивањем, читањем и записивањем и упоређивањем (преко бројевних полуправи) ученици се упознају са разломцима (елементима, одређивањем величине датог дела који се може кроз различите фигуре приказати – круг, квадрат, правоугаоник, дуж). Сваки разломак је мерни број одговарајућег дела неке величине. Ученици примењују стечено знање при раду са мерењем дужине, површине, запремине, масе. Понављањем поступка половљења, усвојити појам и правилно именовање и записивање (прво разломачка црта, као знак за дељење, број испод црте – на колико је једнаких делова подељена целина, број изнад црте број испод црте који показује колико је таквих делова издвојено), полазећи од конкретног скупа бројева, на сличан начин се обрађују $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{10}$, као и остали разломци. На различитим примерима користећи знаке или $=$, развијати код ученика логичко мишљење и закључивање, поступност и систематичност у раду као и способност упоређивања разломака са једнаким бројцима и разломака са једнаким именицима. Сабирање и одузимање разломака са једнаким именицима. Децимални запис броја са једном децималом/са две децимале и сабирање и одузимање децималних бројева.

	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	Слободним процењивањем (одокативно), мерењем предмета из околине (канапом-дужину учионице, ходника и дворишта, кораком-растојање између клупа, два дрвета, стопом-ширину врата, лактом-дужину стола, табле, ширину прозора, шаком-дужину књиге, свеске, пернице) и приказивањем различитих модела метра формирати појам дужине и метра као основне јединице за дужину. По истом принципу обрадити мере и мерне јединице за: површину, запремину, масу, време, као и новчане вредности, прављењем модела, кроз проблемске ситуације, кроз друштвене игре, квизове, презентације, уочавањем, закључивањем, повезивањем чињеница, вршњачким учењем, тематским посетама ученици долазе до нових сазнања и примењују стечена знања у конкретним ситуацијама.
<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>		Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз: квизове, продајне изложбе, паное, залагања на часу, вршњачког учења, групне и појединачне презентације, контролне вежбе, тестове, краће провере, писмене задатке и усмено испитивање.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ		- за целоживотно учење - вештина комуникације - вештина сарадње - решавање проблема - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција - естетска компетенција

ПРВИ ЦИКЛУС		
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
СВЕТ ОКО НАС ПРИРОДА И ДРУШТВО	ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА	Путем истраживачких задатака (ученик планира и организује начин на који ће доћи до решавања постављених задатака), посматрања (школско двориште, станиште, биљке, животиње, ботаничка башта, парк, шума, Авала, Кошутњак), сакупљања (прављење албума у тимовима, модела, хербаријума...), праћења и бележења (графички прикази – цртежи, електронски прикази, записивање, прављење симбола) долазе до сазнања и уочавања повезаности живе и неживе природе.
	ЕКОЛОГИЈА	Подстицање ученика за активности у оквиру мини пројекта (заштита животне средине, обновљиви и необновљиви природни ресурси, угрожене врсте), сакупљање (рециклажа), описивање (ликовно изражавање), представе
	МАТЕРИЈАЛИ	Посматрањем и сакупљањем (разни материјали) уочавају особине и промене материјала, експериментима (проучавање растворљивости, хлађења, загревања, електрицитета и магнетизма), бележењем и записивањем (вођење дневника) и представљањем практичног рада кроз Power Point презентацију, којим објашњавају промене материјала у свом окружењу.
	КРЕТАЊА И ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ	Истраживачким задацима (упознавањем пута од куће до школе и учењем саобраћајних правила у циљу безбедности, ученици заједнички траже излаз из тешкоће). Доношењем играчака и међусобно постављање задатака на основу задате теме гурање, вучење, подизање. Праћење и бележење (како организовати време), експерименти (рад по групама – групе добијају различите задатке – облик и величина тела, материјали, подлога, средина, јачина деловања и ученици праве различите облике, облажу их различитим материјалима, потом сами организују експерименте којима доказују шта све утиче на кретање тела; 4 групе/4 годишња доба и ученици доносе предмете који карактеришу одређено годишње доба, мини пројекат (унутар група раде мини пројекат о представљању годишњег доба); сакупљање, праћење, бележење и експеримент (на разне начине долазе до закључака оправолинијском кретању, кружном кретању, кретању тела на опрузи, користећи ИКТ технологију и образовне софтвере долазе до коначних закључака; водећи их кроз питања и користећи дидактичке материјале жицу, гумицу, затегнуту кожу долазе до закључака како се производи звук).

		Израда мини пројеката на нивоу мањих група где ученици добијају задатак да користећи ИКТ објасне другима какав је рељеф у Србији, воде, саобраћанице, границе – израда модела; ученици врше самоусмеравање на основу датих упутстава за рад по групама; практиковање и стварање (израда часовника, календара, израда и попуњавање немих карти); играње (пронађи благо уз помоћ компаса, читање мапа); стварање (креативно осмишљавање саобраћајнице у учионици); посматрање, бележење и вођење дневника (обилазак Аеродрома „Никола Тесла“, Железничке станице Београд, Београдске аутобуске станице; вожња градским превозом, вожња бродом); експериментисање у простору (одлазак у Сремске Карловце и коришћење мапа, употреба легенде, тј. учртавање симбола у неме карте).
	ДРУШТВО	Сакупљање (ученици сакупљају фотографије породице, празника, спортских екипа... и прикупљају информације о истим); бележење (мера заштите и унапређивање односа у групи и међу групама – недеље дружења, тајни пријатељ, међусобне посете); процењивање (самостална израда правилника понашања у одељењу, кући, саобраћају и насељу); праћење (вођење дневника о поштовању правила); истраживање (израда есеја о различитим људским делатностима; посета лимару, бомбонцији, организовање трибине са родитељима интересантних и необичних занимања, интервју ученика са њима и израда ПП презентације по групама); сакупљање (прикупљање фотографија села и града – одељењски албум); истраживање ван учионице (посета Малом Иђошу – упознавање сеоског домаћинства); одлазак и посматрање (раскрсница Устаничке и Војислава Илића – дискусија и ликовно изражавање); практиковање и играње (на интерактивној табли игре о правилима понашања у саобраћају и попуњавање теста – повратна информација).
	ДРЖАВА СРБИЈА И ЊЕНА ПРОШЛОСТ	Праћење и бележење (израда мини пројекта Србија моја домовина – ученици одређују појам државе, основне одреднице и њено географско-стратешко лоцирање у простору, на карти, глобусу; развијају осећај припадности без обзира на разноврсну мултиетничку и мултинационалну структуру); (прикупљање информација користећи ИКТ технологију о броју, густини, структури становништва); практиковање (прављење модела рељефа); посматрање и бележење (вођење дневника о врстама рељефа и климатским условима, посете резервату Засавица, Авали, Ади Циганлији, Златибору, Копаонику, Маљену, Палићком језеру, Ђердапском језеру); презентовање (израда плаката кроз представљање бања Србије), практиковање (израда одељењских временских ленти и представљање важних историјских догађаја – групна израда; посматрање (гледање историјских филмова Монархија кроз векове – Бој на Косову, Орлови рано лете, Хајдуци и други инсерти.); сакупљање (ученици прикупљају фотографије, чланке, инсерте из филмова, текстове из старих уџбеника о начину животу некада и сада – презентација); интервју (разговори са бакама и декама о вађним историјским догађајима, појавама и личностима); презентације (анализа интервјуа и презентација истих),

		презентовање (представљање лозе Немањића, кроз групни облик рада)
<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>		Разумевање прочитаног текста, издвајање кључних појмова (анкета – колики је број ученика код којих је развијена компетенција) Уз помоћ понуђене литературе попуњавање табеле и графикана Анкетирање ученика путем социограма Дидактичке, едукативне и спонтане игре и учествовање у квизовима Решавање проблемских ситуација (колики је број ученика који су решили проблем)
<i>КОМПЕТЕНЦИЈЕ</i>		- компетенције за целоживотно учење - рад са подацима и информацијама - вештина сарадње - еколошка компетенција - решавање проблема - дигитална компетенција

ПРВИ ЦИКЛУС		
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
ЛИКОВНА КУЛТУРА	ОБЛИЦИ И ЊИХОВИ КВАЛИТЕТИ	Подстицати ученике да гледају и уочавају природу али и урбану околину око себе како би самостално дошли до сазнања шта је цело, а шта је део нечега неког предмета, шта је високо а шта ниско, шта је светло или тамно, додиром меко-тврдо, глатко-храпаво и сл. Ученици ће за своје задатке користити технике цртања графитном оловком, технику темпере, акварела и воштаног пастела.
	ОДНОСИ У ВИДНОМ ПОЉУ	Разговор са ученицима о простору, шта је лево а шта десно, горе-доле (нпр. птице су горе, ми смо доле). Шта видимо да се налази горе када смо у отвореном простору, а шта када смо у затвореном. Шта видимо горе и доле када смо на улици, аутобуској станици, шта је лево а шта десно и да ли бисмо то што видимо могли и да нацртамо, насликамо и урадимо глином или можда неким другим материјалом. И овај задатак може да се реши цртачком, сликарском и вајарском техником.
	ВРЕМЕНСКИ И ПРОСТОРНИ НИЗОВИ	Са ученицима треба разговарати о цртаним филмовима и стрипу како би се развијао критички однос према истим, јер нису сви цртани филмови који деца гледају за децу. Уз елементарно објашњење техника цртања (око 25 цртежа у секунди цртаног филма и стрипа), треба им предложити да сами на површини папира слободном руком извуку правоугаонике и да у тим правоугаоницима у низу цртежом испричају неки свој садржај-причу у вези са личним доживљајем. Цртачке, сликарске технике, а могу се користити и вајарске технике у смислу сачињавања неких фигура којима ће ученици саопштити неку анимацију, то могу бити цртежи у низу, ученици могу да сачињавају и мрље у низу, које могу настати сасвим спонтано у децјем раду. С једне стране, може се поћи од текста, а са друге може се кренути од мрља које би начинили на неком већем формату папира па их касније сећи, колажирати у низу. Гледајући у мрље које се налазе у низу, могу сачинити неку своју нову причу.

	СВЕТЛО И СЕНКА	У појам СВЕТЛОСТ И СЕНКА ученике уводимо тако што опредметимо сенку помоћу природне светлости (нпр. сунчан дан, облик и дужина сенке неког предмета па и самог детета које је осветљено природном светлошћу) и помоћу вештачке светлости (Графоскоп усмерен према групи ученика уз у позадини постављен натрон папир или пак-папир. Појавиће се сенке које могу бити опцртане, преклопљене па касније од стране ученика пастелним бојама попуњене). Овакав рад може да се ради са целим одељењем, може са групом, али и појединачно. На фотокопијама или репродукцијама грађевинских објеката или споменика културе ученици могу да опцртавају осветљене делове објеката али и оне делове који су у сенци. На тај начин ученицима постепено доводимо до вести културно-уметничко наслеђе. Користе се комбинована техника, цртачке технике, сликарске и вајарске, као и дидактичка средства графоскоп, репродукције уметничких дела или фотокопије неких објеката
	ТАКТИЛНОСТ	Наводити ученике на тактилни опажај, на опажај путем додира. Захваљујући тим искуствима, ученику ће касније бити довољно да визуелно препознаје карактеристике предмета. Користимо цртачке, сликарске, вајарске технике.
	НАСЛЕЂЕ	Дизајн – С обзиром на то да су деца свакодневно окружена предметима који су обликовани по ергономским, принципима за одрасле, сем у вртићима, где се налазе поједини предмети прилагођени дечијем узрасту, сматра се да нам је обавеза да деци доводимо до свести да су све те предмете које употребљавамо сачинили неки људи који се баве дизајном. Дизајн поред ликовних вредности, собом носи и сазнања о корисности и прилагођености тих предмета за њихово што боље и лакше коришћење. У пракси се показало да и ученици са задовољством могу да сачине неке предмете. На пример, на белим мајицама могу воштаним пастелима да цртају цртеже по својој жељи, које касније са весељем могу да обуку, јер су и сами нешто сачинили. На кошуљама могу да лепе, по принципу колажа, комадиће крпица и у коначном исходу, сами су се појавили као пројектанти употребних предмета. Користе се цртачке, сликарске технике, технике колажа и комбиноване технике. Организујемо радионицу израде накита где ученици самостално израђују накит од различитих материјала као и посету старим занатима (кројачке радње, бомбонџија, јорганицја...).

	ПРЕОБЛИКОВАЊЕ МАТЕРИЈАЛА	Појам спајање или везивање је врло садржајан из аспекта трагања за свим облицима везивања које човек користи у непосредној околини. Закопчавање као везивање, што је симбол мануфактуре, рајфершлус, као везивање што је симбол индустрије, зидање као везивање, лепљење као везивање, закивање као везивање, варење као везивање, ткање као везивање, шивење као везивање... Све шта човек чини, има карактер везивања. У природи је то рашћење, на пример лист на грани није везан, он је израстао итд. Битно је наводити ученике да опажају такве појаве у непосредној околини, а оно што треба да учине, нпр. проширати два облика свеже глине, везивати глину саргијом, канапом и томе слично. Вајарске и комбиноване технике. Глина, канап, тканина, мека жица, штапићи обрађени и необрађени и сл.
	КРЕТАЊЕ ОБЛИКА У ПРОСТОРУ	Како су деца по својој природи све време у покрету, уверени смо да им је могуће објашњавати не само њихово кретање, већ и кретање облика у природи. На пример, опажање кретања лишћа на дрвећу (бреза, платан, шљива, храст и све што чини њихово окружење у природи). Као супротност кретању, треба их наводити да опажају статичне облике у природи, нпр. кућу, школу, аутобуску станицу. Ученици представљају кретање на часу ликовног тако што цртају геометријске моделе, затим их секу, нижу на канап, па кад све то окаче на положени штап у простору десиће се неко кретање. Комбинована техника, цртачке и сликарске технике. Папир, маказе, дрвени штапићи, лепак, канап, конач, конструкција старих кишобрана
	СВЕТЛОСТ	У циљу континуитета сазнање о појму светлости треба наставити са играма светла и сенке ослањајући се на садржаје које су ученици учили у првом разреду. То је учињено због обиља могућности креативног трагања и ученика и наставника с једне стране, а с друге, утемељивања знања о значају светлости у природи као једног од значајних услова живота. Организовати позориште сенки. Комбинована техника, цртачке технике, сликарске и вајарске технике
	АМБИЈЕНТ – СЦЕНСКИ ПРОСТОР	У учioniци може да се начини сцена неког амбијента, и то оног амбијента за који се ученици одреде у разговору са наставником. Како је реч о целини програма која нуди повезивање садржаја са књижевношћу, физичким васпитањем, светом око нас, другим речима, сви садржаји који се савладавају на овом узрасту могу да буду уведени у реализацију оваквог задатка. Користећи цртачке, сликарске, вајарске, комбиноване технике, ученици израђују маске, костиме и организују сцену. Томе претходи посета позоришту и упознавање са елементима који су потребни за извођење једне представе. Меке оловке, темпера боје, глина, пластелин, папир, картон, разни други материјали.

	КОНТРАСТ	Свугде у нашој околини можемо уочити контраст. На пример, природни и вештачки облици. Ноћ, дан, једнобојан, вишебојан, обрађен, необрађен, прав, крив, светло, сенка и сл. Цртачке, сликарске, вајарске, комбиноване технике.
	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Пракса је показала да је погрешно на почетку часа показивати знаке било које врсте, јер ученици имају визуелно памћење кад желе да имитирају већ виђене знаке. Један од начина за учениково креативно стварање је да на свом папиру наслика неколико мрља, па тек онда, у некој од наредних фаза, да тражимо повезивање тих мрља у неки његов знак, када он може имати своје тумачење нечега, само њему својственог. Не морају то само да буду мрље, то могу бити тачке, линије и неки други облици, од било ког материјала, од којих се може поћи у свет промишљања са ознаком самосвојне ученикове креативности. Цртање, сликање, вајање, комбиноване технике. Наше шире окружење испуњено је информацијама које се упућују путем плаката, у последње време билбордима, а посебно рекламама које не заобилазе ни децу, иако су упућене одраслима. Такве рекламе су и визуелне комуникације, врло агресивне, па се поставља питање и критичког односа према њима, јер су засноване на профиту и маркетингу појединих фирми које су заинтересоване за комуникацију са потрошачима. За ученике је врло сложено такво иконичко тумачење билборда, али исто тако је сложена уопштена комуникација путем плаката. Из свих тих разлога, ученици треба да дођу до једног нивоа информација образовног карактера, али не сме да се пропусти прилика да они и сами покушају комуникацију путем ликовних решења у виду плаката. Таква решења, после једне озбиљне припреме у дијалогу са ученицима, могу да буду остварена у свим предвиђеним ликовним техникама, а у складу са узрасним могућностима ученика. Писање ћириличких и латиничких слова. Повезивање слова у речи. Повлачење уских, косих, правих и положених линија. Повлачење отворених затворених линија. Писање слова упоредо са учењем абецеде.
	КЛУАЖ	У овом задатку ученици треба да прикупе отпадну амбалажу, да по својој вољи начине композицију лепљењем на неку картонску подлогу и када све то заврше, да бисмо се ослободили сугерирања досадашње функције тих предмета, таква композиција треба да буде премазана белом бојом. Још један од начина јесте да се преко тако организоване композиције постави газа, преко које се такође, пређе белим акрилом. После сушења, добијају се нови облици, нове светлинске вредности, које дају нове шансе за даља дограђивања цртања или сликања према учениковој жељи. Облику смо променили значење. Комбиноване технике, сликарске, цртачке и вајарске технике.

	ЛИКОВНЕ ИГРЕ	У овом задатку треба трагати за асоцијацијама ученика. Једна реч може да буде повод. Учитељ може питати ученика о чему размишља када кажемо дрво. Сваки ученик ће имати своју причу о том појму. Или, на пример, ако нађемо неку стару фотографију, можемо питати о чему размишљају док гледају у фотографију. Ако прочитамо неки текст, примерен узрасним могућностима ученика, који такође, може да буде повод за разговор, и појединачна тумачења и решења ученика у ликовном раду, већ смо нешто успели. Шта је то што смо успели? Успели смо, прво у различитостима тема, а задржаћемо и даље наш захтев, да поред трагања за dobrim процесима рада, имамо и примерене резултате у свим ликовним техникама. Учитељ ће захваљујући својој инвентивности, пронаћи праве начине мотивисања ученика за ову врсту слободнијег рада, али не слободних тема, кад ће понављати нека своја претходна искуства у виду шема и шаблона. Цртачке, сликарске, вајарске, комбиноване технике.
	КОРИШЋЕЊЕ РАЗНИХ МАТЕРИЈАЛА ЗА КОМПОНОВАЊЕ	Користимо традиционалне технике које зовемо медијумима, али исто тако можемо да примењујемо друге савремене материјале-проширене медијуме.
	КОМПОЗИЦИЈА И ПОКРЕТ УКОМПОЗИЦИЈИ	Полазећи од објашњавања основног појма композиције, улазимо и у подпојам покрет у композицији, што на том узрасту собом носи и читав низсложенијих питања, која су започета у другом разреду, а везана су за кретање облика у простору. Када се узме у обзир физичко кретање у непосредном окружењу, пре свега мислимо на природу, кретање лишћа на дрвећу, грана, али исто тако и кретање људи у простору, са свим средствима које људи користе за кретање, ученике уводимо у процесе опажања кретања, самим тим и разумевања условљености кретања и да то све може да чини неку композицију по личном избору. Треба дати ученицима прилику да начине тај избор. Дакле, све може да буде композиција. Уколико бисмо применили неке технике, на пример, Дирерово прозорче, а и сами смо у прилици да посведочимо искуствено да прозорско окно, као оквир, одређује сегменте посматране природе као ликовни приказ, назовићемо то као композиција. Уједно, биће то прилика да упознајемо ученике у оној сфери када имамо право да их научимо да постоје различити материјали за цртање, сликање, вајање, али и проширене медијуме. Када смо поменули цртање и цртачке технике, корисно је научити децу да постоје разни цртачки материјали и да су најбољи оловке са меким графитним улошком, са ознаком Б, природни угљен, али исто тако суви и воштани пастел. Пастел може да буде и у сфери сликарских техника, зависно од начина коришћења материјала. У школи се најчешће користи темпера као сликарска техника,

		али се ради и акварел. Неће сметати, међутим, ако говорећи о неком уметничком делу, кажемо ученицима и нешто о карактеристикама уљаног сликарства или неког другог начина сликања. Говорећи о техникама, сматра се да децу треба да научимо техникама сликања, цртања и вајања, а да начине коришћења техника оставимо сваком ученику као избор. Од вајарских материјала у школама користи се глина, врло често и пластелин. Глина се сматра најпримеренијим материјалом и ученике треба научити својствима глине и начинима припремања глине за сачињавање тродимензионалних облика. Када се говори о проширеним медијумима који се могу урадити у виду колажа, деколажа, асамблажа и кроз процесе перформанса, ученици могу да схвате да заправо све што има карактер отпадних материјала, променом значења тих материјала, улази у сфере стваралаштва. Да би рад био успешан, у процесу мотивисања ученика не треба запоставити повезивање њихових знања и искустава из других области.
	ОРНАМЕНТИКА	Објашњавање појма орнамент може почети разговором да би га ученици препознали у непосредном окружењу. Уколико то не успе, може се показати нека репродукција везана за уметничко и етнографско наслеђе из непосредног социокултурног миљеа. Из тога ће произаћи и увиђање да су људи имали потребу од праисторије до данас, да попуњавају и украшавају, условно говорећи, неке празне просторе, који су у коначном исходу означени као орнамент. Остаје питање како ће ученици сами сачинити свој орнамент. Неповољно је да пречртавају орнаменте, али могу сами изградити неку орнаменталну форму, коју ће постављати у односу на раван, према неком само њима званом ритму. Не треба пропустити прилику да се ритам појављује и у виду розете, и у виду фриза. Орнаменталне форме могу да се раде у свим техникама.
	ПРОСТОР	Аутоматски начин цртања, субјективно осећање простора, илузија простора, линије, површине, облици и боје у простору, шаљиви простор. Појмови: простор, илузија простора.

	КОЛАЖ, ФРОТАЖ, ДЕКОЛАЖ И АМСАМБЛАЖ	Израђују радове применом сликарске технике колаж, фротаж, деколаж и асамблаж. Компонује апстрактне облике у простору према положеној, косој или усправној линији и организује тродимензионалне облике у простору и на равни.
	СЛИКАРСКИ МАТЕРИЈАЛИ И ТЕХНИКЕ	Сликају користећи сликарске технике, акварел, темпера и гваш.
	ОСНОВНЕ И ИЗВЕДЕНЕ БОЈЕ	На основу елементарног знања о карактеристикама боја умешно при сликању користе и основне и изведене боје.
	ЛИНИЈА, ПОВРШИНА, ВОЛУМЕН, БОЈА, ПРОСТОР	Цртају, али и раде у глини чиме се на најбољи начи развија моторика
	АМБИЈЕНТ	Осмишљавају решења за израду маски, а потом их и израђују. Осмишљавају и израђују сцену, костиме. Осмишљаваја и предлажу кореографију и музику.
<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код</i>		Практичан рад ученици изводе индивидуално, у пару или мањим групама. Наставник подстиче ученике да изразе своје ликовне идеје у складу са ликовним задатком. Након завршених радова врши се процењивање успешности заједно са ученицима.

<i>ученика</i>	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	-одговоран однос према здрављу -одговоран однос према околини -рад с подацима и информацијама -решавање проблема -сарадња -дигитална компетенција -компетенција за учење -одговорно учешће у демократском друштву -естетичка компетенција -комуникација -предузимљивост и оријентација ка предузетништву

ПРВИ ЦИКЛУС		
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
МУЗИЧКА КУЛТУРА	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Певање песама различитог садржаја и расположења, традиционалне и уметничке музике по слуху и из нотног текста, примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Певање и извођење музичких игара. Певање и свирање наменских песама. Усвајање музичког писма и музичког речника разноликим ритмичким и мелодијским вежбањима. Свирање пратње за бројалице, песме, игре на ритмичким дечијим инструментима. Свирање песама на мелодијским инструментима. На основу искуства у извођењу музике, препознати и свирати делове песама. Музичке игре (дидактичке). Певање и свирање песама из нотног текста. Свирање песама по слуху на дечијим инструментима и/или на другим инструментима. Народни инструменти нашег и других народа. Музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечијим инструментима и на алтернативним изворима звука. Динамика (крешендо, декрешендо). Темпо (Andante. Moderato. Allegro). Боја (различити гласови и инструменти). Трајање (цела нота и пауза. Нота четвртине са тачком). Савладавање тонске висине и солмизације у обиму це1 -це2 на мелодијским инструментима. Тактирање у 3/4 и 4/4 такту Це-дур лествица. Репетиција, прима и секунда волта
	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Слушање вокално – инструменталних композиција за децу и кратких инструменталних композиција различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких игара. Слушање народних песама и игара. Елементи музичке изражајности (инструмент, глас, мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Вокална и инструментална музика (композиције домаћих и страних композитора). Дела фолклорне традиције српског и других народа. Музичка прича. Музика у служби других медија. Музички бонтон. Музика и здравље.
	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Креирање ритмичке и звучне пратње за бројалице, песме, приче, стихове, музичке игре, користећи при том различите изворе звука. Креирање покрета уз музику коју певају или слушају. Смишљање музичких питања и одговора, ритмичка допуњалка, мелодијска допуњалка, мелодијска допуњалка са потписаним текстом, састављање мелодије.

		Импровизација мелодије на задани текст. Импровизовање дијалога на на дечијим инструментима. Једноставна ритмичка и мелодијска пратња. Звучна прича на основу познатих музичких садржаја, звучне ономатопеје и илустрације на краћи литерарни текст (учење у контексту). Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање мелодије на одабрани текст.
<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>		Усвајање и коришћење музичког писма и музичког речника. Индивидуално певање и свирање научених песама. Певање и свирање у групи. Учествовање у музичким играма. Учествовање у активностима у вези са слушањем музике. Учествовање у стварању музике.
<i>КОМПЕТЕНЦИЈЕ</i>		- комуникација на матерњем језику - учење како се учи - вештина сарадње (међуљудска и грађанска компетенција) - предузетништво и смисао за иницијативу - дигитална компетенција - културно изражавање - решавање проблема

ПРВИ ЦИКЛУС		
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	На свим часовима, као и на другим организационим облицима рада, посебан акценат се ставља на: развијање физичких способности кроз примену једноставних, двоставних, општеприпремних вежби (вежби обликовања)- вежбе за развој снаге, покретљивости, издржљивости, брзине и координације, подстицању ученика на самостално вежбање и учвршћивање правилног држања тела.
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ	Усвојене моторичке вештине треба да омогуће ученицима њихову примену у свакодневним и специфичним животним ситуацијама. Ученицима који нису у стању да усвоје неке од садржаја, задају се слична или лакша вежбања од предвиђених или предвежбе. Уколико ученик не достигне предвиђени ниво моторичке вештине, оставља се могућност да исти достигне у наредном периоду. Усавршавање неких моторичких задатака је континуирани процес без обзира на садржаје програма (техника ходања, трчања, примена научених итд...) У раду са напреднијим ученицима реализује се проширени садржај. Кроз процесе реализације програма неопходно је пратити пспособности ученика за различите физичке активности.
	ХОДАЊЕ И ТРЧАЊЕ	Различити облици ходања и трчања уз правилно држање тела: брзо-полако на предњем и задњем делу стопала; са високим подизањем колена; забацивањем ногу назад; са променом ритма и темпа; кретање кратким и дугим корацима; на прстима и петама уз узручење са истезањем тела; (користити обележене линије на спортским теренима са и без препрека-палице и вијаче поређане на једном делу сале или спољних терена). Трчање уз правилно постављање стопала и правилан рад руку; укрштањем ногу и уназад из различитог положаја (седећи, лежећи, чучећи). Правилно трчи варијантама технике трчања на кратке, средње и дуге стазе и мери резултат. Ходање и трчање напред и назад на различитим деловима стопала са променом правца кретања, са променом темпа у комбинацији са чучњевима; игре са различитим облицима ходања и трчања (Ледени чикица, змурке, хваталице); брзо трчање на 30 метара; трчање на 40 метара уз промену темпа и правца кретања; брзо трчање на 40 метара

		са поласком из високог положаја и чучња; рад на техници трчања у месту и у кретању; трчање краћим и дужим кораком; техника високог и ниског старта; спринт на деоницама од 50 метара; штафетно трчање (стартови из различитог положаја); организовати игре са различитим облицима ходања и трчања.
	СКАКАЊЕ И ПРЕСКАКАЊЕ	Скокови и поскоци у месту, напред, назад, бочно, суножно, једноножно; прескакање реквизита поређаних на тлу (палице, вијаче, нацртане линије); скокови са једне на другу ногу; скок са окретом за 900 ; наизменични поскоци (Школице, Ластиш). Скок удаљ и скок увис; прескакање вијаче; прескакање реквизита поређаних у низу или кругу (канал, рупа); упор и одскок на шведску клупу; прескакање препрека различите висине и удаљености; прескакање вијаче у покрету са променом брзине, окретања и трчања; скок увис (прекорачном техником) и скок удаљ (згрчном техником) као и усавршавање ових техника.
	БАЦАЊА И ХВАТАЊА	Правилно хватање и бацање лоптице јачом и слабијом руком из места и у циљ (оквир од шведског сандука, обележени циљ на зиду...). Бацање лопте увис и после њеног одбијања од тло хватање обема рукама: уз цео окрет, после плеска рукама, затварања очију, чучња, седа; вођење лопте у месту и ходању; додавање лопте у паровима, у месту, са груди и изнад главе; гађање лоптом у импровизовани кош или гол једном и са обе руке. Вођење лопте са једном и другом руком; вођење у месту и трчању; бацање лоптице у покретан циљ; бацање медицинки једном или обема рукама: са рамена, преко главе.
	ВИШЕЊА, УПОРИ И ПЕЊАЊА	Пењање уз рипстол, лестве, ниске справе (шведски сандук, клупа); пењање и спуштање на и са различитих справа; пењање уз мотку 1, 5 метар од дохватне висине; пењање уз стабло. Вис активни на свим справама на којима се може извести; издржај у вису на дохватном вратилу помицање рукама правим и згрченим ногама. Упор активни на свим справама на којима се може извести; клек, усправ без помоћи руку; клек суножни на струњаче; клек једноножни, усправ; четвороножно кретање у упору чучењем, лицем и леђима ка тлу; из чучња малим одразом доскок прво на руке а затим на стопала у упор чучећи (Жабљи поскоци); повањка на леђима; став на лопатицама (Свећа); поваљка низ косу површину (на рипстолу окачене шведске клупе и прекривене струњачама); колут напред из чучња у чучањ.
	ВЕЖБЕ УПОРОМ	Вежбе упором рукама: боком поред шведске клупе, упор и суножним одскоком наскок у упор чучећи; прескакање клупе; доскок на обе или једну ногу; маказице изнад клупе.

	ВЕЖБЕ РАВНОТЕЖЕ	Ходање по линији напред, назад, са стране са правилним постављањем стопала и различитим положајем руку (о бок, одручење, узручење); ходање по широком делу шведске клупе или ниској греди, чучањ, саскок, усправ, окрет за 1800 ; лагано трчање по широком делу шведске клупе или ниској греди; на тлу и греди изводити малу вагу, окрет у чучњу за 900 ; организовати такмичења са задатом комбинацијом; (књиге на глави, преносити предмете са једног места на друго, лоптице у кашикама, вода у пластичним чашама а да се не проспе или испадне); наскок: кораком, левом или десном ногом на почетак греде.
	ВЕЖБЕ РЕКВИЗИТИМА	Дизање и ношење предмета на различите начине: испод руке, на рамену, на глави уз придржавање рукама. Вежбе обликовања са палицама, тракама, вијачама, обручима, чуњевима, лоптицама; елементарне игре са реквизитима; штафета; игре лоптом
	РИТМИЧКЕ ВЕЖБЕ И НАРОДНИ ПЛЕСОВИ	Имитирање животиња, биљака, предмета, јунака из прича и цртаних филмова, догађаја и доживљаја помоћу пантомиме уз музичку и ритмичку пратњу. Ритмичко ходање и трчање са променом ритма, темпа и динамике уз плесак и одговарајућу музичку пратњу; галоп напред и странце; дечји поскоци. Сачинити композицију са музичком пратњом од научених елемената; естетско обликовање тела једноставним покретима руку, трупа и ногу; окретање обруча око струка и руке; вођење обруча напред, назад, у паровима; плесне једноставне кореографије по избору наставника (Ја посејох лан, Ми смо децавесела, Савила се бела лоза винова, Српско коло); скокови: маказице, мацји скок; окрет за 1800 и 3600 ослонцем на једној или две ноге; припрема за валцер
	ВЕЖБЕ НА ТЛУ	Ваљање, љуљање у седу; колут напред уз помоћ; упор чучећи, померањем руку напред, упор лежећи за рукама; из лежања на леђима и рукама у узручењу, лећи потрбушке; колут напред до чучња; два повезана колута напред; (после колутавања обавезно урадити неколико вежби за јачање мишића леђа); колут напред са пруженим телом; колут напред преко медицинке; колут назад из чучња у чучањ; свећа, мала вага и припрема за став о шакама; летећи колут; мост заклоном и усклон уз помоћ. Организовати мале полигоне и одељењско такмичење.

	АТЛЕТИКА	Садржаји атлетике се реализују кроз наставне области: ходање и трчање, скакање и прескакање, бацање и хватање уз допуну; деоницу од 40 метара поделити на четири дела, полазак из усправног положаја са малим нагибом у правцу трчања: првих 10 метара лагано претрчати са подизањем предножно погрчене ноге и опружање колена одразне ноге, других 10 метара претрчати преко поређаних препрека, следећих 10 метара брзо трчање и последњих лагано трчање и иза циљне линије меко заустављање; савлађивање брзог трчања кроз убрзања (2 до 3 убрзања на 30 до 40 метара); техника високог и ниског старта; развој издржљивости наизменично трчање и ходање. Скок увис и скок удаљ усавршавање техника. Штафетно трчање; игре, деонице од 20 метара са додиром (рука додирне раме, леђа, руку).
	ВЕЖБЕ НА СПРАВАМА И ТЛУ	Вежбе на тлу допунити колutom назад и ставом на лопатицама диференцирано према способностима ученика. Вежбе на справама: припрема за прескок козлића; жаблии скокови и скокови у дубину (са справа); суножни одскок и доскок на повишену површину; узастопни поскоци на даску уз помагаче; са неколико корака залета; узмак корацима уз косу површину до упора стражњег; наскок лицем према клупи; искористити све справе на којима се могу извести вежбе у вису и упору; разношка преко козлића 110 центиметара.
	РИТМИЧКА ГИМНАСТИКА И НАРОДНИ ПЛЕСОВИ	Еластично и меко ходање и трчање; естетско обликовање тела; окрети; скокови; вијача галоп и повезати са већ наученим елементима; кола и плесови по избору наставника; повезати различите покрете руку, тупа и ногу у комплекс вежби обликовања
	ОСНОВИ СПОРТСКИХ ИГАРА	Рукомет: држање лопте; додавање и хватање у пару једном руком у месту; у тројкама, два ученика, један иза другог, са једне стране и један са лоптом на супротној страни 3 до 4 метара удаљености; шутирање из места; вођење лопте у месту и кретању; скок шут; тактика у одбрани и нападу; игра са коришћењем научених елемената 3:3. Кошарка: подизање лопте са пода, са две руке и заузимање радног положаја тела; прихватање лопте из руке у руку; кружење лопте око кукова, ногу, главе; потискивати лопту са две руке; додавање и хватање са две руке, са краћег одстојања; пивотирање са лоптом; вођење лопте у месту и кретању и заустављање са пивотирањем; шутирање из места, са и без коришћења табле; жонглирање; двокорак; основа тактике у одбрани и нападу; игра 3:3 уз коришћење научених елемената. Одбојка: основни став у месту са положајем руку за одбијање, изнад главе и подлактицама, у кретању (напред, назад, бочно) и са заустављањем; у месту: ученик подбаци себи лопту изнад

		главе, заузме основни став и прими је без одбијања; иста вежба са одбијањем изнад главе; рад у пару један другоме подбацују лопту, сервис преко ластиша; додавање преко главе и бочно; игра 1:1 и 2:2 са наученим елементима. Фудбал: вођење лопте праволинијско и са променом правца; примање и додавање лопте различитим деловима стопала; шутирање; одузимање лопте; игра са основним правилима за мали фудбал. Организовати такмичења између одељења из све четири игре.
	ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	Правилно држање тела, лична хигијена и хигијена здравља, правилна исхрана, ритам рада и одмор. Ученицима који из здравствених разлога раде по прилагођеном програму потребно је обезбедити посебно место и услове за вежбање
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика		Праћење и вредновање рада ученика обавља се сукцесивно у току целе школске године на основу јединствене методологије која предвиђа: Стање моторичке способности (брзина, скокови, издржљивост, координација, равнотежа, снага) Стање здравља и хигијенских навика (висина, тежина, држање тела, хигијена) Ниво савладаности моторних знања, умења и навика и однос према раду Организовање приредби током године Пролећни и јесењи крос Маратон Корективно педагошки рад Систематски прегледи Школска такмичења у спортским и елементарним играма, као и школске олимпијаде
КОМПЕТЕНЦИЈЕ		код ученика развијамо: вештину комуникације, сарадње, иницијативност, међусобно помагање, толеранција у групи, позитиван и такмичарски дух. - доприноси постизању договора о правилима заједничког рада и придржава их се током рада - ученик уме да организује простор и управља временом - уважава саговорника, изражава ставове, мишљења и осећања. - ученик проналази и осмишљава могућа решења проблемске ситуације. - разуме значај правилне исхране у очувању здравља

ПРВИ ЦИКЛУС		
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
ДИГИТАЛНИ СВЕТ	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	Наставник кроз разговор указује ученицима на чињеницу да су дигитални уређаји свуда око њих – код куће, у школи, дому здравља, продавници, на паркингу, улици. Ученике треба подстицати да поделе са вршњацима животне ситуације које су их увериле у корисност дигиталних уређаја, тј. опишу како родитељи: плаћају рачуне од куће (без чекања у реду, у време када им је згодно), како проналазе информације које су им потребне (радно време продавнице, временску прогнозу, читају новине и сл.), користе навигацију. Обуку ученика за коришћење дигиталних уџбеника наставник спроводи планирано, у више наврата, у ситуацијама када дигитални уџбеник пружа могућности које премашују традиционални и доприноси разумевању наставног садржаја различитих предмета. На часовима наставник треба да омогући ученицима да искажу своје виђење предности и мана дигиталних уџбеника. У учионици, наставник може да демонстрира ученицима виртуелну посету неком од најзначајнијих светских музеја/галерија. Оно што ученици треба да схвате јесте да дигиталне уређаје можемо и треба да користимо како би повећали (створили нове) прилике за учење и искуства из области науке, културе и уметности. Посебно је значајно да наставник, пре екскурзије или наставе у природи, употреби неку од постојећих веб-презентација или апликација и, виртуелно, упозна ученике са местима и културним добрима (музејима, манастирима, споменицима) које ће посетити. На тај начин, наставник пружа ученицима прилику да упореде доживљај поднебља и културне баштине посредством дигиталног уређаја и уживо. О доживљају ученика продискутовати након повратка у школу.
	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	Наставник постављањем питања о начину живота савременог човека (колико се креће, каквим активностима се бави...) указује на чињеницу да се број занимања у којима је дигитални уређај доминантно средство за рад непрестано увећава и да отуда потиче потреба да негујемо здраве навике када је употреба дигиталних уређаја у питању. Наставник заједно са ученицима да примењује начине коришћења дигиталних уређаја на безбедан начин по здравље и да заједно издвајају неке од здравствених ризика, разговарају о дужини утрошеног времена испред екрана, праве одговарајући постер и окаче га у учионици. Правилно одлагање електронског

	отпада важно је питање за очување здраве животне средине. Наставник може ученицима да предложи да заједно са родитељима пронађу електронски отпад који поседују у кући и да организује акцију прикупљања тог отпада (акцију је могуће реализовати и на нивоу целе школе), као и адекватно предавање ученицима госта-експерта, стручњака из агенције за уклањање и складиштење електронског отпада. Наставник кроз разговор ученицима указује на чињеницу да нису све особе које користе интернет добронамерне. У том смислу, ученицима треба приказати одабране видео-записе који адекватно третирају неке од најчешћих појава из спектра догађаја који настају откривањем података о личности (име и презиме, адреса становања, број телефона, фотографија, идентитет на интернету). Организовати дискусије о непримереној комуникацији (говор мржње, вређање, омаловажавање), као и о ризичној комуникацији (контакт са непознатим особама) у реалном животу. Помоћи ученицима да формирају вредносне ставове који се подједнако односе на комуникацију у онлајн и офлајн свету. Подстицати ученике да наведу ситуације у којима су се сретли са различитим врстама непримереног садржаја у реалном животу и нагласи да је слична ситуација у онлајн свету. Неопходно је током разговора са ученицима, непрестано наглашавати да они не треба да се осећају беспомоћно ако се нађу у сличним ситуацијама, већ да постоје особе и институције којима треба правовремено да се обрате и од којих ће добити адекватну заштиту: 1. родитељ/други законски заступник 2. наставник, педагог, психолог, директор 3. https://pametnoibezbedno.gov.rs/ Телефон: 19833 Од изузетног значаја је да ученици схвате који подаци спадају у податке о личности, као и на које начине их људи најчешће чине доступним на интернету. Дигитални уређаји захтевају пажљиво руковање и одговарајућу заштиту од неовлашћеног приступа. Ученике треба упознати са неколико важних принципа физичке заштите дигиталног уређаја.
АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	Наставник уводи термин алгоритам и ученицима га тумачи као упутство за решавање неког проблема или извођење неког поступка, осмишљава симболе које ученици треба да дешифрирају и изврше предвиђени поступак безбедно у упутство које им омогућава да изврше потпуно непознати задатак, да им укаже да су били у ситуацији у којој се сваки дигитални уређај налази – извршава наредбе (упутства). Ученици тестирају ваљаности алгоритма, исправљају грешке, осмишљавају и тестирају унапређено решење. Ученик решава једноставне логичке задатке и задатке из свакодневног живота. Тиме се ствара осећај за решавање проблема у корацима, развија се самопоуздање и сигурност код ученика приликом решавања логичких задатака и задатака из свакодневног живота. Предвиђене исходе је могуће остварити и са различитим нивоима расположивости дигиталних уређаја намењених за коришћење од стране ученика, укључујући и могућност да само наставник располаже дигиталним уређајем. Вероватно је да ученици имају искуства са коришћењем дигиталних

		уређаја. Од изузетног је значаја да та искуства наставник увиди и уважи.
<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>	Праћење и вредновање рада ученика обавља се у току целе школске године. Вреднују се процес и продукти учења. Поред вредновања од стране наставника, користити и : - самопроцену-ученици објашњавају своје решење/алгоритам, проверавају успешност, анализирају све кораке, уочавају евентуалне грешке и исправљају их – вршњачка процена-ова врста процене постигнућа ученика се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да делећи одговорност, стварају и исправљају решења и пружају конструктивне повратне информације – отворена питања-питања која почињу са „Зашто” или „Како” посебно су корисна – Већ знам – Желим да научим – Научио/ла сам- коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа.	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	предмет Дигитални свет намењен је развијању дигиталне компетенције код ученика, код ученика развијамо и вештину комуникације, сарадње, иницијативност, међусобно помагање, вршњачко учење, толеранцију у групи и раду у пару, позитиван и такмичарски дух - доприноси постизању договора о правилима заједничког рада и придржава их се током рада - уважава саговорника, изражава ставове, мишљења и осећања. - ученик проналази и осмишљава могућа решења проблемске ситуације. - разуме значај правилног коришћења дигиталних уређаја у очувању здравља - разуме значај правилног одлагања електронског отпада ради очувања здраве животне средине	

НАЗИВ ПРЕДМЕТА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОЈЕКТНА НАСТАВА	КОМПЕТЕНЦИЈЕ
ПРОЈЕКТНА НАСТАВА	Пројектна настава је облик образовно-васпитног рада којим се развијају међупредметне компетенције уз употребу информационокомуникационих технологија. Поред дефинисаних исхода који се односе на вештине употребе ИКТ-а, пројектна настава, најпре, је усмерена на достизање исхода који се односе на логичко и критичко мишљење ученика. Пројектна настава има елементе проблемске и истраживачке наставе, али се овом врстом наставе, поред централног захтева, који се односи на тражење решења за неки проблем, потенцирају још и процедуре: планирање, евалуирање, презентовање резултата, коришћење савремених технологија на правилан начин и, наравно, тимски рад, односно процес сарадње, који је изнад самог резултата у решавању проблема. Дужина трајања: од неколико часова до неколико месеци. У почетку је боље реализовати мање и временски мање захтевне пројекте да не дође до умора и засићености код ученика. Родитељи треба да буду упознати са сврхом пројектне наставе и њеним најважнијим исходима. Они треба да подрже самосталне активности своје деце, или њихов заједнички рад са другом децом, као и да разумеју зашто је важно да не преузимају њихове задатке у жељи да имају боље продукте. Наставник нуди ученицима ограничен избор тема, у великој мери дефинише методологију рада и одређује које ће материјале дати ученицима. Ученици сами проналазе материјале, бирају експерте који су им потребни, прикупљају податке на терену... Кључна фаза – осмишљавање пројектног задатка/теме пројекта Одабрана тема/пројектни задатак треба да буде: – важан и занимљив и ученицима; – повезан са исходима учења и наставним садржајима. • Ученике не треба присиљавати да раде тему за коју нису заинтересовани. • Актуелни догађаји из окружења као подстицај за пројекат. • Интригантан, необичан наслов је добра опција (кад год је могуће) јер мотивише ученике. Наслов треба да буде у форми занимљиве теме или отвореног питања, а не у форми „Да ли...” • Поставити циљ пројекта (повезати са исходима). • Размислити шта би био/ли продукт/продукти пројекта. УВОЂЕЊЕ У ПРОЈЕКАТ - Планирање • Након одабира теме, ученици се уз помоћ учитеља договарају о подели	1) компетенција за учење; 2) одговорно учешће у демократском друштву; 3) естетичка компетенција; 4) комуникација; 5) одговоран однос према околини; 6) одговоран однос према здрављу; 7) предузимљивост и оријентација ка предузетништву; 8) рад са подацима и информацијама; 9) решавање проблема; 10) сарадња; 11) дигитална компетенција.

	задатака, праве план активности (у првом разреду на недељном нивоу). • Планирају се сви потребни ресурси и начин долажења до њих. Већа улога учитеља у планирању у прва два разреда, мања у трећем и четвртном разреду РЕАЛИЗАЦИЈА ПРОЈЕКТА • Истраживање теме пројекта на информативном нивоу. Ученици раде на појединачним задацима: прикупљају информације (из књига, у разговору са другим људима, експертима), истражују на терену. • Креирање продукта/продуката пројекта. Након рада на појединачним задацима, заједно се са учитељем договарају о изгледу продукта, раде на креирању продукта. • Шта све може да буде продукт? Тродимензионални предмет, брошура (у папирној или дигиталној форми), позоришна представа, преуређена учионица, ППТ, постер... • Планирање начина презентације/промоције пројекта заједно са учитељем. ПРЕЗЕНТОВАЊЕ/ПРОМОВИСАЊЕ ПРОЈЕКТА • Начини презентовања/промовисања пројекта: – изложба, – приредба/представа, – гостовање на локалној телевизији, – чланак у школским новинама, – ... Евалуација обухвата процену: • активности ученика • сарадње и тимског рада ученика • знања и вештина (планираних исхода) које је требало да ученици стекну током реализације пројекта • продукта/продуката пројекта • презентације/промоције	
<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>		
Један од важних исхода реализације пројекта јесте оспособљавање ученика да добијене продукте учине видљивим и представе их другима. Бројни су начини да се то постигне (представе, изложбе, кратки филм, текст у новинама, одељењски часопис, презентације, наступ на локалној телевизији, представљање за родитеље...), а њихов квалитет није приоритет.		

2. ПРОГРАМИ ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ

ПРВИ ЦИКЛУС			
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА	
ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	ОЛАКШАВАЊЕ ПРОЦЕСА АДАПТАЦИЈЕ НА ШКОЛСКУ СРЕДИНУ И ПОДСТИЦАЊЕ СОЦИЈАЛНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ	Динамично смењивање разних видова активности и решења. Јасна артикулација циља активности и правила којих се сви придржавају. Охрабривање ученике да износе своје мишљење. Учење са другима и уз њихову помоћ. Рад у пару, групи. Размена у одељењу. Индивидуални рад.	
	ПОДСТИЦАЊЕ РАЗВОЈА САЗНАЊА О СЕБИ, О СОПСТВЕНИМ ОСЕЋАЊИМА И ПОТРЕБАМА, СВЕСТИ О ЛИЧНОМ ИДЕНТИТЕТУ И ОСОБЕНОСТИ, САМОПОШТОВАЊА И САМОПОУЗДАЊА И УВАЖАВАЊЕ ДРУГИХ	Помагање ученицима да формирају позитивну слику о себи, да стекну самопоуздање, да обогате своју личност и сазнање. Организовање активности дописивања, прикупљања помоћи, игра улога, пројеката. Као активност може се вршити анализа случаја. Ученици могу прибегавати дискусији, расправи, преговарању, дијалогу, интервјуу.	
	ИЗРАЖАВАЊЕ И КОМУНИКАЦИЈА ОСЕЋАЊА; ПРОШИРИВАЊЕ ЗНАЊА И УМЕЊА ЗА РЕШАВАЊЕ ИНДИВИДУАЛНИХ ПРОБЛЕМА, УЧЕЊЕ ТЕХНИКА ЗА ПРЕВЛАДАВАЊЕ НЕПРИЈАТНИХ ЕМОЦИОНАЛНИХ СТАЊА; ДА ШТИТЕ И ОСТВАРУЈУ СВОЈЕ	Кроз цртање и размену ученици артикулишу своје потребе. Осећања могу да препознају на основу покрета и израза лица. Могу се користити игре асоцијација, симболички прикази осећања, евоцирање извора осећања. Осећања се могу препознавати и кроз моделовање и игру улога.	

	ПОТРЕБЕ НА НАЧИН КОЈИ НЕ УГРОЖАВА ДРУГЕ	
	ПОДСТИЦАЊЕ ГРУПНОГ РАДА, ДОГОВАРАЊА И САРАДЊА СА ВРШЊАЦИМА И ОДРАСЛИМА	Кроз прављење заједничког цртежа ученици у малим групама уче да се договарају. Кроз игру слагалице ученици уче да сарађују
	ПОДСТИЦАЊЕ СОЦИЈАЛНОГ САЗНАЊА, РАЗУМЕВАЊЕ И ПРИХВАТАЊЕ МЕЋУСОБНИХ РАЗЛИКА; УЧЕЊЕ ВИДОВА САМОПОТВРЂИВАЊА БЕЗ АГРЕСИВНОСТИ И УЗ УВАЖАВАЊЕ ДРУГИХ; УОЧАВАЊЕ И ПРЕВАЗИЛАЊЕ СТЕРЕОТИПА БЕЗАНИХ ЗА ПОЛ, УЗРАСТ, ИЗГЛЕД, ПОНАШАЊЕ, ПОРЕКЛО	Кроз игру улога и размену ученици уче да артикулишу појам пријатељства, Да препознају осећања и да нађу конструктиван начин да превазиђу негативна осећања. Кроз цртање и разговор могу превазилазити стереотипе.
	РАЗВИЈАЊЕ КОМУНИКАТИВНЕ СПОСОБНОСТИ, КОНСТРУКТИВНОГ РЕШАВАЊА СУКОБА СА ВРШЊАЦИМА И ОДРАСЛИМА; НЕНАСИЛНА КОМУНИКАЦИЈА	Кроз демонстрирање ефеката разлика у гледању и примању порука ученици уочавају изворе неспоразума, као и за истицање ефеката нејасног изражавања. Кроз игру улога и игру маште могу уочити ефекте негативних порука. Употребом технике активног слушања могу побољшати међусобну комуникацију. Примена „жирафећих ушију“ (осећајног слушања) у ситуацијама се саговорник изражава насилно.
	УПОЗНАВАЊЕ УЧЕНИКА СА ДЕЧЈИМ ПРАВИМА И ПОДСТИЦАЊЕ И ОСПОСОБЉАВАЊЕ УЧЕНИКА ЗА АКТИВНУ ПАРТИЦИПАЦИЈУ У ЖИВОТУ ШКОЛЕ	Подстицати код ученика оне стилове понашања којима штите дечја/људска права. Користити Буквар дечијих права. Организовање игре улога из прича и игре опуштања.

	ДЕЧИЈА ПРАВА СУ ЈЕДНАКА И УНИВЕРЗАЛНА ЗА СВЕ - ЉУДСКА ПРАВА(СВИРАЗЛИЧИТИ, СВИ РАВНОПРАВНИ) -ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО (ЈА И ДРУГИ У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ) -ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ - ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	Упознавање са Конвенцијом о правима детета. Упознавање ученика са животом у заједници у којој би сви људи били исти по полу, узрасту, вери, националности, образовању, интересовању. Подстицати кодученика размишљање о осетљивим друштвеним групама, стереотипима, предрасудама и дискриминацијама. Ученици евоцирају ситуације у циљу бољег разумевања истих. Упознавање ученика са локалном заједницом, институцијама и организацијама и комуналним услугама које оне пружају. Планирање и извођење акција солидарности и волонтирања и еколошке активности у локалној заједници.
	ОСПОСОБЉАВАЊЕ УЧЕНИКА ДА УПОЗНАЈУ НЕПОСРЕДНО ДРУШТВЕНО ОКРУЖЕЊЕ И СОПСТВЕНО МЕСТО У ЊЕМУ И ДА АКТИВНО ДОПРИНЕСЕ РАЗВОЈУ ШКОЛЕ ПО МЕРИ ДЕТЕТА	Кроз цртање, размену и драматизацију ученици уче о видовима понашања који их могу ојачати или ослабити. Кроз игру могу јасно да артикулишу захтеве у вези са оним што би променили у школи.
	РАЗВИЈАЊЕ И НЕГОВАЊЕ ОСНОВНИХ ЉУДСКИХ ВРЕДНОСТИ	Кроз размену ученици уче да развијају и негују основне људске вредности и да су сарадња и подршка значајни у оснаживању сваког појединца.
	ПРИЈАТЕЉСТВО И МОРАЛНЕ ДИЛЕМЕ У ВЕЗИ СА ТИМ; РАЗВИЈАЊЕ ПОЈМА ПРИЈАТЕЉСТВА И МОРАЛНОГ РАСУЂИВАЊА	Кроз сукоб и усаглашавање ставова дефинисати појам пријатељства. Кроз размену мишљења разоткрити лаж и решавати моралне дилеме.
	ПОЈЕДИНАЦ И ЗАЈЕДНИЦА; ПРАВИЛА КОЈА РЕГУЛИШУ ЖИВОТ У ЗАЈЕДНИЦИ; ПРАВА И ОДГОВОРНО-СТИ; ДОГОВАРАЊЕ	Размена мишљења о правима и одговорности, као и о томе како превазићи сукобе. Размена о слободи избора у одлучивању, као и о томе чему правила, како настају, као и о последицама њиховог кршења. Планирање акције којом ће побољшати простор у коме бораве.

	ЗАШТИТА ОД НАСИЉА; НЕНАСИЛНО РЕШАВАЊЕ СУКОБА	Размена мишљења о томе како ненасилно решити сукоб потреба, о казнама, као и о насиљу у школи и како се од њега заштитити.
	РАЗВИЈАЊЕ МОРАЛНОГ РАСУЂИВАЊА	Кроз игру улога и цртање разрешити моралне дилеме.
	РАЗВИЈАЊЕ ЕКОЛОШКЕ СВЕСТИ; БРИГЕ О ЖИВОТИЊАМА И БИЈКАМА; ЉУДСКО БИЋЕ ЈЕ ДЕО ЦЕЛОГ СВЕТА	Организовање одлазака у природу, уређења школског дворишта, уређења учионице, неговања цвећа, израде новина, писања писама или предлога за новине, обраћања локалној управи, израде плаката.
	ЗАЈЕДНО СТВАРАМО ДЕМОКРАТСКУ АТМОСФЕРУ У НАШЕМ РАЗРЕДУ, ШКОЛИ	Заједничко осмишљавање и састављање правила понашања. Осмишљавање активности уколико се правила крше и уколико се правила поштују. Јасно истицање прописаних правила. Допуњавање правила или измене правила.
	ЖИВИМО ДЕМОКРАТИЈУ, ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ комуникација и сарадња	Јачање демократског односа у групи, одељењу, школи и у друштву може се одвијати кроз симулирање доношења одлука, симулирање међукултуралних односа. Драматизација, игра улога из прича, игре опуштања, олуја идеја су такође применљиви у оквиру оснаживања демократских односа.

	ЕВАЛУАЦИЈА	Евалуација рада, анализа пројеката, активности, сарадње и дружења, анализа случаја, дискусије, расправе, преговарање, дијалог, интервју. Power Point презентација за родитеље, ученике, локалну заједницу и запослене у школи
<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>		
Ученици раде индивидуално, у пару или мањим групама. Наставник подстиче ученике да изразе своје мишљење и ставове у складу са постављеним задатком. Након завршених радова врши се размена мишљења и евалуација.		
КОМПЕТЕНЦИЈЕ - комуникација - учење како се учи - међуљудска и грађанска компетенција - предузетништво - културно изражавање - решавање проблема - еколошка компетенција - дигитална компетенција		

ПРВИ ЦИКЛУС		
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
ВЕРСКА НАСТАВА	Заједница	Пружити ученику основ за разликовање и упоређивање породичних односа и односа који владају у Цркви, односа који владају између човека и Бога и да се кроз међусобне односе љубави остварује јединство. Знати да је послушност израз љубави, да је даривање плод љубави, да када некога волимо онда га и слушамо, да љубављу чинимо добра дела. Ученик на основу приче о Стварању разликује Божију творевину од онога што је човек створио. Причама о Христу и Светом Сави отворити причу о њиховој великој љубави према Богу и Бога према људима којима је даривао свог јединог Сина. Упознати их са Христовим учењем о љубави и праштању, препознати и разумети да је права љубав када је показујемо делима. Препознавање и именовање поступака људи који су прожети љубављу према природи, људима и Богу, развити њихову љубав према биљкама и животињама
	Црква	Крштењем се постаје члан Цркве, начин уласка у Божију породицу. Пружити им основно знање о литургијским службама, да свако у цркви има своју службу и да се без њега не може. Учинити да ученик пожели да стваралачки (кроз песму, молитву, цртеж) искаже своју љубав и поштовање према Богу и Богородици. Разликовање обичне хране и Светог Причешћа, делова храма и његових предмета, светитеља и свештенства доводи их до поштовања и правилног односа према храму и предметима.

	Свет	Подстаћи га да у свим људима види пријатеље Божије, да воли природу и друге људе. Пружити ученицима основно знање о учењу цркве о стварању света, да је човек у природној вези са свим што је Бог претходно створио али да се разликује од свих створених бића. Омогућити ученику да увиди да је Бог све створио из љубави и да се о свему брине, о његовом Сину којег је послао да брине о нама као и о анђелима. Важност љубави према људима, чак и оних од којих смо веома различити. Чињењем дела љубави према ближњем се постаје сличан Богу и светитељима. Приближити им Литургију као место на коме се молимо за цео свет. Развити њихову одговорност за очување природе, да увиде начине на које све људи данас уништавају природу и упознати их са примерима изражавања љубави према природи.
	Са нама је Бог са светима својим	Упознати ученике са Христом и апостолима, људима сличним нама. Са Светитељима као нашим путеводитељима ка Царству Божијем, који га подстичу да буде добар човек и да препознаје љубав као највећу врлину
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика		Ученици раде индивидуално, у пару или мањим групама. Наставник подстиче ученике да изразе своје мишљење и ставове у складу са хришћанским васпитањем. Након завршених радова врши се размена мишљења и евалуација.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ		1. Комуникација 2. Учење како се учи 3. Међуљудска и грађанска компетенција 4. Културно изражавање 5. Решавање проблема 6. Еколошка компетенција

3. ПРОГРАМИ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ ПРВИ ЦИКЛУС

ПРВИ ЦИКЛУС		
ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	Дан заштите животиња Дан здраве хране Светски дан детета Новогодишњи базар Школска слава Свети Сава Дан жена Ликовни конкурси Ускрс Пролећни карневал Дан школе „Деца деци“ – хуманитарне акције Спортске активности Безбедност у саобраћају Посета библиотеци Позоришне представе Биоскопске пројекције	Ваннаставне активности имају за циљ да ученицима омогуће максимално развијање личности на образовном, креативном, друштвеном и личном плану. Циљ ванаставних активности је и активно коришћење слободног времена за културни и друштвени живот. За успешнији рад ваннаставних активности неопходна је континуирана и осмишљена, сарадња између школе, родитеља, друштвене средине и других организација и институција. Посебан допринос за остваривање програма ваннаставних активности је објављивање ученичких радова на сајту школе којима се афирмише делатност сваког појединачног рада ученика, одељења и школе у целини. Програм ваннаставних активност се реализује кроз учешће на ликовним конкурсима као и сарадњу са Музичком школом „Стеван Мокрањац“, радионица у библиотеци и сусрету са писцима, маскенбала, истраживачких активности, изложбе радова, уређивање паноа, организовање посета музеју, пијаци, посета спортском центру, као и организовање спортског дана у природи. Такође ученици припремају различите игре, цртају, сликају (организовање креативних ликовних радионица), учествују у припреми приредбе које подразумевају различите плесне активности. Ваннаставне активности подразумевају и могућност организације продајне изложбе, одлазак у позориште и биоскоп, предавање саобраћајне полиције (сарадња са јединицама локалне самоуправе)
	<i>Показатељи за процњивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>	Праћење рада ученика обавља се у току целе школске године кроз учешће на приредбама, конкурсима и осталим активностима и манифестацијама предвиђених програмом.
	КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Предузимљивост и оријентацију ка предузетништву -Рад са подацима и информацијама - Дигитална компетенција -Одговоран однос према околини -Одговоран однос према здрављу - Одговорно учешће у демократском друштву -Компетенција за учење -Комуникација - Сарадња -Естетичка компетенција

4. ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ ПРВИ ЦИКЛУС

ПРВИ ЦИКЛУС		
ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ (СРПСКИ ЈЕЗИК)	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	Почетно читање и писање	Допунска настава се одвија у мањим групама или појединачно са једним учеником зависно од потреба за образовном подршком. Кроз игралике активности ученици се вежбају правилном изговору гласова, шчитавају, а затим и пишу краће речи, анализирају речи на гласове и реченице на речи. Кроз спонтани разговор на теме из свакодневног живота или у вези ученичких доживљаја и интересовања посматра се и подстиче развој говора. Кроз типичне школске примере ученици разликују врсту речи, издвајају одређене врсте речи, праве подсетнике, табеле. Приказивати службу речи у реченици на сликовит начин и примењивати сценски израз – глумити ко је ко у реченици. На часовима допунске наставе, посебно у првом разреду, наставник чита краће књижевне текстове како би развио заинтересованост за читање. Кроз конкретне примере школске и домаће лектире уочавају и издвајају карактеристике књижевних врста. Рад на књижевним текстовима подразумева рад на развијању језичке културе, усавршавању технике читања и разумевања прочитаног. Наставник поставља једноставна питања у вези текста, тражи од ученика да изразе став и осећања у вези прочитаног. Ученици вежбају да сажето препричавају књижевне текстове обрађене на часовима и издвајају битно од мање битног у тексту. Подстиче се вршњачко учење. Сваки напредак наставник похваљује
	Језик	
	Књижевност	
	Култура изражавања	
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика		Овладао почетним читањем; пише по диктату Самостално саставља реченицу и пише краћи текст на задату тему Употребљава велико слово у писању властитих именица Пише одвојено од глагола речцу не и одвојено упитну речцу ли од речи испред Разликује врсте речи у типичним школским примерима Одређује службу речи у реченици
КОМПЕТЕНЦИЈЕ		комуникација - учење како се учи - вештина сарадње (међуљудска и грађанска компетенција) - културно изражавање

ПРВИ ЦИКЛУС		
ПРОГРАМ ДОПУНКСКЕ НАСТАВЕ (МАТЕМАТИКА)	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	Природни бројеви и операције са њима •Природни бројеви, писање и читање •Упоредивање бројева •Сабирање и одузимање бројева без прелаза •Сабирање и одузимање бројева са прелазом •Текстуални задаци са сабирањем и одузимањем •Задаци са две рачунске операције •Израчунавање непознатог броја •Сабирање и одузимање са потписивањем •Таблица множења •Множење једноцифреним, двоцифреним и вишецифреним бројем •Дељење •Дељење једноцифреним, двоцифреним и вишецифреним бројем •Текстуални задаци са множењем и дељењем •Разломци и децимални бројеви Геометрија •Упоредивање	Прилагођавањем наставних метода и садржаја наставник помаже ученицима у достизању очекиваних исхода и стандарда. Реализација се спроводи у континуитету и превентивног је карактера, као и последичног. Међу примарним циљевима је постизање мотивације и јачање самопоуздања. Сарадња родитеља и наставника је обавезна у циљу постизања успеха. Реализација допунске наставе се спроводи индивидуално, у групи или са целим одељењем.

	предмета по облику, величини, боји и сл. •Разликовање и цртање линија (правих, кривих, изломљених, отворених, затворених) •Разликовање и цртање праве, полуправе и дужи •Уочавање и цртање геометријских фигура на квадратној мрежи, помоћу лењира и сл. •Уочавање и цртање геометријских тела •Израчунавање обима, површине и запремине Мерење и мере •Јединице мере за дужину, масу, течности, време, површину, запремину •Новац	
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз залагање на часу и активност ученика	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	- Рад са подацима и информацијама - Решавање проблема - Сарадња - Дигитална компетенција - Одговоран однос према здрављу - Компетенција за учење - Одговорно учешће у демократском друштву - Естетичка компетенција - Комуникација - Одговоран однос према околини - Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	

ПРВИ ЦИКЛУС		
ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ (СРПСКИ ЈЕЗИК)	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	Почетно читање и писање	Додатном наставом обухваћени су ученици који показују већа интересовања за садржаје српског језика и књижевности од трећег разреда. Задати исходи остварају се на примерима напредног нивоа. Читају се додатни текстови из књижевности при чему се уважавају мишљења, предлози и интересовања ученика. Негује се и култура изражавања, драматизују текстови и подстиче литерарно изражавање, као и неговање народне традиције кроз проучавање народне књижевности. Организују се књижевне вечери, сусрети са писцима, посете библиотекама и музејима. Ученици се мотивишу да активно учествују у различитим смотрема, конкурсима и такмичењима
	Језик	
	Књижевност	
	Култура изражавања	
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика		Успешност на тестовима знања и опште културе Писани радови ученика Разговори на одређену тему Учесће на приредбама, сусретима и такмичењима
КОМПЕТЕНЦИЈЕ		комуникација - учење како се учи - вештина сарадње (међуљудска и грађанска компетенција) - културно изражавање

ПРВИ ЦИКЛУС		
ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ (МАТЕМАТИКА)	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	Природни бројеви и операције са њима Занимљиви задаци Логички задаци Текстуални задаци са сабирањем и одузимањем Текстуални задаци са множењем и дељењем Задаци који се решавају једначином Геометрија Уочавање и пребројавање различитих геометријских фигура Израчунавање обима, површине троугла и запремине геометријских фигура и тела Магични квадрати Мерење и мере Задаци са пресицањем Задаци са новцем	Кроз додатну наставу ученицима који у свом раду исказују веће интересовање се омогућава да се развијају у складу са потребама и могућностима. Подстиче се њихова заинтересованост, самопоуздање и мотивација за даљи рад и учење. Са ученицима се дискутује и анализира проблем за који су исказали интересовање, постављају им се истраживачки задаци и упућују се у различите стратегије помоћу којих ће успешно решити постављени проблем. Садржаји у додатној настави треба да буду сложенији и изазовнији, што се додатно поспешује тимском сарадњом вишег наставника из истог или различитог предмета, као и променом амбијента (библиотека, музеји или неки други локалитет).
	Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз залагање на часу, вршњачко учење, резултате на такмичењима, додатна ангажовања у школи и ван ње.
	КОМПЕТЕНЦИЈЕ	- Рад са подацима и информацијама - Решавање проблема - Сарадња - Дигитална компетенција - Одговоран однос према здрављу - Компетенција за учење - Одговорно учешће у демократском друштву - Естетичка компетенција - Комуникација - Одговоран однос према околини - Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

ДРУГИ ЦИКЛУС

- **ПРОГРАМИ ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ**
- **ПРОГРАМИ ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ**
- **ПРОГРАМИ СЛОБОДНИХ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ**
- **ПРОГРАМИ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ**

3. ПРОГРАМИ ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ

ДРУГИ ЦИКЛУС		
СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	1. КЊИЖЕВНОСТ • Читање и разумевање прочитаног • Лирика, епика, драма, научнопопуларни и информативни текстови • Књижевни и функционални појмови	Наставник изражајно чита текстове, поставља проблемска питања у вези са текстом, успоставља везе са искуством ученика постављајући одговарајућа питања, подстиче ученике да изразе своје ставове или недоумице о прочитаном. Подстиче, организује, усмерава дискусију о ликовима и идејама књижевног дела. Подстиче ученике да читају и пишу дневник читања. Сарађује са школском библиотеком и локалном библиотеком. Са ученицима посећује школску и локалну библиотеку и разговара о прочитаним делима. Ученик: изражајно чита, одговара на питања, поставља питања, изражава став о прочитаном делу, раздваја битно од небитног, одређује редослед догађаја, успоставља везе између догађаја, тумачи понашање ликова, исказује идеје текста. Драматизује текстове, илуструје текстове, глуми, учествује у дебати, учествује у пројектима, прави презентације. У тумачењу лирских текстова слушају се различите композиције по избору наставника или ученика, а затим ученици процењују која композиција најбоље дочарава осећања изражена у лирском делу; ученици илуструју песму или цртају стрип када је лирско-епско дело у питању. У тумачењу епских текстова примењују се рад у пару и групни рад. У тумачењу драмских текстова примењује се игра улога. Текстови по избору ученика се драматизују и изводе на бини, ученици су у улози редитеља, драматурга, сценаристе, глумца и костимографа. У обради народне књижевности и научнопопуларних текстова, а када је потребно и у обради уметничких текстова, ученици се подстичу да на основу усвојених знања из других предмета или искуства сместе дело у одређени историјски и географски контекст и да прикажу изабране аспекте дела прављењем презентација. У мањим групама или у пару ученици повезују наслове прочитаних текстова са књижевним родом и књижевном врстом и умеју да дају образложењекласификације. Ученици процењују свој напредак у читању, разумевању текста и драматизовању дела. Ученици у групама представљају табеларно и кроз илустрације преглед књижевних и функционалних појмова. Методе којима се остварују општепредметне и специфичне компетенције:

		посматрање, слушање, приповедање, описивање, читање усклађено с природом различитих текстуалних жанрова, писање различитих облика текстова, вредновање, коришћење различитих извора информација, истраживање (рад на тексту), стварање, презентовање, израда панорама и power point презентација, прикупљање података, анализа, синтеза, размењивање, критичко процењивање, заузимање става, повезивање са свакодневним животом, примена и коришћење ИКТ технологије.Посветити потребну пажњу ученицима који спорије напредују, као и ученицима који раде по ИОП-у.
3. ЈЕЗИК	• граматика • правопис • лексикологија • ортоепија	У пару или мањим групама ученици подвлаче у тексту језичку појаву која се учи, уочавају шта је заједничко истој и својим речима дефинишу појаву. Увежбавају учено кроз различите језичке игре: „Асоцијације“, „Језичке мозгалице“ итд. Знање се систематизује графичким представљањем односа између језичких појава. Наставник прати рад група и пружа помоћ где је потребно. Групе ученика са наставником процењују степен успешности свог рада. Кроз учење граматичких садржаја истовремено се уче и увежбавају правописна правила. У мањим групама ученици откривају смисао правописних правила, откривају и дефинишу својим речима правописно правило. Ученици постављају питања наставнику, а наставник их наводи да сами открију решење указујући на битне аспекте језичке појаве. Пишу краће текстове у којима ће применити учено правописно правило. Кроз међусобну интеракцију у мањим групама и интеракцију са наставником, ученици уочавају и отклањају правописне грешке у својим радовима и радовима осталих ученика. Са ученицима се дискутује о томе шта су научили, колико су научили, шта им је остало нејасно, ученици процењују колико им је потребно да увежбају примену правила и предлажу план за даље учење.
3. ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА • Говорна култура • Писано изражавање		Наставник са ученицима спонтано води разговоре у вези са темом, исправљајући грешке у говору ученика. Ученици на задату тему говоре сажето и према плану. Ученик напамет казује одабране лирске текстове или делове лирског текста. Ученици пишу наративне и дескриптивне текстове, процењују успешност свог рада и радова других ученика на основу унапред договорених критеријума (одговор на тему, стил, правопис). Организовање активне, стваралачке, проблемске и креативне наставе, уз одговарајуће стручне, обавештајне и логичке методе. Компаративни и аналитичко-синтетички приступ остварењу програмских садржаја. Оперативно планирање за сваки наставни час комбиновати различите облике рада (фронтални, групни, индивидуални), као и методе (монологска, дијалогска, рад на тексту, писани радови, демонстрација, практичан рад, истраживачки рад, решавање проблема-хериустички приступ и др.) како би подстакли радозналост и интересовање ученика. Прецизним упутствима усмеравати рад ученика и подржавати их у самосталном истраживачком раду. Упућивати их да користе додатне изворе информација (часописе, стручне књиге, речнике, интернет...). Подстицати ученике да у свакодневном животу примењују научно-поштују књижевнोजезичку норму.
Показатељи за процењивање степенa успешности развијања компетенција код ученика		Праћење и вредновање рада ученика остваривати у самом процесу наставе и учења, јер само тако ученицима помажемо да постану свесни циљева учења, да овладају стратегијама интелектуалног рада, да препознају остварене успехе, али и могућности за даље напредовање.Континуирано пратити напредовање ученика у оквиру одељења и индивидуално, уз вођење посебне, одговарајуће документације (портфолио

	ученика).Адекватним темама у оквиру четири школска писмена задатка проверити усвојеност обрађених садржаја, стил, језик, правопис – културу изражавања.Организовати тематске кварталне полугодишње и годишње провере знања.За оптималну активност ученика у самосталном раду користити диференциране задатке према предзнању и способностима ученика.Оцењивање у контексту повезаности наставе и учења мора садржавати фазе као што су: планирање, праћење тока наставе и учења, регистровање напредовања ученика, саопштавање повратних информација и вредновање реализованих активности.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Општа предметна компетенција наставе српског језика и књижевности која подразумева примену основних знања о српском језику и основних начела тумачења књижевног дела; поштовање књижевнојезичке норме у усменој и писаној комуникацији. Специфична предметна компетенција у области књижевности, језика и језичке културе, уважавајући наведене захтеве стандарда основног, средњег и напредног нивоа у оквиру сваке наведене теме• Књижевни и функционални појмови класификације. Ученици процењују свој напредак у читању, разумевању текста и драматизовању дела. Ученици у групама представљају табеларно и кроз илустрације преглед књижевних и функционалних појмова. Методе којима се остварују општепредметне и специфичне компетенције: посматрање, слушање, приповедање, описивање, читање усклађено с природом различитих текстуалних жанрова, писање различитих облика текстова, вредновање, коришћење различитих извора информација, истраживање (рад на тексту), стварање, презентовање, израда панорама и power point презентација, прикупљање података, анализа, синтеза, размењивање, критичко оцењивање, заузимање става, повезивање са свакодневним животом, примена и коришћење ИКТ технологије.Посветити потребну пажњу ученицима који спорије напредују, као и ученицима који раде по ИОП-у. Међупредметна компетенција која омогућује развијање способности ученика за активно учешће у групи на реализацији заједничких пројеката. КОМУНИКАЦИЈА НА МАТЕРЊЕМ ЈЕЗИКУ УЧЕЊЕ КАКО СЕ УЧИ Дигитална компетенција која оспособљава ученике да користе одређена средства из области информационокомуникационих технологија (ИКТ). Естетичка компетенција – развијање свести да се естетичка вредност не везује само за уметност, већ и за природне, социолошке, идеолошке, емотивноафективне и практичне садржаје. Ученици развијају међуљудску и грађанску компетенцију и вештину сарадње – одговорано учешће у демократском друштву, као и одговорност према околини и здрављу. ПРЕДУЗЕТНИШТВО И СМИСАО ЗА ИНИЦИЈАТИВУ РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА КУЛТУРНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ЕНГЛЕЊСКИ ЈЕЗИК	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	1. ЛИЧНИ ИДЕНТИТЕТ ЖИВОТНИ ЦИКЛУСИ ПОРОДИЦА И УЖЕ ДРУШТВЕНО ОКРУЖЕЊЕ СТАНОВАЊЕ-ФОРМЕ И НАВИКЕ 2. ЖИВИ СВЕТ – ПРИРОДА, ЉУБИМЦИ, ОЧУВАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ЕКОЛОШКА СВЕШТ 3. ШКОЛА, ШКОЛСКИ ЖИВОТ, ШКОЛСКИ СИСТЕМ, ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ 4. ИСХРАНА И ГАСТРОНИМСКЕ НАВИКЕ, ЗДРАВЉЕ И ХИГИЈЕНА, ПРЕВЕНТИВА БОЛЕСТИ И ЛЕЧЕЊЕ 5. ГЕОГРАФСКЕ ОСОБЕНОСТИ, СРБИЈА – МОЈА ДОМОВИНА ОБИЧАЈИ И ТРАДИЦИЈА, ФОЛКЛОР И ПРОСЛАВЕ (РОЂЕНДАНИ И ПРАЗНИЦИ), ЖИВОТ У ИНОСТРАНСТВУ, КОНТАКТИ СА СТРАНЦИМА, КСЕНОФОБИЈА... ПУТОВАЊА, ТРАНСПОРТ И ПРЕВОЗНА СРЕДСТВА 6. ИСТОРИЈА, ВРЕМЕНСКО ИСКУСТВО И ДОЖИВЉАЈ ВРЕМЕНА - ПРОШЛОСТ, САДАШЊОСТ И БУДУЋНОСТ КЛИМА И ВРЕМЕНСКЕ ПРИЛИКЕ НАУКА И ИСТРАЖИВАЊА 7. ПРОФЕСИОНАЛНИ ЖИВОТ, ПЛАНОВИ ВЕЗАНИ ЗА БУДУЋЕ ЗАНИМАЊЕ (ИЗАБРАНА-БУДУЋА СТРУКА) 8. ДУХОВНИ ЖИВОТ, НОРМЕ И ВРЕДНОСТИ - ЕТИЧКИ И ВЕРСКИ ПРИНЦИПИ, СТАВОВИ, СТРЕОТИПИ, ПРЕДРАСУДЕ, ТОЛЕРАНЦИЈА И ЕМПАТИЈА, БРИГА О ДРУГОМЕ... ЕМОЦИЈЕ, ЉУБАВ, ПАРТНЕРСКИ И ДРУГИ МЕЂУЉУДСКИ ОДНОСИ 9. МЛАДИ-ДЕЦА И ОМЛАДИНА СЛОБОДНО ВРЕМЕ – ЗАБАВА, РАЗОНОДА И ХОБИЈИ, СПОРТ, МОДА И ОБЛАЧЕЊЕ, УМЕТНОСТ 10. ВЕРБАЛНА И НЕВЕРБАЛНА КОМУНИКАЦИЈА И КОНВЕНЦИЈЕ ПОНАШАЊА И ОПХОЂЕЊА	Предвиђени садржаји се реализују коришћењем комбинованог метода и разноврсних техника, приступа, облика рада и наставних средстава. Акценат је на активној улози ученика у процесу усвајања знања и развијања вештина. Примењује се тимски рад. Ученици се оспособљавају за самосталан рад (учење кроз прикупљање и селекцију информација, закључивање, резоновање, испољавање иницијативе, одлучивање и примену најпогоднијих техника учења). Ученици се усмеравају на ефикасно и ефективно коришћење извора знања и информација (литературе, медија, средстава информационокомуникативне технологије, културно-уметничких догађаја, скупова...). Процес учења се одвија кроз корисне и занимљиве активности, као што су: израда мини пројеката, истраживачки рад, новинарски рад, драматизације, квизови, игре, пројектни задаци и сл., као и часови ван учионице. Примењује се тематска настава. Задаци и активности прилагођавају се индивидуалним карактеристикама ученика.

11.МЕДИЈИ, МАС МЕДИЈИ И ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ, ИНТЕРНЕТ	
<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>	Степен успешности остварене комуникације - Квалитет и количина информација добијених коришћењем литературе, медија, Интернета ... - Повећана мотивација за учење, активност и рад на часу, усмено испитивање - Повећање самопоуздања и спремности за вођење конверзације - Заинтересованост ученика за израду мини пројеката, презентација, израду и учествовање у квизовима, тимски рад и др. - Учесталост и ефикасност коришћења литературе, средстава информационо-комуникативне технологије итд. - Број и квалитет остварених контаката са говорницима из енглеског говорног подручја - Резултати писмених и усмених провера знања ученика, формативно оцењивање... - Број пријављених ученика за међународна такмичења и испите - Резултати на такмичењима и испитима - Резултати акционих истраживања којима се проверава квалитет наставе и усвојених знања и вештина - Успех ученика у даљем школовању
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	-Овладавање свим језичким вештинама (говор, разумевање говора, читање и писање) -Способност и вештина комуникације -Успешно учествовање у тимском раду - Способност за самостално учење - Способност за прикупљање и селектовање информација - Испољавање креативности, истраживачког духа, толеранције, емпатије, позитивних естетских и моралних ставова - Усмереност ка очувању традиције, прихватању култура других народа, ширењу идеје космополитизма, прихватању вредности грађанског друштва, укључивању у живот локалне заједнице и усклађивању са глобалним кретањима

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ИСТОРИЈА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	Основи проучавања прошлости	Настава усмерена ка остваривању исхода; Фронтални, групни и рад у пару; Монолошка, дијалогска, демонстративна метода и рад на тексту; Историјски атлас, уџбеник, слике, предмети из кабинетске збирке Представљање кроз ленту и мапу ума периодизацију прошлости. Израда мапа ума на којој су представљене врсте историјских, извори за изучавање периода средњег века и раног новог века и њихова сазнајна вредност. Анализа историјског извора
	Праисторија-човекови почеци	Настава усмерена ка остваривању исхода; Фронтални, групни и рад у пару; Групна израда панорама; Анализа историјског извора. Филм „Лепенски вир и Винча-епоха неолита“; Монолошка, дијалогска, демонстративна метода и рад на тексту; Историјски атлас, зидна карта, уџбеник, слике, предмети из кабинетске збирке Настава ван учионице: посетити музеј
	Стари Исток	Настава усмерена ка остваривању исхода; Фронтални, групни и рад у пару; Анализа историјског извора
	Античка Грчка Антички Рим	Филм „Битка код Термопила-Последње упориште њих 300“ Групна израда панорама на тему „Религија Старих Грка“ и „Религија Старих Римљана“; Израда презентација у Power Pointu; Изложба ученичких радова; Интерактивни час са вероучитељем на тему „Настанак хришћанства“ Монолошка, дијалогска, демонстративна метода и рад на тексту; Историјски атлас, зидна карта, уџбеник, слике, предмети из кабинетске збирке, литература
	Европа, Средоземље и српске земље у раном средњем веку	Настава усмерена ка остваривању исхода; Фронтални, групни и рад у пару; Анализа историјског извора. Групна израда панорама на тему „Хришћанство и ислам у средњем веку“; Израда мапе ума на тему „Велика сеоба народа“; Израда ленте времена; Израда мапе ума на тему „Срби у раном средњем веку“; Израда ленте времена; Изложба ученичких радова на тему „Срби и њихово окружење у раном средњем веку“; Монолошка, дијалогска, демонстративна метода и рад на тексту; Историјски атлас, зидна карта, уџбеник, слике, предмети из кабинетске збирке, литература

Европа, Средоземље и српске земље у позном средњем веку	Настава усмерена ка остваривању исхода; Фронтални, групни и рад у пару; Монолошка, дијалошка, демонстративна метода и рад на тексту; израда реферата на основу коришћења литературе и интернета; Филмови о Крсташким ратовима, „Београд у средњом веку". Израда ленте времена; Израда мапе ума на тему „Европа у позном средњем веку“; Анализа историјског извора. Историјски атлас, уџбеник, слике, предмети из кабинетске збирке Групна израда мапе ума на тему“ Србија у доба Немањића“; презентација у Power Pointu “Србија у доба Немањића“; Изложба ученичких радова на тему „Србија у доба Немањића“; Израда лозе Немањића, мапе ума на тему „Срби и њихово окружење у позном средњем веку“; Настава ван учионице: посетити музеј
Европа, Средоземље и српске земље у раном новом веку	Настава усмерена ка остваривању исхода; Фронтални, групни и рад у пару; Интерактивни час. Тема „Хуманизам и ренесанса“ Групна израда мапе ума: тема „Велика географска открића“; Израда презентација у Power Pointu; Израда ленте времена; Монолошка, дијалошка, демонстративна метода и рад на тексту; Групна израда панорама на тему „Српски народ под страном влашћу“; Израда реферата уз коришћење интернета и литературе; Монолошка, дијалошка, демонстративна метода и рад на тексту; Историјски атлас, зидна карта, уџбеник, слике, предмети из кабинетске збирке
Европа, свет, српска држава и народ на почетку индустријског доба (до средине XIX века)	Настава усмерена ка остваривању исхода; Фронтални, групни и рад у пару; Израда мапа ума на теме: Доба револуција, Српска револуција Групна израда панорама на тему „Доба револуција“; Израда реферата уз коришћење интернета и литературе; Израда презентација у Power Pointu; Израда ленте времена; Монолошка, дијалошка, демонстративна метода и рад на тексту; Историјски атлас, зидна карта, уџбеник, слике, предмети из кабинетске збирке. Филм „Битка на Чегру“
Европа, свет, српска држава и народ у другој половини XIX века	Настава усмерена ка остваривању исхода; Фронтални, групни и рад у пару; Израда мапа ума на теме: Србија у 19. веку Групна израда панорама на тему: Источно питање Анализа историјског извора. Израда реферата уз коришћење интернета и литературе; Израда презентација у Power Pointu; Израда ленте времена; Монолошка, дијалошка, демонстративна метода и рад на тексту; Историјски атлас, зидна карта, уџбеник, слике, предмети из кабинетске збирке.

Европа, свет и српска држава и народ на почетку XX века	Настава усмерена ка остваривању исхода; Фронтални и рад у пару; Монолошка, дијалошка, демонстративна метода и рад на тексту; Историјски атлас, зидна карта, уџбеник, слике, предмети из кабинетске збирке Групна израда мапе ума на тему „Први светски рат“ и „Србија у Првом светском рату“; Изложба ученичких радова на тему“ Балкански ратови“, “Први светски рат“. Израда реферата у презентација у Power Pointu уз коришћење интернета и литературе. Анализа историјског извора.
Европа, свет и српски народ у југословенској држави у периоду између између два светска рата	Дигитални час на тему „Економске, културне и друштвене прилике између два рата“ Филм „Светла велеграда“, Филм „Тријумф воље“, Израда ленте времена; Филм „Српско краљевско венчање 1922. године“ Израда реферата уз коришћење интернета и литературе; Дигитални час на тему „Југословенски културни простор“ Монолошка, дијалошка, демонстративна метода и рад на тексту; Историјски атлас, уџбеник, слике, предмети из кабинетске збирке; Фронтални и рад у пару.
Други светски рат	Филм „Напад на Пољску“; Израда презентација у Power Pointu Групна израда мапе ума: тема „Други светски рат“ Израда реферата уз коришћење интернета и литературе; Монолошка, дијалошка, демонстративна метода и рад на тексту; Историјски атлас, уџбеник, слике, предмети из кабинетске збирке; Фронтални, групни и рад у пару; Анализа историјског извора.
Свет, Европа и српски народ у југословенској држави у периоду Хладног рата	Групна израда мапе ума: тема „Свет после Другог светског рата“; Израда презентација у Power Pointu; Израда ленте времена; Монолошка, дијалошка, демонстративна метода и рад на тексту; Историјски атлас, уџбеник, слике, предмети из кабинетске збирке; Фронтални и рад у пару; Анализа историјског извора
Свет, Европа, српска држава и народ у савременим процесима	Израда ленте времена; Израда реферата у презентација у Power Pointu уз коришћење интернета и литературе. Монолошка, дијалошка, демонстративна метода и рад на тексту; Коришћење историјског атласа, уџбеника, слика, додатне литературе; Фронтални, групни и рад у пару; Анализа историјског извора.
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	-Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз залагање ученика на часу, регистрањем напредовања ученика, вредновањем реализованих активности и остваривањем исхода предмета, кроз проверу усвојености обрађених садржаја кроз тестове, контролне задатке, усмено одговарање, анализу историјског извора, домаће задатке, коришћење историјске карте, активност на часу, рад у групи и пару, рад на пројектном задатку. Стално саопштавање о напредовању ученика. Вредновање активности путем вршњачког оцењивања.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	-Сарадња -Решавање проблема -Одговорно учешће у демократском друштву -Комуникација -Рад са подацима и информацијама -Дигитална компетенција -Одговоран однос према околини -Естетичка компетенција -Дигитална компетенција - Иницијативност и предузетничка компетенција

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ГЕОГРАФИЈА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ФИЗИЧКА ГЕОГРАФИЈА	Усмена излагања, текстуална метода, коришћење атласа и других карата, израда тематских панова, реферата, израда разних презентација од стране ученика, дискусије, лична искуства, новински чланци, екскурзије и рад на терену. Ученици развијају сарадничке односе кроз рад у паровима или групи. Учествују у квизовима и радионицама. Самостално израђују пројекте, моделе планета, глобуса, вулкана, грађе земље и површинских облика рељефа. Коришћењем статистичких материјала и руковање мерним инструментима, регистровање и обрада података. Израђују и представљају паное, презентације, реферате на задате теме коришћењем информација из различитих извора (енциклопедије, научни часописи, ТВ емисије, интернет). Развијају одговорност о очувању биљних и животињских врста, рационално коришћење природних ресурса, позитивно и негативно деловање човека на природу, заштита од природних непогода и упознавање са објектима геонаслеђа
	ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА	Кроз тимски рад, пројекте, непосредну наставу, учење откривањем и истраживањем, кооперативно учење и кооперативне игре упознају најважније демографске проблеме човечанства. Проширују своја знања уз помоћ интернета. Упоредивање и објашњавање одређених демографских проблема, појава и процеса употребом статистичких података као и њихово графичко представљање (шеме, табеле, графикони, дијаграми, старосне пирамиде). Самостално презентују припремљене садржаје, прикупљене из различитих извора. Истичу битне карактеристике становништва (број, размештај становништва, структуре, природни прираштај, културно-образовни ниво, миграције) што је значајно за друштвено- економски положај држава у свету и упознају се са демографским развојем и насељеношћу појединих делова света. Израда презентација у Power Pointu, панова, макета насеља, костими, кратке представе, глума, дискусија, лична искуства, извештаји ученика репортера, дневне новине. Презентације занимљивих занимања кроз реалне и виртуалне сусрете, истраживачки радови су допринос развоју идентитета (социјалног, националног, културног), значај међуљудске и међукултурне сарадње, безобзира на разлике и удаљеност, као и позитивне видове понашања (толереанцију, разумевање и поштовање других, решавање конфликта преговарањем, а не применом силе) који подстичу да конструктивно учествује у породичном и друштвеном животу

	РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА	Кроз разговор, пројекте, филмове, слике, презентације истичати разноврсност природно-географских и друштвено-економских одлика (рељеф, клима, воде, биљни и животињски свет) као и на интерактивне везе и односе свих чинилаца географске средине. којима се истичу поједине регије. Они реализују и презентују пројекте, истраживања, израђују реферате, есеје, учествују у дискусијама и дебатама. Ученици самостално претражују интернет, развијају сарадничке односе кроз рад у паровима или групи, учествују у квизовима и радионицама . Повезују теме са сличним садржајима других наставних предмета, у циљу сагледавања популационих проблема и изграђивања свести о неопходности заједничког живота различитих народа, проблемима заштите и унапређивања животне средине. Истичу међуусловљеност природногеографских и друштвеногеографских појава, процеса и односа који истовремено утичу на развој привреде регије или државе о којој је реч. Ученици указују на постојеће разлике у степену демографске развијености континената, као и на противуречности које постоје између њихових природних богатстава и нивоа развијености њихове привреде. Кроз обраду савремених интеграцијских процеса треба омогућити да ученици схвате разгранатост и развојност међусобне политичке, економске, културнопросветне и научнотехнолошке сарадње међу државама и организацијама у свету. Васпитно деловање на ученике, развијање духа солидарности и толеранције према другим народима у свету и указати на неопходност сарадње земаља у региону, на континенту и на глобалном нивоу. Код ученика подстицати радозналост, систематичност и креативност.
	<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>	Усмени и писмени одговори, тестови, квизови знања, пројекти, неме карте, активност ученика на часу, провера домаћих радова и немих карата, решавање проблемских ситуација, самостални ученички радови (панои, презентације, реферати, практични радови...), ,
	КОМПЕТЕНЦИЈЕ	компетенције ученика за целоживотно учење, - овладавање вештинама комуникације и вештином сарадње, - развијање способности за рад са подацима и информацијама и дигиталне компетенције - стицање способности решавања проблема, - компетенције на страним језицима и на матерњем језику - еколошка компетенција и вештина за живот у демократском друштву - социјалне и грађанске компетенције - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - естетичка компетенција

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ФИЗИКА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	МЕХАНИКА кретање и сила маса, густина и притисак равнотежа тела рад, снага и енергија	-кооперативно учење, подучавање кроз размену информација, њихово разумевање и усвајање -излагање садржаја уз одговарајуће демонстрационе оледе и примере из праксе -решавање рачунских, графичких и експерименталних задатака -изабрани огледи који су илустративни, једноставни за извођење -научни метод који се користи са циљем да се код ученика подстакну способности посматрања, уочавања, повезивања и логичког размишљања ; ученици самостално истражују, траже одговоре на постављена питања и задате проблеме, анализирају и интегришу знања ; технике активног учења -коришћење рачунара за презентације, анимације, симулације и самосталан рад ученика -ученички реферати и презентације о животу и раду великих физичара или о темама које су они изабрали -изокренута учионица – ученици добијају домаћи задатак и вежбе код куће, а на часовима активно ради у оквиру групе и примени или демонстрира ново знање уз упуства наставника -успостављање вршњачког учења, ученици своја знања презентују у трећем и четвртог разреда уз демонстрационе оледе -задавање експерименталних задатака за домаћи рад, ученици изврше анализу и донесу закључак -израда једноставних наставних средстава (струјних кола, извора струје „воћне батерије“, сталак са куглицама „талас“ ...) израда лабораторијских вежби у групама -практични задаци мерања изван учионице, у школи или код куће
	ТОПЛОТНЕ ПОЈАВЕ температура, количина топлоте, унутрашња енергија агрегатна стања супстанције, фазни прелази	
	ЕЛЕКТРОМАГНЕТИЗАМ електрична сила електрично поље електрична струја стални магнети магнетно поље електричне струје	
	ТАЛАСИ И ОПТИКА осцилаторно кретање механички таласи звук одбијање и преламање светлости	
	СТРУКТУРА МАТЕРИЈЕ грађа атома природна и вештачка радиоактивност примена и заштита од радиоактивног зрачења	
	МЕРЕЊЕ мерила и мерни	

	инструменти средња вредност мерења грешке мерења табеларно и графичко приказивање резултата мерења SI систем мерних јединица	
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика		Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз квизове, презентације, паное, залагање на часу, вршњачко учење, контролне вежбе и писмене задатке као и усмено испитивање.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ		На крају обавезног образовања ученик описује и објашњава природне појаве и процесе физичким законима. Овладао је специфичном терминологијом физике и коректно је користи (симболи, међународни систем јединица, формуле) у описивању физичких појава. Унапредио је апстрактно и критичко мишљење и култивисао истраживачки дух. Оспособљен је да поштује правила заједничког рада и да активно и конструктивно учествује у раду групе. Уме да примени стечена знања и вештине у ситуацијама из свакодневног живота и оспособљен је да их унапређује у даљем школовању. Уме да претражује, анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ. Кроз различите облике рада (групни, тимски, у пару) развија сараднички однос, поспешује комуникацију учи самосталном излагању, прихватању туђих идеја што доприноси развоју компетенција за професионално опредељење

ДРУГИ ЦИКЛУС		
МАТЕМАТИКА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	Алгебра и функције Бројеви и операције• са њима, кореновање и степеновање Решавање линеарних• једначина и неједначина са једном непознатом и система две једначине са две непознате, Крамерово правило, Гаусова метода Квадратна једначина• и Виетове формуле Полиноми и• операције са њима Линеарна и квадратна• функција	Предвиђене садржаје реализујемо кроз константну интеракцију ученик-наставник и ученик-ученик. Ученици самостално претражују интернет и школску библиотеку, идентификују потребне информације и размењују стечено знање. Самостално решавају задатке, активно учествују и постављају питања. Наводе примере из живота у конкретним ситуацијама, обнављају већ научено и примењују у свакодневном окружењу. Активно слушају, учествују у разговору и усвајају нова знања, прате, цртају, бележе, и презентују податке табеларно и графички. Самостално решавају задате задатке. Понављају израчунавање све док не дођу до исправног решења. Проширују своја знања уз помоћ интернета. Паве паное. Критички размишљају и доносе закључке. Самостално презентују припремљене садржаје, прикупљене из различитих извора. Ученици испитују проблемске ситуације, упоређују различита решења, вреднују примену датог решења и учествују у критичком, аргументованом и конструктивном раду. Срачунавају и сагледавају примену стечених знања у конкретним примерима из окружења и активно учествују у животу школе, и учествују у хуманитарним акцијама.
	Геометрија Планиметрија• Стереометрија• Нацртна са• пројективном Изометријске• трансформације	Предвиђене садржаје реализујемо кроз константну интеракцију ученик-наставник и ученик-ученик. Подстичемо и развијамо саморегулацију тако што ученици сами планирају, мере, користе податке и знају чему служе, срачунавају и сагледавају примену стечених знања у конкретним примерима. Ученици лоцирају потребне информације, идентификују релевантне информације, обрађују их и управљају њима ради остварења личних или заједничких циљева. Активно слушају, учествују у разговору и усвајају нова знања. Самостално или у групи решавају задатке. Самостално закључују, цртају и конструишу, постављају релевантна питања и учествује у организовању изложби на тему осне симетрије, шареног осветљења, каледиоскопа... Сами осмишљавају и формулишу пријекат у складу са општим стандардима и комплетирају пројектну документацију према захтевима. Анализирају и критички вреднују, активно учествују у раду и презентују своје пројекте. Кроз амбијентално учење усвајају предвиђене садржаје. Истражују интернет и базе података, школску библиотеку, индентификују релевантне информације, обрађују их и управљају њима ради. Развијају критичко мишљење и креативност, активно учествују у осмишљавању и реализацији

		драмске представе, повезују уметничка и културна дела са историјским, друштвеним, географским контекстом њиховог настанка, прикупљају информације издвајају потребне од непотребних. Позитивно вреднују допринос културе, уметности и науке. Развијају свест о утицају математике на културу, науку и технологију и у складу са тим и делује.
	Обрада података са елементима вероватноће и статистике Обрада података• Проценат,• пропорција, директна и обрнута пропорционалност и њихова примена Линеарна функција• Одређивање• вероватноће догађаја и централне тенденције	Предвиђене садржаје реализујемо кроз константну интеракцију ученик-наставник и ученик-ученик. Ученици прикупљају, записују и обрађују податке и користе информационе технологије за чување, обраду, вредновање и презентацију истих. Решавајући проблеме долазе до нових сазнања и повезују научне и историјске чињенице. Ученици сами мере, користе податке и знају чему служе, срачунавају и сагледавају примену стечених знања у конкретном примеру.
	Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз квизове, презентације, продајне изложбе, паное, писање песама на задату тему из математике, залагање на часу, вршњачко учење, контролне вежбе и писмене задатке као и усмено испитивање.
	КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Кроз наставу математике ученици усвајају основне математичке концепте (нумерички, алгебарски, геометријски, статистички), овладавају основним математичким процесима (расуђивање, комуникација, повезивање, примена, моделовање) и вештинама (рачунање, алгебарски поступци, мерење, просторна визуелизација, рад са подацима, процена, предузимљивост и оријентацију ка предузетништву, коришћење калкулатора и ИКТ) потребним за живот и даље школовање. Анализира и тумачи природне и друштвене појаве, решава проблеме и доноси одлуке у свакодневном контексту. Комуницира користећи математички језик, користи информационокомуникационе технологије и друга средства. Ученици развијају одговорано учешће у демократском друштву, однос према култури и естетици као и одговорност према околини и здрављу.

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ИНФОРМАТИКА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	1. ИКТ -ИКТ уређаји, јединство хардвера и софтвера. -Подешавање радног окружења. -Организација података. -Рад са сликама. -Рад са текстом. -Рад са мултимедијом. -Рад са презентацијама.	Предвиђене садржаје реализујемо кроз константну интеракцију ученик-наставник и ученик-ученик. Ученици самостално наводе примену информатике и рачунарства у савременом животу. Самостално креирају радно окружење, дигиталну слику, текстуални документ, примењују акције едитовања и обраде, креирају мултимедијалну презентацију, чувају и организују податке, активно учествују и постављају питања. Наводе примере из живота у конкретним ситуацијама, обнављају већ научено и примењују у свакодневном окружењу. Активно слушају, учествују у разговору и усвајају нова знања, прате, бележе. Проширују своја знања уз помоћ интернета. Паве паное. Критички размишљају и доносе закључке. Самостално презентују припремљене садржаје, прикупљене из различитих извора
	2. ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ -Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин. - Правила безбедног рада на интернету. -Претраживање интернета, одабир резултата и преузимање садржаја. -Заштита приватности личних података. - Заштита здравља, ризик зависности од технологије и управљање временом.	Предвиђене садржаје реализујемо кроз константну интеракцију ученик-наставник и ученик-ученик. Ученике учимо да разликују безбедно од небезбедног, пожељно од непожељног понашања на интернету. Ученици самостално приступају интернету, самостално претражују, прикупљају, чувају, обрађују, вреднују и презентују исте. Реагују исправно када дођу у потенцијално небезбедну ситуацију, реагују исправно када дођу у контакт са непознатим особама или непримерним садржајима путем интернета, доводе у везу значај правилног одлагања дигиталног отпада и заштиту животне средине. Подстичемо и развијамо свест о ризику зависности од технологије, свест о значају ауторских права. Позитивно вреднују допринос културе, уметности и науке. Развијају свест о утицају информатике на културу, науку и технологију и у складу са тим и делују
	3. РАЧУНАРСТВО -Увод у логику и скупове: унија, пресек, разлика -Увод у алгоритме аритметике: писмено сабирање, множење, дељење с остатком, Еуклидов алгоритам. -Увод у тему	Предвиђене садржаје реализујемо кроз константну интеракцију ученик-наставник и ученик-ученик. Демонстрирамо готове анимације и рачунарске игре ради развијања свести и побуђивања мотивације да ученици сами могу да креирају своје игрице. Истичемо да се кроз учење програмирања и алгоритама, развијају стратегије за решавања животних проблема, сваки задатак који себи постављамо у свакодневном животу се решава корак по корак, тј. алгоритамски. У међупредметној координацији са предметом математика, уводимо математичкологичке појмове које леже у основи информатике и рачунарства: скуп, елементи, подскуп, једнакост скупова, празан скуп, Венове дијаграме, скуповне операције и одговарајуће

	програмирања. -Радно окружење избраног софтвера за визуелно програмирање. - Алати за рад са графичким објектима, текстом, звуком и видеом. -Програм – категорије, блокови наредби, инструкције. -Програмске структуре (линијска, циклична, разграната).	речи... Кроз изабрано програмско окружење за визуелно програмирање (Scratch) ученици креирају, анализирају и дискутују програм. Такође се оспособљавају да траже и пронађу евентуалну грешку у програму. Програмирањем у Python-у ученици демонстрирају текстуално програмирање применом програмског језика, користе библиотеке програма нпр. Pygame, обрађују податке применом библиотека у изабраном радном окружењу нпр. Jupyter.
	4. ПРОЈЕКТНИ ЗАДАТАК - Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. -Израда пројектног задатка у групи у корелацији са другим предметима. - Представљање резултата пројектног задатка.	Ученици сами осмишљавају и формулишу пројекат у складу са општим стандардима и комплетирају пројектну документацију према захтевима. Пројектни задатак може бити израда интервјуа, туторијала, квиза, игрице... Анализирају и критички вреднују, активно учествују у раду и презентују своје пројекте. Ученици постављају резултат свог рада на интернет, ради дељења са другима, уз помоћ наставника.
	Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз квизове, презентације, продајне изложбе, паное, залагање на часу, вршњачко учење, практичан рад и усмено испитивање.
	КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Кроз наставу информатике ученици се оспособљавају за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења. Овладавају основним процесима (расуђивање, комуникација, повезивање, примена, моделовање) и вештинама потребним за живот и даље школовање. Анализирају и тумаче природне и друштвене појаве, решавају проблеме и доносе одлуке у свакодневном контексту. Ученици развијају одговорано учешће у демократском друштву, однос према култури и естетици као и одговорност према околини и здрављу

ДРУГИ ЦИКЛУС		
БИОЛОГИЈА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	Упознавање ученика са грађом и функционисањем живих бића помоћу микроскопских препарата, ботаничких, зоолошких, миколошких школских збирки, постера, компјутерских презентација и филмова. Ученици активно посматрају, уочавају и бележе детаље грађе, дискутују, објашњавају, постављају питања, решавају задатке, илуструју грађу живих бића и животне процесе, представљају их шематски, табеларно. Самостално рукују микроскопом, изводе и посматрају експерименте. Развијају сарадничке односе кроз рад у паровима или групи. Учествују у квизовима и радионицама. Израђују и представљају паное, презентације, реферате на задате теме коришћењем информација из различитих извора (енциклопедије, научни часописи, ТВ емисије, интернет). Наставни садржаји се реализују у оквиру теренске наставе, излета и посета ботаничкој башти, зоолошком врту, специјализованим изложбама и радионицама у Природњачком музеју, Заводу за заштиту природе Србије. Ученици се упознају са Постанком и развојем живота на Земљи, дрветом живота. Разврставају организме према задатим критеријумима применом дихотомих кључева и повезују принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста. Потребно је ослањати се на област Јединство грађе и функције као основа живота. Знања из упоредне грађе биљака, гљива и животиња требало би да шпредстављају основ за разврставање организама према задатим критеријумима применом дихотомих кључева, након обраде сваке од ових група. Ученици доводе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети ослањајући се на повезивање стечених еколошких знања са историјом планете Земље тј.с начинама којима се она мењала. То се постиже кроз презентације, шеме, слике, и видео материјале. Стечена знања о постанку живог света треба повезати са продукцијом кисеоника и стварање озонскг омотача, као условима за еволуцију већине живих бића. Посебну пажњу треба посветити настанку нових група живих бића. Реализација се врши кроз усмено испитивање, писмене провере знања, формативно оцењивање које укључује израду домаћих задатака, рад на часу, однос према раду и обавезама, израду презентација, групни рад, кооперативно и самооцењивање, као и израде пројектних задатака у којима ученици истражују и представљају типичне екосистеме из прошлости уз адекватну употребу еколошких појмова, попут еколошких фактора и адаптација
	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Ученици се упознају са везом између гена и хромозома, улогом генетичког материјала у ћелији прокариота и еукариота. Кроз људски кариограм, објаснити ученицима парове хромозома, полне и телесне хромозоме. Кроз постојеће моделе ученици идентификују разлике између митозе и мејозе. Ученици моделе могу израђивати и самостално. Уз помоћ поменутих модела ученик ће моћи да опише ток сваке деобе, да их упореди и направи табелу сличности и разлика митозе и мејозе. Ученици се подсећају и детаљније уче о предностима и недостацима бесполог у односу на полно размножавање кроз примере у биљном и животињском царству, и повезивање са генетичком варијабилношћу. Варијабилност која се постиже полним размножавањем треба повезати са еволуционим механизмом – природном селекцијом кроз низ примера (тамни и светли мишеви, Дарвинове зебе са Галапагоса, биберасти мољаци....). Наслеђивање пола и наследне болести, правила

	наслеђивања према Менделу ученици усвајају кроз примере, израду шема и паноя. Ученици повезују промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена истражују, описују промене током животног циклуса различитих врста биљака и животиња (од зигота, преко деоба ћелија и формирања органа, а затим улазак у репродуктивну фазу, старење и смрт). Истражују и представљају развиће са потпуним и непотпуним преображајем на различитим примерима. Морфолошке и физиолошке промене током животног циклуса ученици повезују са хормонским променама. Потребно је да ученици повежу промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције кроз усмено излагање, детаљно објашњење битних принципа од стране наставника и кроз специфичне примере. Ученицима је неопходно дати податке о Дарвиновој теорији еволуције и објашњењима које је он пружио. Потребно је истаћи да је Дарвин закључио да је порекло живог света јединствено и да због тога сва жива бића деле заједничке особине (дисање, излучивање, метаболизам итд). Дарвинову концепцију јединства живота повазати са моделом «дрвета живота». Ученици на интернету истражују приказе људских предака почевши од одвајања наше еволуционе линије од последњег заједничког претка са шимпанзом и на тај начин уз помоћ наставника и друге доступне литературе упознају се са еволуцијом човека. Ученици израђују заједничко стабло људских предака. Реализација се врши кроз усмено испитивање, писмене провере знања, формативно оцењивање које укључује израду домаћих задатака, рад на часу, однос према раду и обавезама, израду презентација, групни рад, кооперативно и самооцењивање, као и израде пројектних задатака.
ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	У оквиру ове области ученици се детаљно упознају са грађом организама, грађом ћелије, разликама међу ћелијама, настанку колонијалних и вишећелијских организама, као и са деловима и улогама ткива, органа и система органа у оквиру свих група организама. Ово се остварује кроз усмено излагање наставника, тезе, шеме, слике, мапе ума, презентације , моделе (постојеће и ученичке), видео лекције и природне материјале. Ученици праве табеле са сличностима и разликама у обављању животних процеса код биљака, гљива и животиња. Сличности и разлике у грађи репродуктивних органа и размножавању биљака треба обрадити на методски одабраним представницима и повезати са значајем и улогом полног размножавања код биљака. Ученици повезују грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије, треба нагласити да се особине живог налазе у ћелији и да је на Земљи живот успостављен током еволуције ћелија. Потребно је да ученици идентификују регулаторне механизме у одржавању хомеостазе. Илуструју примерима везу између физиолошких одговора живих бића са променама у спољашњој средини. Ученике у овом узрасту треба што више упућивати на то да самостално прикупљају, обрађују, представљају и тумаче информације добијене једноставним истраживањима. Потребно је повезати физику и биологију (нпр. Физичке појаве у телу организама, притисак, брзина) и хемију и биологију (нпр. Неуротрансммитери, хормони, ензими). Садржаји се могу обрадити низом кратких вежби/демонстрација рефлекса (нпр. Рефлекси ока, рефлекс хватања лењира) варљивост чула (нпр.прецизност чула додира, оптичке варке...). Реализација се врши кроз усмено испитивање, писмене провере знања, формативно оцењивање које укључује израду домаћих задатака, рад на часу, однос према раду и обавезама, израду презентација, групни рад, кооперативно и самооцењивање, као и израде

	пројектних задатака
ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Особине и грађа вируса као и начини преношења и превенције најчешћих вирусних болести остварују се кроз усмено излагање, презентације наставника, слике моделе и видео материјале. Истовремено, ученици се подесћају путева преношења и начина превенције најчешћих бактеријских болести. Кроз повезивање са облашћу Јединство грађе и функције као основа живота потребно је објаснити ученицима настанак имунитета, као и разлике између активног / пасивног, урођеног и стеченог имунитета. Током објашњавања значаја вакцина, пожељно је користити званичне статистичке податке и упутити ученике где те податке могу и сами да пронађу (нпр. Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут „). Ученик треба да развије одговоран однос према сопственом здрављу, према здрављу људи из своје околине и да поступа према упутствима лекара. Када знају путеве преношења изазивача болести, требало би да ученици науче и како се треба понашати у присуству оболелих од различитих болести, али и да развију толерантан однос према оболелима. Процена ставова из домена одговорног односа према здрављу може срадити помоћу чек-листе. У овој области ученици стичу знања о правилној исхрани као и поремећајима исхране, па ће у складу са тим , моћи да процене и сопствене животне навике. Кроз отворену дискусију са ученицима, у којој они излажу своје мишљење, треба проучити биолошки смисао адолесценције, уз подсећање на промене које пролази човек током одрастања, разлике међу људима у погледу изгледа, понашања итд. Потребно је да ученик зна да коришћење психоактивних супстанци доводи до физичке и психичке зависности, те у којој мери је то штетно за појединца, породицу и друштво, као и да зна коме се треба обратити за помоћ и лечење зависности. Ово се може остварити кроз емитовање едукативних филмова или да ученици направе кратке драматизације на ову тему. У овој теми треба обрадити и примере различитих утицаја на функције ендокриног система, нервног система и чула, на поремећаје изазване разним спољашњим и унутрашњим факторима, као и на могућност враћања организма у уравнотежено стање (хомеостазу). Посебну пажњу треба посветити репродуктивном здрављу. Контрацепцију би требало обрадити и у смислу спречавања преране трудноће и полно преносивих билести. Путем истраживачких задатака и пројектне наставе, могу се обрадити лековити и физиолошки активни продукти животиња и биљака (мед, прополис, различити екстракти биљака, полен) који се користе за људску употребу. Ова тема је погодна за корелацију са градивом хемије или за заједничку пројектну наставу са овим предметом(нпр. вежбе вежбе екстракције хлорофила, кофеина и биљних уља). Такође, с циљем истраживања о деловању биљних и животињских продуката и екстраката могу се организовати посете или мини екскурзије до оближњег постројења за прераду лековитог биља, произвођача меда и слично. Кроз повезивање са темом Јединство грађе и функције као основа живота, потребно је да ученици схвате промене настале у пубертету са деловањем хормона. У обради полног и родног идентитета,, поред развијања толеранције и прихватања различитости, ученицима треба пружити ширу перспективу генетичке варијабилности, као природног феномена, која не даје основе за предрасуде, дискриминацију и насиље. Активности за достазање исхода да ученик идентификује поремећаје у раду органа и система органа, изазване наздравим начином живота, треба да обухвате истраживања видова нездравог начина живота, као што су начини исхране, физичка активност,

		нупотреба психоактивних супстанци. Посебну пажњу треба посветити злоупотреби стероида за повећање мишићне масе и снаге, због последица на стање организма и на понашање. Реализација се врши кроз усмено испитивање, писмене провере знања, формативно оцењивање које укључује израду домаћих задатака, рад на часу, однос према раду и обавезама, израду презентација, групни рад, кооперативно и самооцењивање, као и израде пројектних задатак
	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	За достизање исхода из ове области, акценат је на односима организама у биоценози и популацијама, као и еколошким факторима као факторима природне селекције. За ову област погодна су теренска истраживања у паровима и у групи. Ученици могу да прикупљају податке о различитим врстама које живе на различитим стаништима. Податке могу да представе графички или табеларно. Грађа органа за варење и начин исхране може се повезати са актерима ланца исхране и мреже исхране. Слично је и са подударношћу грађе опрашивача и цветова. Препорука је да ученици сами траже примере конвергенције и дивергенције, а да се понуде материјали са упоредним прегледом биљних органа, упоредним прегледом скелета кичмењака, крила инсеката и кичмењака и слично. У активностима за достизање исхода повеже губитак врста у екосистему са негативним последицама у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране акценат је на томе да у екосистемима постоји тежња ка усаглашавању производње и потрошње органске супстанце и ка производњи што веће количине органске супстанце у датим условима (биомаса, разноврсност). Потребно је увести концепт климакса екосистема у смислу да он представља, у датим околностима, равнотежу у преносу и кружењима енергије и супстанце у екосистему. Истовремено, треба увести и појам природне сукцесије. Ученици повезују утицај еколошких фактора са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије. Овде се треба фокусирати на ретке врсте, ендемичне и космополитске врсте. Путем пројектних задатака, ученици истражују везу наведених врста и еколошких чинилаца који условљавају њихово присуство на задатим подручјима. Истраживања се могу спровести на терену, или претраживањем литературе и интернета. Могу се проучити и алохтоне и инвазивне врсте. Реализација се врши кроз усмено испитивање, писмене провере знања, формативно оцењивање које укључује израду домаћих задатака, рад на часу, однос према раду и обавезама, израду презентација, групни рад, кооперативно и самооцењивање, као и израде пројектних задатака
	Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Усмено и писмено одговарање, тестови и квизови знања, појединачна активност ученика на часу и активност читавог одељења, разумевање текста и издвајање кључних појмова, попуњавање табела и прављење шема на основу понуђене литературе, провера цртежа, домаћих радова и радних свезака, решавање проблемских ситуација, извештавање ученика о посматраном објекту или процесу, експерименту, самостални ученички радови (панои, презентације, реферати, есеји, практични радови: збирке природног материјала, макете...)
	КОМПЕТЕНЦИЈЕ	оспособљавање ученика за целоживотно учење, овладавање• вештинама комуникације и вештином сарадње, развијање• способности за рад са подацима и информацијама и дигиталне компетенције, стицање• способности решавања проблема, еколошка• компетенција и вештина за живот у демократском друштву естетска• компетенција

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ХЕМИЈА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ОСНОВНИ ХЕМИЈСКИ ПОЈМОВИ - ХЕМИЈА КАО ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА НАУКА И ХЕМИЈА У СВЕТУ ОКО НАС -ХЕМИЈСКА ЛАБОРАТОРИЈА -АТОМИ И ХЕМИЈСКИ ЕЛЕМЕНТИ МОЛЕКУЛИЕЛЕМЕНАТА И ЈЕДИЊЕЊА, ЈОНИ И ЈОНСКА ЈЕДИЊЕЊА -ХОМОГЕНЕ И ХЕТЕРОГЕНЕ СМЕШЕ - ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ХЕМИЈСКЕ ЈЕДНАЧИНЕ - ИЗРАЧУНАВАЊА У ХЕМИЈИ	Специфичност учења хемије састоји се у потреби да се хемијски појмови разматрају на три ниво: макро нивоу, микро нивоу и симболичком нивоу. С тога се ученицима кроз експериментално – лабораторијски рад обезбеђују ситуације у којима промене које макроскопски опажају у огледима тумаче на нивоу честица које изграђују супстанце и записују коришћењем хемијских симбола, формула и хемијских једначина. Уочавање да је хемија природна, експериментална и егзактна наука. Коришћење начина рада који доприносе бољем разумевању садржаја теме (презентације, читање популарне литературе из историје хемије, примењене хемије и сл.). Од метода логичког закључивања, које се користе у хемији ученицима најприступачнији је индуктивни метод (од појединачног ка општем) при проналажењу и формулисању основних законитости у природи. Излагање садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе (показивање узорака супстанци које су углавном ученицима познате из свакодневног живота). Доминира наратија, дискусија, индукција и дедукција. Систематско праћење рада сваког ученика. Ученици уочавају улогу експеримента у хемији. Излагање садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе и лаб. вежбе. Коришћење начина рада који доприносе бољем разумевању садржаја теме (презентације, упознавање са правилима рада у хемијској лабораторији, мере заштите себе, других, животне средине, прва помоћ, читање популарне литературе и сл.).
	ЕЛЕМЕНТИ И НЕОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА -ВОДНИК, КИСЕОНИК, ЊИХОВА ЈЕДИЊЕЊА И СОЛИ - МЕТАЛИ, ОКСИДИ И ХИДРОКСИДИ - НЕМЕТАЛИ, ОКСИДИ И КИСЕЛИНЕ - СОЛИ	Од метода логичког закључивања, најприступачнији је индуктивни метод (од појединачног ка општем) при проналажењу и формулисању основних законитости у природи. Формирање хемијских појмова започиње на примерима из свакодневног живота (хемија свуда око нас) и са претходним знањима и искуствима, као и на огледима које демонстрира наставник или их ученици самостално изводе. Да би ученици разумели својства супстанци, условљеност својстава структуром супстанце, променама којима супстанце подлежу и законима којима се промене одвијају, планиране су различите активности. У зависности од наставних садржаја одговарајућих тема, имајући у виду која знања и способности треба да развију активности ученика су:
	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА - ОПШТА СВОЈСТВА	посматрање својства супстанци и промена које наставник– изводи планирање огледа– извођење огледа уз безбедно руковање лабораторијским– прибором, посуђем и супстанцама сређивање радног места након

	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА И ЊИХОВА - УГЛЈОВОДОНИЦИ - ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА СА КИСЕОНИКОМ - БИОЛОШКИ ВАЖНА ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА - ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЗЕЛЕНА ХЕМИЈА	извршеног огледа– бележење резултата– анализирање резултата огледа и њихово повезивање са– теоријским знањем дискутовање– претраживање и коришћење различите литературе– решавање задатака.– Ученици пажљиво слушају, учествују у разговору, постављају питања, самостално или у групи учествују у извођењу огледа, изради панорама и модела и ученичких реферата. Проучавањем наставних садржаја ученици развијају комуникационе способности, способности да износе идеју, да наводе аргументе, оспособљавају се за доношење одлука и преузимање одговорности, договарају се, планирају, размењују знања, извештавају о урађеном на јасан и структуран начин. Провера знања ученика је саставни део програма. Наставник прати ученикова постигнућа на сваком часу применом различитих облика и метода утврђивања и провера знања.
	Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Кратке провере знања, контролни тестови, усмене провере, активности на часу, домаћи задаци, самооцењивање и процена стеченог знања, есеји, пројекти, презентације, практичне вежбе, задаци: допуњавање, повезивање, вишеструки избор, уређивање.
	КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Општа предметна компетенција Ученик разуме својства и промене супстанци и повезује својства с практичном применом супстанци. На основу формираног знања, вештина и вредности, ученик у породичном окружењу и друштву вршњака доноси одлуке и предузима активности у вези с правилним коришћењем материјала и комерцијалних производа, правилним разврставањем и одлагањем отпада, правилном исхраном, брине о здрављу и животnoj средини. Знање хемије ученику служи да разуме и користи информације о супстанцама, исказане хемијским терминима, хемијским симболима, формулама и хемијским једначинама, као и да сагледава допринос хемије развоју медицине, фармације, индустрије и пољопривреде. Ученик је развио научну писменост и вештине за експериментални рад на основу којих може самостално или у сарадњи с другима да решава проблеме који захтевају примену знања хемије. Специфична предметна компетенција: ХЕМИЈСКА ПИСМЕНОСТ Ученик је формирао хемијску писменост као основ за разумевање својстава и промена супстанци у природи и примену супстанци у свакодневном животу и различитим професијама. Хемијску писменост примењује у доношењу одлука у вези с коришћењем различитих материјала и комерцијалних производа у свакодневном животу, кроз активан и одговоран однос према очувању здравља и животне средине. Специфична предметна компетенција: ВЕШТИНЕ ЗА ЕКСПЕРИМЕНТАЛНИ РАД И ХЕМИЈСКИ ЈЕЗИК Ученик прикупља податке о својствима и променама супстанци посматрањем и мерењем, планира и описује поступак, правилно и безбедно рукује супстанцама, прибором и посуђем, представља резултате табеларно и графички, уочава правилности међу подацима и користи хемијски језик (хемијски термини, хемијски симболи, формуле и хемијске једначине).

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	Животно и радно окружење	Упознавање са појмом, улогом и значајем технике и технологије на развој друштва и животног окружења. Упознавање са иновацијама у развоју друштвене заједнице подручјем човековог рада и производње, занимањима и пословима у области технике и технологије (архитектура и грађевинарство, машинство, роботика, електротехника и електроника) као и њихов значај и развој. Правила понашања и рада у кабинету. Организација радног места у кабинету и примена мера заштите на раду. Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу. Просторно и урбанистичко планирање. Култура становања у: урбаним и руралним срединама, објектима за индивидуално и колективно становање, распоред просторија, уређење стамбеног простора. Кућне инсталације. Појам, улога и развој машина и механизма. Потрошња енергије у домаћинству и могућности уштеде. Утицај дизајна и правилне употребе техничких средстава на здравље људи. Зависност очувања животне средине од технологије.
	Саобраћај	Улога, значај и историјски развој саобраћаја. Врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени. Професије у подручју рада саобраћаја. Употреба информационих технологија у савременом саобраћају. Саобраћајна сигнализација – изглед и правила поступања. Правила и прописи кретања пешака, возача бицикла и дечијих возила (ролери, скејт, тротинет) у саобраћају – рачунарска симулација и саобраћајни полигон. Обавезе и одговорност деце као учесника у саобраћају. Заштитна опрема потребна за безбедно управљање бициклом и дечијим возилима. Машине спољашњег и унутрашњег транспорта. Подсистеми код возила друског саобраћаја (погонски, преносни, управљачки, кочиони). Исправан бицикл/мопед као битан предуслов безбедног учешћа у саобраћају.
	Техничка и дигитална писменост	Прибор за техничко цртање (оловка, гумица, лењир, троугаоници, шестар). Формати цртежа (А3, А4). Размера. Типови и дебљине линија (пуна дебела линија; пуна танка линија; пуна танка линија извучена слободном руком; испрекидана танка линија; цртатичка-црта танка линија). Геометријско цртање (цртање паралелних правих, цртање нормале на дату праву, цртање углова помоћу лењира и троугаоника). Елементи котирања (помоћна котна линија, котна линија, показна линија, котни завршетак, котни број – вредност). Цртање техничког цртежа са елементима (типови линија, размера и котирање). Пренос података између ИКТ уређаја (рачунар, таблет, смартпхоне, дигитални фотоапарат). Апликација за дигиталну обраду слике. Операције подешавања осветљености и контраста слике. Промена величине/резолюције слике, издвајање дела слике. Креирање документа у програму за обраду текста. Форматирање текста, уметање слике и графике. Интернет претрага и приступ онлине ресурсима. Приказ грађевинских објеката и техничко цртање у грађевинарству. Техничко цртање помоћу рачунара. Представљање идеја и решења уз коришћење дигиталних презентација. Специфичности техничких цртежа у машинству. Ортогонално и просторно приказивање предмета. Коришћење функција и алата програма за САД Основне компоненте ИКТ уређаја. Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса.
	Ресурси и производња	Природни ресурси на Земљи: енергија и материјали. Управљање отпадом (рециклажа; заштита животне средине). Врсте, својства и примена природних материјала. Технологија прераде и обраде дрвета. Технологија прераде и обраде

	коже. Текстилна технологија. Технологија производње папира. Поступци ручне обраде и спајања папира, текстила, коже и дрвета – сечење/резање, спајање (лепљење) и заштита (лакирање). Коришћење алата и прибора за ручну обраду и спајање наведених материјала – маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега. Подела, врсте и карактеристике грађевинских материјала. Техничка средства у грађевинарству и пољопривреди. Организација рада у грађевинарству и пољопривреди. Обновљиви извора енергије и мере за рационално и безбедно коришћење топлотне енергије. Моделовање машина и уређаја у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије. Рационално коришћење ресурса на Земљи и очување и заштита животне средине. Материјали у машинству (пластика, метали, легуре и др.). Мерење и контрола – појам и примена мерних средстава (мерила). Технологија обраде материјала у машинству (обрада материјала са и без скидања струготине, савремене технологије обраде). Елементи машина и механизма (елементи за везу, елементи за пренос снаге и кретања, специјални елементи). Производне машине: врсте, принцип рада, појединачна и серијска производња. Појам, врсте, намена и конструкција робота (механика, погон и управљање). Погонске машине – мотори (хидраулични, пнеуматски, топлотни). Моделовање погонских машина и/или школског мини робота. Електроинсталациони материјали и прибор - својства и примена (проводници, суперпроводници, изолатори, прекидачи, утикачи, сијалична грла, осигурачи, грејна тела, термостати). Производња, трансформација и пренос електричне енергије. Алтернативни извори електричне енергије. Електротехнички апарати и уређаји у домаћинству. Опасности и заштита од струјног удара.
Конструкторско моделовање	Израда предмета/модела ручном обрадом и спајањем папира и/или дрвета, текстила, коже коришћењем одговарајућих техника, поступака и алата. Израда макете/модела у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије. Проналажење информација, стварање идеје и дефинисање задатка. Самосталан/тимски рад на пројекту. Израда техничке документације изабраног модела ручно или уз помоћ рачунарских апликација. Реализација пројекта – израда модела коришћењем алата и машина у складу са принципима безбедности на раду. Представљање идеје, поступака израде и производа, креирање дигиталне презентације. Процена сопственог рада и рада других на основу постављених критеријума. Употреба електронске кореспонденције са циљем унапређења производа. Одређивање оквирне цене трошкова и вредност израђеног модела. Креирање рекламе за израђен производ. Практична израда електричних кола - експеримент - истраживање од конструкторског материјала и симулација коришћењем рачунарског софтвера према склоностима ученика. Практични примери управљања помоћу рачунара. Моделовање електричних машина и уређаја, аутоматских система и робота.
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Степен успешности развијања компетенција процењујемо, кроз презентације, продајне изложбе, паное, залагање на часу, вршњачко учење, усмено испитивање, организација рада, самостално коришћење алата, сређено радно место, брига о материјалу и алату
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	На часовима ТиТ ученици ће развијати следеће компетенције: 1. Компетенцију за целоживотно учење 2. Вештину комуникације 3. Рад са подацима и информацијама 4. Дигиталну компетенцију 5. Решавање проблема 6. Вештину сарадње 7. Међуљудске и грађанске компетенције

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	Основни садржаји Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој гибкости. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности.
	АТЛЕТИКА	Основни садржаји Техника спринтерског трчања. Истрајно трчање – припрема за крос. Техника штафетног трчања Скок удаљ. Бацања кугле. Скок увис. Бацање „вортекс-а“. Проширени садржаји Скок увис (леђна техника). Тробој.
	ОСНОВЕ ТИМСКИХ И СПОРТСКИХ ИГАРА	Одбојка: Основни елементи технике, тактике и правила игре. Футсал: Игра уз примену правила. Рукомет: Игра уз примену правила. Кошарка: Сложенији елементи технике, тактике и правила игре. Активност по избору.
	ПЛЕС И РИТМИКА	Основни садржаји Вежбе са вијачом. Вежбе са обручем. Вежбе са лоптом. Народно коло "Моравац". Народно коло из краја у којем се школа налази. Енглески валцер. Проширени садржаји Састав са обручем. Састав са лоптом. Састав са вијачом. Основни кораци rock n roll.
	СПОРТСКА ГИМНАСТИКА	Основни садржаји: Вежбе и комбинације вежби карактеристичних за поједине справе: Тло Прескок Вратио Паралелни разбој Кругови Греда. Проширени садржаји: На тлу и справама сложеније вежбе и комбинације вежби.
	ФИЗИЧКО ВЕЖБАЊЕ И СПОРТ	Основни садржаји Основна подела вежби. Функција скелетно-мишићног система. Основна правила одбојке. Понашање према осталим субјектима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара која се користе у вежбању. Облици насиља у физичком васпитању и спорту. Навијање, победа, пораз решавање спорних ситуација. Писани и електронски извори информација из области физичког васпитања и спорта. Вежбање у функцији сналажења у ванредним ситуацијама. Значај вежбања за одбрамбено-безбедносне потребе. Повезаност физичког вежбања и естетике. Породица и вежбање Планирање вежбања.
	ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	Основни садржаји Утицај аеробног вежбања (ходања, трчања и др.) на кардио-респираторни систем. Здравствено-хигијенске мере пре и после вежбања. Значај употребе воћа и поврћа и градивних материја (протеини и беланчевине) у исхрани. Подела енергетских напитака и последице њиховог прекомерног

		конзумирања. Прва помоћ након површинских повреда (посекотина и одеротина). Вежбање у различитим временским условима. Чување околине при вежбању. Последице конзумирања дувана и алкохола. Додаци исхрани - суплементи. Вежбање и менструални циклус. Значај заштите репродуктивних органа приликом вежбања.
	ПОЛИГОН	Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика		Усмени одговори, тестови, полигони, пројекти, демонстрација, активност ученика на часу, провера физичке спремности, решавање проблемских ситуација, учешће у пројектној настави и националним и међуокружним такмичењима, сарадња у ученичким тимовима
КОМПЕТЕНЦИЈЕ		компетенције ученика за целоживотно учење, - овладавање вештинама и вештином сарадње, - стицање способности решавања проблема, - компетенције на страним језицима и на матерњем језику - еколошка компетенција и вештина за живот у демократском друштву - социјалне и грађанске компетенције - одговоран однос према здрављу - естетичка компетенција

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ЛИКОВНА КУЛТУРА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	1. Ученици израђују дводимензионалне и тродимензионалне радове истражујући различите теме, идеје и садржаје. Ученици користе различите материјале и технике, ликовне елементе и принципе у стварању свог рада.	Наставник користи вербално- текстуалне методе (кроз разговор и дискусију постепено увођење у дефинисање основних ликовних елемената, примена у различитим ликовним медијима - илустративне методе (корелација са природом и другим наставним предметима, историјом уметности као конкретним примерима датих ликовних проблемалинија, облик, боја, мрља , текстура, линија, практично демонстративна метода у различитим ликовним техникама (цртачким, сликарским, вајарским); - креирање вежби; - подстицање, коректура, естетска анализа и вредновање; - практично демонстративни поступак (извлачење различитим ликовним техникама са различитим материјалима- меке оловке, и други традиционални и савремени медији) - дефинисање илустрацијом и демонстрацијом линије као границе 3д облика у вајању - креирање задатака - подстицање коректуре -естетска анализа и вредновање - демонстрација и примена нових материјала (разне провидне фолије у боји, провидни и непровидни папир, по могућности и пројектор Мотивациони садржаји морају бити разноврсни, примерени узрасту и интересовањима ученика. Методске поступке и облике рада наставник конципира усаглашавајући васпитно-образовне задатке (ликовне проблеме) са побуђеним интересовањем ученика да ове задатке прихвати на нивоу самоиницијативе, односно формираној властитој израженој потреби. Избор теме зависи од суштине ликовног задатка, односно конкретног садржаја којим се ученик мотивише у правцу одређеног ликовног проблема. Теме треба проналазити у повезивању са другим областима, и то помоћу разговора са ученицима. Различитим примереним методама у раду с ученицима треба тумачити садржаје програма како би ученици поступно и спонтано усвајали нова сазнања. При томе не треба занемарити ни могућности учења по моделу из природе и путем уметничке рецепције као методе у коме нас природа и уметничко дело уводе у облик откривања (опажањем) у циљу опште и ликовне културе.
	2. . Ученици описују и процењују своје радове и радове других користећи адекватне термине и појмове (на основу технике, карактеристика материјала, ликовних елемената, намере и идеје...)	Уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима других користи стручне термине и појмове (нпр. текстура, ритам, контраст...) из визуелних уметности (примерене узрасту и садржају) када образлаже свој рад и радове других. Ученик приказује простор променом величине удаљеног простора, применом и преклапањем облика. Прави апстрактне, фигуративне, симетричне и асиметричне композиције стварајући разноврсне ритмове. Пореди решења ликовних проблема (ритам, линија, облик, простор) Користи различите изворе (окружење,, литература, репродукције....) као подстицај за стваралачки рад Пореди средства визуелног споразумевања од праисторије до данас. Прави разноврсне текстуре на подлогама, облицима. Користи визуелне карактеристике боја у свакодневном животу. Прави оригиналне фотографије користећи доступна средства (фотоапарат, мобилни телефон, таблет, рачунар.....) Реализује исту идеју различитим материјалима, техникама и средствима Смишља оригиналне орнаменте са својствима арабеске за одећену намену Приказује простор и облике помоћу линеарне перспективе Приказује однос величина који уочава између целине и делова Прави самостално или у сарадњи са другима анимацију,

	презентацију уметничких дела Реализује мини пројекат од идејног решења, разраде скице до реализације у материјалу Прави оригиналне радове на основу ставова, искуства, имагинације, случајности експеримента. Ученик користи традиционалне технике и одабрана савремена средства за ликовна истраживања. Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено, до краја школовања, да истражују и откривају те везе. Наставник саопштава наставне садржаје, организује и усмерава идеје и креативност, формира правилан поглед на свет и систем вредности. Ученици уче посматрањем, опажањем, учествују у дискусији, изражавају своје мисли, осећања и доносе закључке, ствара, бежба, усваја знања, израђује и презентује самосталне и практичне радове. Технике које ће ученици користити. Асоцијативна техника, симболизација и упрошћавање, браин сторминг, конгитивно мишљење.
3. Ученици познају културно наслеђе свог и других народа. Истражују и упознају уметничка дела из различитих периода.	Ученик разуме да су уметничка дела одраз времена и места у коме настају. Повезује уметничка дела са важним историјским догађајима. Конкретна демонстрација уметничког дела подстиче визуелни доживљај, објашњава и разлаже ликовни проблем. Различитим приступом ученику се нуди разнолико виђење и доживљај.
4. Ученици познају и користе места (музеј, галерија, атеље, библиотека...) и изворе (интернет, репродукције...) где могу проширити своја знања везана за визуелне уметности. Ученици прате културне догађаје и учествују у јавном и културном животу заједнице.	Користи постојећа места и изворе (нпр. библиотека, интернет, културне установе, музеј...) да би проширио своја знања и интересовања из визуелних уметности, истражује презентације, плакате. Зна вештине, способности које су потребне за уметничка занимања. Разуме међусобну повезаност и утицај уметности и других области живота (нарочито као средство визуелне комуникације). Ученици редовно учествују на ликовним конкурсима, обилазе актуелне изложбе. Уређују естетско окружење школе у складу са могућностима.
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Способности Усмено ликовно опажа Разуме и примењује ликовне технике и средства Самостално и сараднички ради Да има визуелно критичко и стваралачко мишљење Да естетски анализира радове Знања Да повезује и разуме ликовне појмове и садржаје наставних тема Да познаје и разуме уметничка подручја сликарства, вајарства, архитектуре, примењене уметности дизајна и нових медија. Познаје културне баштине Ставови Да има позитиван однос према естетским вредностима ликовног рада (личног и других ученика), уметничког дела, радног и другог и животног окружења
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Образовање у ликовним (визуелним) уметностима је кључно за учеников интелектуални, социјални, психички и емоционални развој. Учење у ликовним уметностима код ученика на првом месту развија

	креативност, стваралачке способности и критичко мишљење, али у исто време и способност за самосталан рад и истраживање као и рад са другима (у групи или тиму). Креативан и практичан рад омогућава ученицима да изразе и размене своја осећања, идеје и ставове на вербалан и невербалан начин и пружа им могућност да истраже и развију способности/вештине/механизме за богатији, здравији и пунији живот. Способни су да уоче специфичности различитих уметничких дисциплина, али исто тако и да уоче неке заједничке принципе и сличности (нпр. ритам у музици, покрету и на слици...). Практичан и креативан начин рада (упознавање и коришћење различитих традиционалних и савремених медија – ИКТ и техника) обезбеђује ученицима развијање флуидног и апстрактног (наћи бољи израз) начина мишљења које успешно могу применити у различитим животним ситуацијама која захтевају креативна решења. Неговање и развијање особина код ученика као што су истрајност, самодисциплина, одговорност и колективни дух успешно се могу применити и на друге аспекте живота (активно учествовање и допринос у окружењу, локалној заједници). Такође, уметничко образовање ученицима пружа могућност да упознају и схвате вредност (и универзалност) сопствене културе и културе других народа коришћењем и повезивањем знања из других предмета (историја, географија, страни језик...). или Уметничко образовање, кроз вештине које развија, пружа ученицима кључне способности за повезивање знања из различитих области.
--	--

ДРУГИ ЦИКЛУС		
МУЗИЧКА КУЛТУРА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ЧОВЕК И МУЗИКА	Ученик активно учествује зарад разумевања улогу музике у друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жансрова и облика Ученик упознаје музичка дела, слуша композиције и извођења• Различитим примереним методама у арду наставник са ученицима• тумачи садржаје програма како би ученици поступно и спонтано усвајали нова сазнања
	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Ученик усваја информације кроз историјски и стваралачки контекст. Повезује инструменте и догађаје, односно прилике када се и на који• начин музика изводила. До знања о инструментима ученик долази из непосредног искуства• путем слушања и опажања Инструменте усваја кроз одговарајуће слушне примере који на• упечатљив начин презентују њихове основне карактеристике. Ученик упознаје аудитивно, визуелно и слушно инструменте, кроз• најосновније информације у оквиру предвиђеног наставног садржаја Наставне садржаје усваја и кроз подручје које је повезано народном• песмом, игром, ношњом и обичајима обрађиваног локалитета
	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Ученик прати и усваја музички ток (извођачки састав, темпо, начин на који је мелодија извајана, специфичне ритмичке карактеристике) Повезује природу музичког тока и намену слушаног дела —• специфичности одређених елемената музичког дела и звучни ефекат који је њима постигнут и повезује са настанком дела и наменом Активним слушањем кроз разговор и самостално истраживање упознаје• различите врсте музичког изражавања у уметничким делима као и фолклорној музици Упознаје и препознаје различите епохе и композиторе• Анализира музику кроз музичке задатке или квиз• Изражава усмено своје утиске о слушаној музици• Знање из различитих области повезује у функцији разумевања• слушаног дела, како би био подстакнут на креативност и критичко мишљење
	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Ученик чита са листа једноставне ритмичке записе и тако активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, тимски рад, толеранцију и фине моторичке радње Кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика,• подстиче се развијање личног стила изражавања Песме се усвајају по слуху или из нотног текста. Приликом обраде• песама из нотног текста након текстуалне следи анализа нотног текста, савладавање ритма, певање солмизацијом и на крају певање са литерарним тесктом. Радом и заједничким вежбањем савладава различите песме и• композиције певањем и (или) свирањем Заједничким

		радом развија способност да самостално или у групи• изводи различита музичка дела. Сталним извођењем развија сигурност у извођењу различитих• музичких деоница – самосталним извођењем или у групи Елементе музичке писмености усвајају кроз музичке примере и• композиције, од нотне слике и тумачења према звуку Елементима који су обрађени у предходним разредима додаје се и• обрада нових лествица кроз одговарајуће музичке примере
	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Ученик одговара на музичка питања и одговоре Компонује мелодије на задати текст• Саставља ритмичке вежбе или мелодије од понуђених мотива• Импровизује игру/покрет на одређену музику• Илустује доживљај музике• Изађује музике инструменте• Учествоује у музичко – истраживачком раду• Осмишљава музичке догађаје, програме и пројекте• Осмишљава музичке квизове, дидактичке игре, игре са певањем, игре уз• инструменталну пратњу или музичке драматизације Примењује креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци,• сликовни материјал, мобилни телефони... Учествоује у пројектној и/или тематској настави•
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика		Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз квизове, презентације, продајне изложбе, паное, писање песама на задату тему, залагање на часу, вршњачко учење као и усмено испитивање.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ		Часови музичке културе су важни за учеников интелектуални, социјални, психички и емоционални развој. Учење код ученика на првом месту развија креативност, стваралачке способности и критичко мишљење, али у исто време и способност за самосталан рад и истраживање као и рад са другима (у групи или тиму). Креативан и практичан рад омогућава ученицима да изразе и размене своја осећања, идеје и ставове и пружа им могућност да истраже и развију способности/вештине/меха низме за богатији, здравији и пунији живот. Способни су да уоче специфичности различитих уметничких дела, али исто тако и да уоче неке заједничке принципе и сличности. Практичан и креативан начин рада (упознавање и коришћење различитих традиционалних и савремених медија – ИКТ и техника) обезбеђује ученицима развијање мишљења које успешно могу применити у различитим животним ситуацијама која захтевају креативна решења. Неговање и развијање особина код ученика као што су истрајност, самодисциплина, одговорност и колективни дух успешно се могу применити и на друге аспекте живота (активно учествовање и допринос у окружењу, локалној заједници). Такође, уметничко образовање ученицима пружа могућност да упознају и схвате вредност сопствене културе и културе других народа

4. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	1. Упознавање основних елемената програма	Представљање циљева, метода - права и одговорности, правила и дужност, начини вођења документације, кооперативни начини учења, учење са другима и уз њихову помоћ. рад у пару, групи, размена у одељењу, индивидуални рад.
	2. Сагледавање услова школског живота	Разговор са ученицима, родитељима, наставницима, коришћење штампаних извора информација из медија, рад у групама, упознавање техника и поступака прикупљања информација у оквиру истраживачких тимова, осмишљавање плана акције кроз дискусију, расправу, преговарање, дијалог, интервју.
	3. Уочавање проблема у заједници	Сакупљање података о изабраном проблему, састанци у оквиру школе, посете ученика различитим организацијама кроз активно учење, партиципацију свих ученика, дискусију, дебату, анализу случаја, покретање иницијативе, активизам.
	4. Активизам и партиципација	Испитивање ставова и мишљења ученика из живота школе, учествовање у реализацији договорених акција, примењивање начина конструктивног доношења одлука у групи. Ученицима треба омогућити слободу изражавања мишљења, али је фокус програма на схватању значаја општег добра о препознавању кључних друштвених вредности
	5. Грађанин	Развијање вештина и способности потребних за заштиту људских права, развијање односа поштовања према људским правима који ће људима омогућити да не повређују права других
	6. Држава и власт	Разумевање неопходности постојања власти кроз ангажовање у различитим иницијативама и акцијама. Разумевање функционисања нивоа и органа власти, упознавање ученика са мерама власти, кроз практично деловање проширити ученицима знања о демократији
	7. Ученички парламент	Подстицати код ученика оне стилове понашања којима штите децја/људска права . Користити „Буквар дечијих права”. Посете часовима одељењских заједница ради усвајања вредности за одговоран и ангажован живот у школском окружењу, а касније у демократском друштву

	Деца у савременом свету	Упознавање са Конвенцијом о правима детета. Упознавање са међународним организацијама, њихов улога и значај, посете установама које се баве унапређивањем положаја деце и заштитом њихових интереса.
	Медији у савременом друштву	Упознати ученике са улогом медија у стварању слике о положају деце у једном друштву и начинима на којима се она приказују, учешће деце у медијима, разматрање предлога ученика који имају за циљ веродостојније представљање деце и њихових проблема у медијима. Разумевање и тумачење медијских порука
	10. Евалуација	Евалуација рада, анализа пројеката, активности, сарадње и дружења, анализа случаја, дискусије, расправе, преговарање, дијалог, интервју, пп-презентација за родитеље, ученике, локалну заједницу и запослене у школи
	Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Ученици раде индивидуално, у пару или мањим групама. Наставник подстиче ученике да изразе своје мишљење и ставове у складу са постављеним задатком. Након завршених радова врши се размена мишљења и евалуација.
	КОМПЕТЕНЦИЈЕ	комуникација - учење како се учи - вештина сарадње - међуљудска и грађанска компетенција - комуникација на материјем језику - учење како се учи - вештина сарадње - међуљудска и грађанска компетенција - еколошка компетенција - предузетништво и смисао за иницијативу - дигитална компетенција - културно изражавање

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ВЕРСКА НАСТАВА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	. Религија и култура Старог света; Старозаветна историја Спасењ	Упознавање ученика са основним елементима религије и културе старог света, са паганским митовима и легендама о вечном животу. Њихова припрема за сусрет са Откровењем Истинитог Бога. Објаснити им појмове Светог Предања и Светог Писма, узрок и начин настанка Библије. Оспособити ученика за разумевање посебности улоге човека у свету, као и споне између Бога и света. Кроз повест о стварању света и човека, пробудити у ученицима осећај одговорности за свет који их окружује. Повезати старозаветне личности и догађаје са Христом, развити свест о старању Божијем за свет кроз библијску историју. Десет Божијих заповести као припрема и водич за Христове заповести љубави. П редочити ученицима специфичност библијског текста и омогућити им да доживе његову сликовитост. Ученици на примеру историје уоче да Бог није одустао од остварења свог првобитног плана о свету, који се огледа у сједињењу свих створених бића са Богом преко човека, и поред тога што је то први човек Адам одбио да испуни. Бог је после греха првог човека променио начин остварења тог циља, али је циљ због кога је свет створен остао исти. Конкретна реализација тога циља почиње од избора Аврама и благосиљања јеврејског народа у њему, што означава почетак цркве која има исту структуру као будуће Царство Божије. Кроз старозаветну историју почиње да се назире и то, коју је личност одабрао Бог да уместо првог Адама буде та спона између Њега и света. Старозаветни догађаји и старозаветна црква типови су и праслика оваплоћења Сина Божијег који ће постати нови Адам, његовог страдања и васкрсења, као и новозаветне Цркве. Десет Божијих заповести дате су јеврејском народу да би регулисале однос старозаветне Цркве са Богом, као и односе међу члановима Цркве. Овај програм треба реализовати читајући кључне одломке из Старог завета и тумачити их из перспективе новозаветних догађаја, као што и новозаветне догађаје треба тумачити из перспективе другог доласка Христовог и Царства Божијег. На овај начин ћемо ученицима указати на спасење као историјски процес: „Стари завет је сенка, Нови је икона, а истина је стање света у будућем веку“ Св. Максим Исповедник. Кроз очигледне примере и експерименте објаснити ученицима три начина сазнавања: објективно, субјективно и личносно; и границе њихове примене (наука, уметност, теологија...). Указати ученицима на повезаност љубави и знања у црквеном искуству. Примерима личног искуства да уоче како једино онај кога заволимо за нас постаје личност, непоновљиво и бескрајно важно биће. Подстакнути га на
	2. Припрема света за долазак Сина Божијег у свет Избор Аврама и његових потомака као почетак Цркве (Стари Завет између Бога и људи)	
	Богопознање и Светотајински живот Цркве	
	Човек је икона Божија	

	одговорније обликовање заједничког живота са другима. Пружањем основа разумевања Символа вере, ученику указати на решавање проблема путем разговора и заједништва. Помоћи им у разумевању да се кроз учешће у Светим тајнама Цркве наш живот повезује са Богом у најважнијим моментима нашег живота (рођење и Крштење, венчање и Брак, Црквена брига за болесне у јелеосвећењу...). Објаснити значај мисионарске и просветитељске делатности, доживети српске светитеље као учитеље хришћанских врлина и значај стицања истих. Ученичка могућност да препозна неговање православних обичаја као начин преношења искуства вере и прослављања Бога и светитеља, неговање богатства и лепоте српске културне баштине. Омогућити ученицима основ за разумевање хришћанског појма слободе. Развити свест да је грех злоупотреба слободе, промашај људског назначења, како човек може бити роб својих лоших особина и навика. Подстаћи ученике на узајамну љубав и поштовање, стално преиспитивање свога живота. Упућивањем ученика на смисао подвига светитеља, указати им на критички однос према својим поступцима и важност развијања хришћанских врлина. Литургијски догађај узајамног даривања Бога и његовог народа отвориће нова сазнања код ученика; молитва као разговор са Богом, повезаност и зависност учесника Литургије. Тему Будуће Царство као узрок постојања цркве треба обрадити на основу објашњења које даје св. Максим Исповедник (РГ 4, 157). Упознати их са сведочанствима присуства Божијег у овом свету (чуда, мошти...). Приказујући човека и природу као слободне у односу на законе природе, православна иконогсфија жели да их прикаже како ће они изгледати у будућем Царству Божијем
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Ученици раде индивидуално, у пару или мањим групама.Наставник подстиче ученике да изразе своје мишљење и ставове у складу са хришћанским васпитањем. Након завршених радова врши се размена мишљења и евалуација.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	1. Комуникација 2.Учење како се учи 3.Међуљудска и грађанска компетенција 4. Културно изражавање 5. Решавање проблема 6. Еколошка компетенција

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА - ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА 3. -ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ - ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ - РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА - ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ -ОПИСИВАЊЕ РАДЊЕ У ПРОШЛОСТИ -ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ(ПЛАНОВА,НАМЕРА,ПРЕДВИЂАЊА,МОГУЋНОСТИ И ВЕРОВАТНОЋЕ) -ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА,ИНТЕРЕСОВАЊА,ПОТРЕБА,ОСЕТА И ОСЕЋАЊА - ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА,ПРОСТОРНИХ ОДНОСА,И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА,ЗАБРАНА,УПОЗОРЕЊА,ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Циљ наставе и учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу. Предвиђени садржаји се реализују коришћењем комбинованог метода и разноврсних техника, приступа, облика рада и наставних средстава. Акценат је на активној улози ученика у процесу усвајања знања и развијања вештина. Примењује се тимски рад. Ученици се оспособљавају за самосталан рад (учење кроз прикупљање и селекцију информација, закључивање, резоновање, испољавање иницијативе, одлучивање и примену најпогоднијих техника учења). Ученици се усмеравају на ефикасно и ефективно коришћење извора знања и информација (литературе, медија, средстава информационо-комуникативне технологије, културно-уметничких догађаја, скупова...). Процес учења се одвија кроз корисне и занимљиве активности, као што су: израда мини пројеката, драматизације, квизови игре и сл. Примењује се тематска настава. Задаци и активности прилагођавају се индивидуалним карактеристикама ученика. Ученици се укључују у такмичења из француског језика.
	<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>	Степен успешности остварене комуникације - Квалитет и количина информација добијених коришћењем литературе, медија, Интернета ... - Повећана мотивација за учење - Повећање самопоуздања и спремности за вођење конверзације -Заинтересованост ученика за израду мини пројеката, презентација, израду и учествовање у квизовима, тимски рад и др. - Учесталост и ефикасност коришћења литературе, средстава информационо-комуникативне технологије итд. - Резултати писмених и усмених провера

	знања ученика, формативно оцењивање... - Број пријављених ученика за такмичења - Резултати на такмичењима - Резултати акционих истраживања којима се проверава квалитет наставе и усвојених знања и вештина - Успех ученика у даљем школовању
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Овладавање свим језичким вештинама (говор, разумевање говора, читање и писање) -Способност и вештина комуникације -Успешно учествовање у тимском раду -Способност за самостално учење - Способност за прикупљање и селектовање информација - Испољавање креативности, истраживачког духа, толеранције, емпатије, позитивних естетских и моралних ставова - Усмереност ка очувању традиције, прихватању култура других народа, ширењу идеје космополитизма, прихватању вредности грађанског друштва, укључивању у живот локалне заједнице и усклађивању са глобалнимкретањима Опште међупредметне компетенције које се овако развијају су: комуникација, компетенција за учење, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетнција, одговоран однос према околини и здрављу, предузимљивост и орјентација ка предузетништву, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција решавање проблема, сарадња

ПРОГРАМИ СЛОБОДНИХ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ, ВАЈАЊЕ	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ЦРТАЊЕ Својства линија. Врсте цртежа. Цртачке технике. ВАЈАЊЕ Својства облика. Стилизовање облика. Вајарске технике. СЛИКАЊЕ Примарне, секундарне и терцијарне боје. Локални тон. Сликарске технике	Програм слободне наставне активности Цртање, сликање и вајање омогућава ученицима петог или шестог разреда да кроз ликовне радионице и индивидуалне и тимске ликовне пројекте развијају стваралачко мишљење и вештине које су им неопходне за свакодневни живот и наставак школовања. Кључни појмови садржаја програма су смернице за избор мотивационих садржаја, а који треба да обухватају разноврсне визуелне, аудио и аудиовизуелне информације, које наставник припрема и приказује на часу. Приказани садржаји и мотивациони разговор треба да побуде радозналост и спремност ученика да код куће или на часу и сами проналазе сродне подстицаје за стваралачки рад. Наставник процењује могућности ученика и школе. С обзиром на то да је фонд часова недовољан, ученици могу то да раде код куће, уз надзор старијих. На исти начин ученици могу виртуелно посетити изложбе у музејима. Ученици и сами треба да предлажу ликовне теме и активности које их интересују, при чему све предложене активности треба да буду у оквиру програма. Оне могу бити повезане са актуелним догађајима у локалној заједници, као и за културну баштину народа ком ученици припадају. Ова настава омогућава препознавање и развој даровитости ученика и њихових индивидуалних способности и омогућава постепено увођење ученика у област професионалне оријентације ка широком пољу ликовних делатности. Цртање: Ликовни проблеми које ученици треба да решавају везују се за примену ликовног језика, односно садржаја теорије обликовања који се у том разреду уче у настави Ликовне културе. Посебан нагласак је на развијању осећаја за изражајна својства линија и приказивању мотива у плановима. Коришћење свих врста линија како би се постепено обогаћивало линеарно графичко изражавање и богатство појединоста на основу опсервирања или претходним вежбама рада по природи. Неопходно је анализирати перспективе, птичје, жабље, линеарне и инсистирање на прецизностима и детаљу са нагласком на односе величина, пропорције. Сликање: обогаћивање скале појединих боја и њиховог композиционог односа и увођење у бојене вредности процесом рада по природи и

	илустровању. Сликарске технике и подлоге. У оквиру ове теме планирати три групе задатака: слободно сликање на основу маште; сликање на основу посматрања; сликање на основу утиска о визуелним, аудио и аудиовизуелним садржајима (ликовно дело, снимак уметничке игре, филм, музичко дело, фотографија, игрица...). Вајање: тродимензионално обликовање, основни тродимензионални облици. Волумен и простор, општа оријентација у вајарским областима. У оквиру ове теме планирати две групе задатака који се везују за материјал и поступак обликовања: моделовање меким материјалима; конструисање и обликовање комбинованим материјалима и материјалима за рециклажу. Пожељан меки материјал је школска глина, професионална вајарска глина, ДАС маса беле или теракота боје, ФИМО ефект и софт, као и друге савремене полимерне глине. Ученици који немају услова да набаве масе за обликовање могу да обликују масом коју су сами направили, а према рецепту који предлаже наставник или који су уз помоћ старијих пронашли на интернету или у литератури. У реализацији ове наставе треба у складу са могућностима школе и креативностима наставника, инсистирати на већој афирмацији примењених уметности и визуелних комуникација. У овој настави садржаји наставног рада се односе на практичне ликовне активности ученика која подразумева се ослањање на шири избор савремених ликовних средстава и медијума, односно савремених ликовно-поетских садржаја и искустава из области примењених уметности. У том смислу, ликовна осетљивост ученика остваривала би се и као припремљеност за активно учествовање у стварању естетских вредности које захтева наше време и као способност вредновања и критичког односа према савременом тренутку. Стога се препоручују садржаји из области примењене графике и керамике.
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	СпОсобности - Усмено ликовно опажа - Разуме и примењује ликовне технике и средства - Самостално и сараднички ради - Да има визуелно критичко и стваралачко мишљење - Да естетски анализира радове Знања - Да повезује и разуме ликовне појмове и садржаје наставних тема - Да познаје и разуме уметничка подручја сликарства, вајарства, архитектуре, примењене уметности дизајна и нових медија. - Познаје културне баштине Ставови - Да има позитиван однос према естетским вредностима ликовног рада (личног и других ученика), уметничког дела, радног и другог и животног окружења
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Образовање у ликовним (визуелним) уметностима је кључно за учеников интелектуални, социјални, психички и емоционални развој. Учење у ликовним уметностима код ученика на првом месту развија креативност, стваралачке способности и критичко мишљење, али у исто време и способност за самосталан рад и истраживање као и рад са другима (у групи или тиму). Креативан и практичан рад омогућава ученицима да изразе и размене своја осећања, идеје и ставове на вербалан и невербалан начин и пружа им могућност да истраже и развију способности/вештине/механизме за богатији, здравији и пунији живот. Способни су да уоче специфичности различитих уметничких дисциплина, али исто тако и да уоче неке заједничке принципе и сличности (нпр. ритам у музици, покрету и на слици...). Практичан и креативан начин рада (упознавање и коришћење различитих традиционалних и савремених медија – ИКТ и техника) обезбеђује ученицима развијање флуидног и апстрактног (наћи бољи израз) начина мишљења које успешно могу применити у различитим животним ситуацијама која захтевају креативна решења. Неговање и

	развијање особина кодученика као што су истрајност, самодисциплина, одговорност и колективни дух успешно се могу применити и на друге аспекте живота (активно учествовање и допринос у окружењу, локалној заједници). Такође, уметничко образовање ученицима пружа могућност да упознају и схвате вредност (и универзалност) сопствене културе и културе других народа коришћењем и повезивањем знања из других предмета (историја, географија, страни језик...). или Уметничко образовање, кроз вештине које развија, пружа ученицима кључне способности за повезивање знања из различитих области. ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ Компетенција за учење Естетичка компетенција Комуникација Решавање проблема Рад са подацима и информацијама Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Сарадња Дигитална компетенција Предузимљивост и оријентација према предузетништву Одговорно учешће у демократском друштву
--	--

ДРУГИ ЦИКЛУС		
МУЗИКОМ КРОЗ ЖИВОТ	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ Проширивање знања о музичким елементима. Изражајна својства динамике. Врста, карактер и примена темпа. Тон: боја и текстура Ритам: дводелни, троделни, четвороделни и мешовити. Повезивање звука и ритма. Примена динамике, темпа и ритма у свакодневном животу Проширивање искуства ученика у коришћењу различитих музичких средстава за рад у процесу музичког изражавања и обликовања;	У реализацији слободне наставне активности <i>Музиком кроз живот</i> , у складу са могућностима школе и креативностима наставника, треба инсистирати на већој афирмацији тематских јединица у области Извођење музике. Нагласити и инсистирати на индивидуалном емотивном доживљају при извођењу музичких дела кроз рад на различитом садржају традиционалне и уметничке музике, које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Пожељно је повезивање садржаја песама са садржајима осталих наставних предмета уколико је могуће (ученици и школа, годишња доба, празници и обичаји, завичај и домовина, природа и околина, животиње...).

	Индивидуално и групно певање. Двоглас. Троглас. Индивидуално и групно свирање.	
	ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ Синхронизација различитих менталних и физичких капацитета. Координација различитих менталних и физичких капацитета Правилно дисање. Концентрација. Говор тела. Јачање одређених делова тела. Рефлекс. Пажња. Брзина реаговања на различите захтеве из окружења.	У оквиру ове теме обједињене су три групе вештина: когнитивне, социјално-емоционалне и организационе. Зато већ у процесу увођења у тему треба изабрати примере на којима ће ученици схватити сложеност коришћења тела као инструмента и сам значај бављења овом темом. У процесу реализације програмских садржаја наставник треба да уведе ученике у одређену тему, кроз кратки теоријски приказ или аудио-видео запис, на сам значај коришћења тела као инструмента, а затим да их кроз конкретне задатке усмери на истраживање које може да се односи на различите аспекте деловања. Сам здравствени аспект кроз побољшање концентрације, техника дисања, развијање самопоуздања, контроли покрета, јачање мускулаторног система, различитих стимулација и уопштено свесности о своме телу, обрадити кроз предавања у којима ће учешће узети и ученици.

	Развој свесности о нашем телу, контроли покрета и јачању мишића, као и бољој координацији и балансу. Стимулација и активација организма на психомоторном и когнитивном нивоу. Истраживање унутрашњег ритма и звука свога тела. Body percussion.	
	КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ Технике критичког мишљења. Дрво проблема. Дебата. Шест шешира. Мозгалица. Трибине. Вештине критичког мишљења: комуникација, сарадња, препознавање проблема, решавање проблема. Вештина постављања питања: меморијска, транслацијска, интерпретацијска, аналитичка, синтетичка, евалуацијска.	Основна идеја теме је да се код ученика развија конструктивно размишљање путем критике, стварање атмосфере где ученици сами постављају питања. Типови питања којима се доводи до развоја критичког мишљења: <i>меморијска</i>, где се траже чињенице, <i>транслацијска</i>, где се тражи преобликовање информација, <i>интерпретацијска</i>, где се установљавају везе између идеја, чињеница, дефиниција, вредности, <i>аналитичка</i>, где се доводи у сумњу и која траже додатна објашњења, <i>синтетичка</i>, уз које се креативно решавају проблеми помоћу оригиналног мишљења или могућих алтернатива, <i>евалуацијска</i>, где се долази до закључка о добром или лошем и где се заузима став.

	Обликовање оригиналног мишљења. Музичка критика. Анализа композиције Развијање способности и интересовања за целоживотно образовање.	
<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>		
КОМПЕТЕНЦИЈЕ		Компетенција за целоживотно учење Естетичка компетенција Решавање проблема Комуникација Сарадња Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Одговорно учешће у демократском друштву Предузимљивост и оријентација ка предузетништву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ЧУВАРИ ПРИРОДЕ	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	УПОЗНАЈ ЖИВИ СВЕТ СВОЈЕ ОКОЛИНЕ	Употреба апликација за мобилне телефоне PlantNet plant identification i BirdNET bird sound identification ili Ptice na длану. -Употреба једноставних кључева за одређивање групаорганизама - Израда онлајн хербаријума или инсектаријума - Истраживање биодиверзитета своје околине, истраживање на терену, мапирање врста животиња, мапирање дрвенастих и карактеристичних зељастих врста биљака, присуства гљива; без прављења хербарских материјала - Самостални истраживачки рад „Усвоји дрво“
	ЗНАЧАЈ ЖИВОГ СВЕТА ЗА ЧОВЕКА	Гађење лековитог и/или зачинског биља у саксији Теренски рад са упознавањем самониклих јестивих биљака и израда јеловника у који су укључене те биљке Истраживање аутохтоних раса животиња и сорти биљака локалног подручја Праћење локалних климатских промена (израда кишомера, анеометра од коришћених материјала и коришћење алкохолног термометра за свакодневно мерење температуре
	ПОМОЗИМО ДА ПРЕЖИВЕ	Помозимо птицама , истраживање степена угрожености истраживање потреба врсте за одређеним типом вештачког станишта праћење стања, презентовање и извештавање јавности; Пројекти: Башта без инсектицида Шта угрожава птице грабљивице Зелене међе- зашто их је све мање? Како засадити дрво?
	ЈА ЧУВАМ ПРИРОДУ	Ученици би требало да упознају заштићене локалне природне вредности, развију свест о значају коришћења одрживих природних ресурса, утицају човека и сопственој одговорности по локалну животну средину формирање еко патрола
	<i>Показатељи за процењивање степенa успешности развијања компетенција код ученика</i>	Формативно оцењивање: континуирано праћење напретка ученика кроз начин како ученици учествују у активностима,, како бране своје ставове, еволуирају, , како документују, аргументују представљено описним оцењивањем
КОМПЕТЕНЦИЈЕ		Компетенција за целоживотно учење Комуникација Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учење у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Предузимљивост и оријентација према предузетништву Естетичка компетенција

ДРУГИ ЦИКЛУС		
МОЈА ЖИВОТНА СРЕДИНА	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК Еколошки отисак. Биокапацитет. Еколошки дуг. Одрживи развој Еколошко право. УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ Врсте отпада. Управљање отпадом. Комунални отпад. Депонија. РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА Секундарне сировине: папир, уља у исхрани, текстил, пластика.	За сваку тему наставник треба да припреми што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, мотивисања ученика за рад на њима. Поред материјала (филмови, слике, приче, новински текстови...), то могу бити гостовања особа или посета установама. Избор подстицаја треба да одговара теми, узрасту ученика и њиховим интересовањима. Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развијају осећај компетентности у раду са подацима. Иако се очекује да ће се ученици у великој мери ослањати на интернет као брз и лако доступан извор информација, треба их охрабривати да користе и друге изворе као што су књиге, старе фотографије и разговор са људима. Како би се што боље остварила веза између садржаја програма и реалног живота пожељно је, кад год је то могуће, да се ученицима омогуће посете установама и институцијама у средини где живе, као и непосредни контакт са људима који имају интересантна животна и/или професионална искуства у вези са темом која се обрађује.

Предности и недостаци поновне употребе добара и сировина. 3Р правила. ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ Извори енергије. Енергетска ефикасност. Обновљиви извори енергије. Предности и недостаци обновљивих извора енергије.	
<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>	Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују итд. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са <i>Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању</i>. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и

	побољша свој резултат и учење.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Компетенција за целоживотно учење Комуникација Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ПРЕДУЗЕТНИШТВО	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА	Ученици се оспособљавају да се информишу о производу на основу његове декларације. Упознају се са правима потрошача, како да их остваре, могућност замене или повраћај новца ако није испуњена уговорна обавеза. Истражују о трајању гаранција производа, учествују у пројектним задацима, студије случаја задатог буџета да одаберу производ и истражују на основу критеријума : квалитет, цена, еколошка подобност, корисност производа, естетска вредност и др.
	СВЕТ РАДА	Ученици се упознају са образовним профилима различитих подручја рада, користе информатор за проналажење школа, раде у групама или у пару, истражују образовне профиле, услове за упис, тригодишње и четворогодишње образовне профиле, дуално образовање, разлике опште и стручне матуре, писање ЦВја, мотивационог писма. На основу истраживања праве презентације, едукативне паное, скупове у оквиру одељења и целе школе. Врше објављивање својих презентација на сајту школе или школском часопису, позивају родитеље да се укључе у пројекат и представе своје занимање
	ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ	Ученици се упознају са примерима неких иницијатива и предузетништва. Организује се активност у којој ученици препознају проблеме у свом и ширем окружењу (безбедност у саобраћају, проблеми са животном средином,...), смишљају решења , израђују план акције, раде по групама. Сваки ученик има место у свом тиму сходно својим способностима, могу се консултовати са особама за које сматрају да им могу помоћи
	УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА	Ученици кроз практичан рад и симулацију рада привредног друштва уче о економском, финансијском функционисању предузећа. Може се на виртуелном привредном друштву или стварној регистрованој ученичкој задрузи симулирати сви процеси који су реални. На тај начин ученици сазнају и уче како се оснива, развија и затвара предузеће. Осмишљавају производ или услугу и подстичу креативност, оригиналноост идеје, иновативност. Уче се правилима пословне комуникације, основним етичким принципима, рационалном управљању расположивим ресурсима (знања, вештине, новац, време...), кодексу облачења, преузимању одговорности, поштовање преузетих обавеза. Праве трошковник за реализацију своје идеје, као и начине прикупљања новца : продајне изложбе, културне и спортске догађаје, сајам, базар. На крају се ради евалуација спроведених активности и доноси се одлука у које сврхе ће новчана средства

		бити искоришћена.
<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>	Имајући у виду концепт програма, компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у активностима комуникације, сарадње са другим ученицима из тима, прикупљање података, како аргументују, евалуирају, налазе креативна решења. Показатељи за успешност развијања компетенција су и како представљају резултате свог рада, квалитет постављених питања, способност промене мишљења у складу са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, прихватање туђег мишљења, извођење закључка, примена наученог, предвиде последице, нађу креативна решења, решавају сукобе мишљења, превазилазе тешкоће, испољавање иницијативе, критичко мишљење.	
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	- Комуникација - Рад са посацима и информацијама - Дигитална компетенција - Решавање проблема - Сарадња - Одговорно учешће у демократском друштву - Одговоран однос према здрављу - Одговоран однос према околини - Естетичка компетенција - Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	

ДРУГИ ЦИКЛУС		
УМЕТНОСТ	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ ШИРОМ СВЕТА Визуелна уметност народа Аустралије и Новог Зеланда (сликарство аустралијских Аборицина, традиционална тетоважа Маора) Уметност америчких народа (тотеми, керамика, ћилими, корпе) Култура древне Индије, Кине и Јапана (градови, храмови, одећа, писмо) Уметност народа Африке (маске и штитови) Словенска традиција (митологија, симболика и орнаментика)	Програм слободне наставне активности Уметност интегрише садржаје из културе, различитих уметности и више уметничких дисциплина. Он омогућава ученицима: да упознају културу и уметност народа свих континената, њихове сличности, разлике и међусобне утицаје; да открију како се прожимају различите врсте уметности; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; да ефикасно сарађују и комуницирају; да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне вредносне судове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања, поштовања и заштите људских права; да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитет према култури и уметности; да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима. Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Уметност. Предвиђено је да се прва тема реализује током првог полугодишта, а друга и трећа у другом полугодишту. Активности за реализацију програма Уметност су: креативне радионице; презентације; анализа инсерата филмова, аудиовизуелних прилога, аудио и визуелних садржаја; рад на истраживачким и пројектним задацима; прављење досијеа, дигиталне збирке и сл.; студије случаја; играње улога; дискусије; рад у групи на платформама за учење; повезивање са вршњацима из других школа или држава; гостовања стручњака; учење у другиустановама; посете разним културно-уметничким дешавањима; обликовање и организовање промоција и кампања; укључивање у акције у локалној заједници... У складу са специфичностима програма и просторно-техничким капацитетима, ученици се могу изражавати кроз различите медије: слику (скице, цртежи, слике, плакати, књига уметника, мурали...); скулптуру; фотографију; видео; анимацију; акцију (перформанс, хепенинг, флеш моб, игровне активности); дизајн (сценографија, костимографија...); музику (инструментална, вокална, вокалноинструментална и сценска); сценски израз (глума, кореографија, плес); музичку критику... ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ ШИРОМ СВЕТА Основна идеја теме је да се ученици упознају са одабраном баштином народа свих континената из области визуелних уметности и културе, при чему је предвиђено да то буду садржаји који нису обухваћени програмом предмета Ликовна култура. Ради постизања динамике наставе и подстицања радозналости и стваралачког мишљења препорука је да се сваки континент представи другим уметничким дисциплинама и да се планирају другачије

	активности ученика, где је то могуће. Упознавање са техникама и мотивима, као и о томе какву функцију је сликарство народа Аустралије и Новог Зеланда имало некада, а какву има данас. Истраживачке теме за ученике су: повезаност прича и слика у култури аустралијских народа; симболи у сликарству аустралијских народа; техника сликања тачкама (dot-painting); слике на кори еукалиптуса (bark-painting); слике на стенама у региону Кимберли; најпознатија дела једног савременог аустралијског сликара инспирисаног традицијом – Клифорд Посум (Clifford Possum Tjapaltjarri) или Квини Мекензи (Queenie McKenzie); значење традиционалне тетоваже та моко (tā moko); старе фотографије становништва Новог Зеланда; стилони традиционалних огртача и њихов утицај на савремену моду; један познати новозеландски уметник – Џорџ Нуку (George Nuku) или Чарлс Фридрик Голди (Charles Frederick Goldie)... Уметност америчких народа упознају кроз креативну радионицу где могу, према интересовањима, да моделују тотеми или посуде од меког материјала, да цртају дизајн употребних предмета са мотивима карактеристичним за одабрано племе, као и да их обликују одабраном традиционалном техником. Препорука је да ученици пореде орнаменте различитих племена тражећи сличности и разлике, као и да изложе фотографију свог рада заједно са примером који им је послужио као подстицај за стварање. Култура древне Индије, Кине и Јапана истражује се кроз компаративну анализу. Ученици могу да се поделе у мање групе које ће припремити краће презентације о сличностима и разликама између: обичаја; најстаријих градова; архитектуре храмова; традиционалне одеће или писма. Ученици које ове културе посебно занимају могу да ураде додатна истраживања (да истраже елементе одеће самураја; да истраже традиционална позоришта; да напишу задату реч на сва три језика...), као и да ураде ликовни рад на основу садржаја који их највише мотивише. Ученици упознају уметност афричких народа кроз виртуелни обилазак Музеја афричке уметности у Београду и/или разгледање дигиталних збирки, гостовање стручњака или онлајн састанак са стручњацима... Ученици могу да разговарају са стручњацима о приликама у којима су се маске користиле, како су маске утицале на савремену западну уметност, у којим музејима се чувају..., као и да направе маску или штит техником папир маше или комбинованом техником. Ученици у школи заједно погледају филм/видео прилоге о Словенима, а затим размене утиске и дискутују. Како је словенска митологија и традиција популарна тема стрипова, ученици могу да осмисле и нацртају јунака стрипа или видео игре. Могућа активност је и обликовање накита или другог употребног предмета украшеног словенским орнаментима.
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Способности - Усмено ликовно опажа - Разуме и примењује ликовне технике и средства - Самостално и сараднички ради - Да има визуелно критичко и стваралачко мишљење - Да естетски анализира радове Значања - Да повезује и разуме ликовне појмове и садржаје наставних тема - Да познаје и разуме уметничка подручја сликарства, вајарства, архитектуре, примењене уметности дизајна и нових медија. - Познаје културне баштине Ставови - Да има позитиван однос према естетским вредностима ликовног рада (личног и других ученика), уметничког дела, радног и другог и животног окружења
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Образовање у ликовним (визуелним) уметностима је кључно за учеников интелектуални, социјални, психички и емоционални развој. Учење у ликовним уметностима код ученика на првом месту развија

	креативност, стваралачке способности и критичко мишљење, али у исто време и способност за самосталан рад и истраживање као и рад са другима (у групи или тиму). Креативан и практичан рад омогућава ученицима да изразе и размене своја осећања, идеје и ставове на вербалан и невербалан начин и пружа им могућност да истраже и развију способности/вештине/механизме за богатији, здравији и пунији живот. Способни су да уоче специфичности различитих уметничких дисциплина, али исто тако и да уоче неке заједничке принципе и сличности (нпр. ритам у музици, покрету и на слици...). Практичан и креативан начин рада(уознавање и коришћење различитих традиционалних и савремених медија – ИКТ и техника) обезбеђује ученицима развијање флуидног и апстрактног (наћи бољи израз) начина мишљења које успешно могу применити у различитим животним ситуацијама која захтевају креативна решења. Неговање и развијање особина код ученика као што су истрајност, самодисциплина, одговорност и колективни дух успешно се могу применити и на друге аспекте живота (активно учествовање и допринос у окружењу, локалној заједници). Такође, уметничко образовање ученицима пружа могућност да упознају и схвате вредност (и универзалност) сопствене културе и културе других народа коришћењем и повезивањем знања из других предмета (историја, географија, страни језик...). или Уметничко образовање, кроз вештине које развија, пружа ученицима кључне способности за повезивање знања из различитих области. ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ Компетенција за учењеЕстетичка компетенција Комуникација Решавање проблема Рад са подацима и информацијама Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Сарадња Дигитална компетенција Предузимљивост и оријентација према предузетништву Одговорно учешће у демократском друштву
--	--

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ФИЛОЗОФИЈА СА ДЕЦОМ	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	-Појам добра/зла -Појам уметности -Појам правде - Појам слободе -Појам среће - Појам толеранције -Појам вршњачког насиља -Појам истине/лажи -Појам живота - Појам времена и простора - Појам пријатељства -Појам храбрости -Појам бога -Појам човека -Појам мудрости и знања -Појам света -Појам природе -Појам једнакости и различитости -Појам љубави	-Дискусија, размена мишљења, постављање питања, расуђивање, посматрање, истраживачке радионице, критичко анализирање питања, појмова и проблема у групи или пару. -Слике, филмови, песма, музика, новински текст, питања, пример етичког конфликта или поступка као стимулус који мотивише ученике за дискусију, размишљање о вредностима, аутономно мишљење, испитивање о алтернативним ставовима, истраживање, анализирање, повезивање, размишљање о узрочно- последичним везама.
	<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>	Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз праћење напретка ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како дају креативна решења, анализирају, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују и предвиђају последице, упоређују, повезују, изводе закључке, прихватају другачије мишљење, примењују научено. -Међусобна сарадња ученика, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, испољавање иницијативе, начин превазилажења тешкоћа, показивање критичког мишљења, решавање задатака. -Еволуациони упитници
	КОМПЕТЕНЦИЈЕ	-Компетенција за целоживотоно учење -Сарадња -Решавање проблема -Одговорно учешће у демократском друштву -Комуникација -Рад са подацима и информацијама -Дигитална компетенција -Одговоран однос према околини -Естетичка компетенција

ДРУГИ ЦИКЛУС		
МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	- ПОЈАМ И ФУНКЦИЈЕ МЕДИЈА - ДЕКОНСТРУКЦИЈА И КОНСТРУКЦИЈА МЕДИЈСКЕ ПОРУКЕ - ОГЛАШАВАЊЕ - МЕДИЈСКИ САДРЖАЈИ НА МОБИЛНИМ ДИГИТАЛНИМ ПЛАТФОРМАМА И ПРЕТРАЖИВАЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ	Моћ медија стоји у чињеници да су медији данас креатори друштвене и индивидуалне стварности. Медији могу дати значај обичним људима и обичним догађајима, утицати на стварање друштвене историје. Место и улога медија у глобалној култури с почетка 21. века захтева нови приступ учењу, усклађен са великим медијским и технолошким променама. Нова епоха подразумева способност критичке перцепције моћних слика мултимедијалне културе, разумевање њиховог значења, као и развијену вештину комуникације и продуковања медијских порука. Културни контекст савремене епохе условио је појаву медијске писмености, уже области образовања о медијима и за медије, која има есенцијални значај за активно учешће у грађанском друштву у новом миленијуму. Богато свакодневно искуство ученика са медијима, пре свега путем друштвених мрежа и апликација на мобилним телефонима, одличан су ресурс за њихово упознавање са темама и циљевима програма. У процесу остваривања наставе посебно се подстичу: 1) интерактивност, која се потврђује у договарању наставника и ученика о динамици и начинима реализације тема, иницијативи и активном учешћу ученика у активностима, предлагању илустративно-демонстративних дидактичких средстава, попут медијских садржаја које ученици свакодневно прате на интернету и сл.; 2) рад у групама као облик рада који подстиче развој компетенције за комуникацију и сарадњу, значајне за разумевање феномена медија; 3) креативност, која се развија кроз стваралачки однос према медијима и активности конструкције медијских порука, надовезане на активности деконструкције медијских садржаја и 4) пројектна настава, која омогућава синтезу истраживачког и стваралачког приступа медијима, јачање сарадње, иницијативе и предузетничких могућности ученика.
	<i>Показатељи за процењивање степенa успешности развијања</i>	Континуирано праћење напретка ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају,

<i>компетенција код ученика</i>	документују итд. Постигнућа ученика се, дакле, прате и вреднују формативно: током целог процеса. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, прати се и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова.
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Компетенција за целоживотно учење Комуникација Рад са подацима Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

ДРУГИ ЦИКЛУС		
ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА УЧЕЊЕ, РАД И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ Вештине критичког мишљења, решавања проблема, доношења одлука. Организационе вештине и вештине управљања временом. Социо-емоционалне вештине: сарадња, комуникација, асертивност, решавање сукоба, препознавање сопствених и туђих емоција, превазилажење стреса. ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА ИЗГРАДЊУ КУЛТУРЕ БЕЗБЕДНОСТИ Култура безбедности и надлежности за смањење ризика од катастрофа.	У пракси су се показале као врло ефикасне вежбе где се користи техника студије случаја и то баш оних негативних где је особа донела погрешне одлуке, није критички промишљала нити планирала, није имала увид у сопствене приоритете, није препознала сопствене и туђе емоције... Да би дошли до правилног увида ученике треба „водити” кроз пример помоћу низа питања, што је уједно и почетак рада на критичком мишљењу. Када хоћемо да развијемо критичко мишљење код ученика, ми заправо желимо да они размишљају својом главом и да долазе самостално до закључака на основу проверених података, да посматрају ствари из различитих перспектива уважавајући контекст, да имају увид у однос део-целина, да доводе у везу узрок и последицу и да имају увид у ток сопственог мишљења. У току рада на овом садржају ученицима треба да буде јасна разлика између критичког мишљења и критицизма. Најмоћнији начин за развој критичког мишљења код ученика јесте постављати им питања, неговати атмосферу у којој се одговори могу слободно дати, без квалификације и захтевати од њих да нешто бране или нападају (техника за и против). Ево неких питања које наставник може поставити ученицима: Зашто то мислиш? Ако би се ... догодило, како би...то било? Можеш ли то да објасниш? Дај ми пример за то. Како то можемо да докажемо? Како си дошао/ла до тог закључка? Ко то тврди и на основу чега? Како то изгледа посматрано из другог угла? Само ових неколико питања довољно је за анализу информација које су доступне у медијима и на друштвеним мрежама што ће показати ученицима колико има нетачности, произвољности и манипулације подацима којима смо изложени. Ради повезивања организационих са вештинама критичког мишљења, доношења одлука и решавања проблема, добродошле су и вежбе за препознавање приоритета (шта ја заиста желим, које су моје потребе у вези са тим, шта осећам...), и за сагледавање сопствених јаких и слабих страна у конкретној ситуацији (SWOT анализа). За узраст ученика петог и шестог разреда

	Климатске промене и заштита животне средине у контексту културе безбедности. Општа безбедност: безбедност у саобраћају; знаци опасности и упозорења (зрачење, биолошка опасност, ЕОС – експлозивни остаци рата, запаљиво, хемијски производи). План комуникације и евакуације у случају несреће. Елементарне непогоде: пожари, земљотреси, поплаве, екстремни метеоролошки услови. Безбедност на води. Прва помоћ.	прикладно је такву вежбу радити на задату тему као што су како до бољих оцена или како постићи боље резултате у спорту, музичкој школи и сл За увођење ученика у тему треба користити материјале који на реалистичан начин приказују колико су неке ситуације опасне. Треба комбиновати материјале који говоре о локалним, регионалним и глобалним догађајима. Наставник их може наћи на платформи Црвеног крста Србије www.sigurnijeskoleivrtici.rs http://p531995.mittwaldserver.info и на сајту Сектора за ванредне ситуације Министарства унутрашњих послова http://prezentacije.mup.gov.rs/svs/. Након тога ученицима треба обезбедити да искажу своје мисли и осећања у вези са оним што су видели. Уколико међу ученицима има оних који су нешто од тога и лично доживели (нпр. поплава, пожар), а желе то да поделе са групом, треба их укључити у активност водећи рачуна да то не буде за њих непријатно.
	Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	
	КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Одговоран однос према здрављу Компетенција за целоживотно учење

	Сарадња Решавање проблема Одговорно учешће у демократском друштву Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Комуникација Одговоран однос према околини
--	--

ДРУГИ ЦИКЛУС		
СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У ПРОШЛОСТИ 5.РАЗРЕД	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	УВОД ИГРЕ У ПРОШЛОСТИ СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У ПРАИСТОРИЈИ И У СТАРОМ ВЕКУ	Разумевање појма свакодневни живот Разумевање појма прошлост Разумевање значаја проучавања свакодневног живота у прошлости Идентификовање актуелних дечјих игара Упознавање са дечјим играма у прошлости Увидети разлику између игара некад и сад. Појам и феномен игре Играчке Дечје игре у садашњости Дечје игре у прошлости Традиционалне игре у Србији Упознавање са свакодневним животом људи у праисторији Упознавање са животом Старих Грка, Римљана и народа Старог Истока Свакодневни живот праисторијских заједница Начин исхране и одевање у Старом веку Друштвени живот у Старом веку Веровања и изуми у Старом веку Породични односи у Старом веку Породични односи у Старом веку Образовање и забава у Старом веку Најзанимљивији археолошки налази и локалитети Предмети и накити у Старом веку У реализацији планираних садржаја полази се од развоја међупредметних компетенција кроз активне позиције ученика и њихово активно учешће. Користе се задаци који од ученика захтевају примену наученог, а концепција програма заснована је на интересовањима ученика. Акценат је и поређење са савременим добом
	<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>	процене од старне наставника и ученика о ангажовању, учешћу, познавањау садржаја, презентовању идеја и њихове реализације, мотивисаност за тимски рад и квалитет комуникације са свим актерима у настав
	КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Одговоран однос према здрављу Компетенција за целоживотно учење Сарадња Решавање проблема Одговорно учешће у демократском друштву

	Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Комуникација Одговоран однос према околини
--	---

ДРУГИ ЦИКЛУС		
СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У ПРОШЛОСТИ 6.РАЗРЕД	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА
	УВОД ГРБОВИ И ЗАСТАВЕ НЕКАД И САД СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ	У настави користити задатке који захтевају примену наученог. Неопходно је вршити стално поређење са савременим добу. Наставник има слободу да креира коначну верзију програма уважавајући интересовање ученика. Наставник мотивише -усмерава на богаћење речника -прати и процењује напредовање интересовање за свакодневни живот .У реализацији планираних садржаја полази се од развоја међупредметних компетенција кроз активне позиције ученика и њихово активно учешће. Користе се задаци који од ученика захтевају примену наученог, а концепција програма заснована је на интересовањима ученика. Акценат је и поређење са савременим добом .
	<i>Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика</i>	процене од старне наставника и ученика о ангажовању, учешћу, познавањау садржаја, презентовању идеја и њихове реализације, мотивисаност за тимски рад и квалитет комуникације са свим актерима у настав

КОМПЕТЕНЦИЈЕ	Одговоран однос према здрављу Компетенција за целоживотно учење Сарадња Решавање проблема Одговорно учешће у демократском друштву Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Комуникација Одговоран однос према околини
---------------------	--

ПРОГРАМИ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ

ДОПУНСКА НАСТАВА

Циљ допунске наставе је надокнада недостатака у знању или вештинама код ученика који у редовној настави теже савладавају предвиђени програм. Допунска настава се реализује прилагођавањем наставних метода и садржаја наставник помаже ученицима у достизању очекиваних исхода и стандарда. Реализација се спроводи у континуитету и превентивног је карактера, као и последичног. Међу примарним циљевима је постизање мотивације и јачање самопоуздања. Сарадња родитеља и наставника је обавезна у циљу постизања успеха. Реализација допунске наставе се спроводи индивидуално, у групи или са целим одељењем. Праћење рада и залагање ученика на часу, уважавање индивидуалне разлике при планирању и креирању наставе, охрабрује, помаже и подстиче ученике, подстиче развој мишљења и разумевања, подстиче ученике на учење, негује позитивну климу у одељењу, подстиче ученике да опажају, примењују, препознају, упоређују, изводе закључке, решавају проблеме, практично примењују. Програм допунске наставе планира се у оквиру дневних припрема и/или месечних планова.

Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз залагање на часу и активност ученика

ДОДАТНА НАСТАВА

За ученике који покажу посебну надаредост и интересовање за наставне садржаје у школи се организује додатна настава. Наставници додатну наставу планирају и реализују уважавајући актуелне трендове увођења иновација у наставу и уз помоћ савремених наставних средстава, а у сарадњи са својим стручним друштвима и предметним колегама из других школа. Ученици учествују на такмичењима која организује Министарство просвете и остварују запажене резултате.

ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ

Културне активности у школи обухватају:

- Свечани почетак школске године и пријем првака
- Свечану доделу сведочанаства и обележавање мале матуре за ученике завршног разреда
- Обележавање школских празника: дан школске славе, Св.Сава и Дан школе.
- Обележавање важних датума: Дан града, Дан државности
- Организовани одлазак на концерте, позоришне представе, изложбе
- Учешће на ликовним и литерарним конкурсима

Програм обухвата активности посвећене уметности писане речи, сценском и музичком наступу и ликовном изражавању. Ученици се према својим склоностима опредељују за литерарну, драмску, ликовну или музичку секцију, а школа им у сарадњи са друштвеном средином пружа могућност да негују и развијају све уметничке склоности. У сарадњи са позориштем, библиотеком, музејем, музичком школом школа организује посете представама, изложбама и концертима чиме подстичу развој интересовања за културу.

Активности ће бити реализоване у сарадњи са Центром за културу града Зајечара, музејем, библиотеком, позориштем и црвеним крстом. Планом културних активности прецизније је одређен садржај, време реализације и носиоци активности.

Опис активности	Време реализације	Носиоци реализације	Напомена
Свечана академија поводом почетка школске године и пријема првака	Септембар	Учитељи, наставници српског језика, наставник музичке културе	
Културне активности у склопу обележавања децје недеље: Сценски наступи Изложбе децјих радова у складу са темом <i>децје недеље</i>	Октобар	Васпитачи, учитељи, наставници српског језика, наставник музичке културе, наставник ликовне	
Осликавање школског простора		културе	
Организован одлазак на позоришну представу	Новембар	Учитељи, наставници српског језика	
Културне активности у склопу обележавања Нове Године: 1. У школи: • новогодишњи вашар у школи • израда новогодишњих украса и честитки • маскембал за предшколце 2. Учешће ученика школе у Новогодишњем програму за децу на градском скверу-сценски наступ	Децембар	Васпитачи, учитељи, наставници српског језика, наставник музичке културе, наставник ликовне културе	Центар за културу града Зајечара

Свечана академија поводом школске славе Св.Саве	Јануар	Васпитачи, учитељи, наставници српског језика, наставник музичке културе, наставник ликовне културе	
Обележавање светског дана поезије	21.03.	Учитељи, наставници српског језика, наставник музичке културе, наставник ликовне културе	Центар за културу града Зајечара Матична библиотека
Обележавање светског дана позоришта-драмска секција и уколико је могуће разговор са глумцима <i>Позоришта Зоран Радмиловић</i> у школи или приликом посете Позоришту.	27.03.	Учитељи, наставници српског језика, наставник музичке културе, наставник ликовне културе	Позориште <i>Зоран Радмиловић</i>
Такмичење рецитатора	Април	Учитељи, наставници српског језика	Центар за културу града Зајечара
Дечији позоришни фестивал-организовани одлазак на представе	Мај	Учитељи	Центар за културу града Зајечара
Час на Ромулијани и посета Музеју за ученике петог разреда	Мај	Наставници историје, ликовног, педагог, разредне старешине	
Свечана академија поводом дана школе	Мај	Тим наставника који ради на програму обележавања рада школе	
Градска смотре дечјег књижевног и ликовног стваралаштва	Јун	Учитељи, наставници српског језика, наставник	Центар за културу града Зајечара

		ликовне културе	
Обележавање светског дана музике-пригодне приредбе и одлазак на концерте које ће организовати Центар за културу града Зајечара.	21.06.	Наставник музичке културе	Центар за културу града Зајечара Музичка школа „Стеван Мокрањац"Зајечар
Организовани одлазак заинтересованих ученика на концерте који се одржавају у музичкој школи поводом дана музичке школе	Мај	Наставник музичке културе	Музичка школа „Стеван Мокрањац"Зајечар
Сваке последње среде у месецу организован одлазак ученика који иду на музичку секцију и хор на интерне часове у музичкој школи	Током године, почев од октобра	Наставник музичке културе	Музичка школа „Стеван Мокрањац"Зајечар
Учешће на ликовним и литерарним конкурсима	Септембар-јун	Наставници српског језика, наставник ликовне културе	Центар за културу града, Завод за заштиту јавног здравља, Црвени крст, Коло српских сестара
Свечана додела сведочанстава и обележавање <i>мале матуре</i>	Мај, јун	Директор, разредне старешине	

ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА И СПОРТСКИХ АКТИВНОСТИ

Програм школског спорта има за циљ да код ученика негује здрав однос према животу, физичкој активности и да допринесе развоју свести о важности сопственог здравља. Поред неговања и развоја физичких способности ученика, спортске активности доприносе и социјално-емоционалном развоју ученика и превенцији насиља и ризичних облика понашања: деликвенције и наркоманије.

Спортске активности биће реализоване кроз рад школских спортских секција: рукометашке, кошаркашке, одбојкашке, фудбалске и скијашке. У сарадњи са Спортским савезом биће организована и школска лига у којој ће наше екипе узети учешћа. У току децје недеље биће организована и недеља школског спорта у виду полигона спретности и забавних нетакмичарских игара у којима ће узети учешћа и ученици који нису у спортским секцијама. На крају првог полуђа у децембру месецу биће организован школски турнир у стоном тенису. У току зимских месеци у сарадњи са Основном школом „Ђура Јакшић“ реализоваће се и рад скијашке секције. У априлу месецу биће организована недеља школског спорта. Током маја месеца наше екипе узеће учешћа на турнирима у свим школама које тада обележавају дан школе. Дан наше школе поред спортских турнира обележиће и фудбалска утакмица ученика и наставника. У мају и јуну месецу у сарадњи са географском и биолошком секцијом може бити организовано планинарење: излети на Ртањ, Бабин зуб или Стол.

Опис активности	Време реализације	Носиоци реализације	Напомена
Подела ученика на секције и изборне спортове.	Септембар	Предметни наставници.	
Израда плана рада секција		Стручно веће наставника физичког васпитања	
Рукометна секција		Снежана Милошевић	
Мали фудбал		Миодраг Јеленковић	
Одбојкашка		Драган Петковић	
Кошаркашка		Милан Радош	

Пријављивање екипа за школску лигу спортском савезу		Предметни наставници.	Спортски савез
Крос		Предметни наставници у сарадњи са разредним старешинама.	Министарство просвете
У склопу обележавања дечије недеље у школи ће бити орагнизована недеља школског спорта: Елементарне игре које у себи имају елементе снаге, спретности и окретности и које нису такмичарског духа како би укључиле што већи број деце.	Октобар	Предметни наставници у сарадњи са разредним старешинама, педагогом и психологом школе.	
"Дечја олимпијада". Ову активност у оквиру дечје недеље организује Црвени крст у сарадњи са Спортским савезом	Октобар		Црвени крст, Спортски савез
Школска лига (обухвата све спортове)		Предметни наставници	У сарадњи са Спортским савезом
Рад секција-кроз појединачни и тимски рад предметних наставника на планирању и реализацији.	Новембар	Праћење рада секција на стручном већу наставника физичког васпитања. Сарадња са активом за развој школског	
		програма.	
Турнир у стоном тенису	Децембар	Предметни наставници	
Сарадња са школом „Ђура Јакшић" у реализацији рада скијашке секције.		Снежана Милошевић, руководилац стручног већа. Предметни наставници	
Рад секција		Предметни наставници	
Редовне активности кроз рад секција и пропрему за школску лигу	Јануар, фебруар	Предметни наставници	

Посета актуелним утакмицама		Предметни наставници	
Школска лига Спортска такмичења	Март	Предметни наставници	Спортски савез Министарство просвете
Недеља школског спорта	Април	Предметни наставници	
Школска лига		Предметни наставници	Спортски савез Министарство просвете
Сарадња са рукометном секцијом Основне школе „Ђура Јакшић"		Снежана Милошевић	Сарадња са Основном школом „Ђура Јакшић"
Обележавање дана школе: Турнир у великом фудбалу Фудбалска утакмица, ученици против наставника Учешће наших екипа на турнирима у другим градским школама које у мају обележавају Дан школе	Мај	Предметни наставници	Сарадња са другим градским школама
Школска лига		Предметни наставници	Спортски савез Министарство просвете
Планинарење (у сарадњи са географском и биолошком секцијом-обилазак планина источне Србије		Предметни наставници, наставници географије и биологије.	
Школска лига	Јун		Спортски савез Министарство просвете
Турнир у малом фудбалу			

по разредима			
Излети, планинарење			
Анализа остварености плана спортских активности и мере унапређивања	Јун, август	Стручно веће наставника физичког васпитања, Актив за развој школског програма	

ПРОГРАМ ВАСПИТНОГ РАДА

Циљ програма васпитног рада је могућити оптималан развој личности ученика (социо-емоционални и морални).

Програмски задаци и садржаји васпитног рада

- Адаптација ученика на живот у школи, укључивање ученика у школске активности. Изграђивање свести о припадању школи и идентитету школе
- Подстицање личног развоја ученика
- Подстицање социјалног сазнања и социјалних односа
- Развијање комуникативности, сарадње и конструктивног разрешавања сукоба
- Неговање способности за решавање индивидуалних проблема
- Изграђивање система хуманих вредности

Остваривање програма васпитног рада

Програм васпитног рада оствариће се :

- Подсећањем на Правилник о понашању ученика и радника школе и родитеља - кодекс понашања где се ближе одређују права и дужности и правила понашања, са којим су упознати сви ученици на ЧОС-у и сви радници школе.
- Кроз наставу и програме наставних предмета . Сваки наставник ће кроз свој предмет путем програмских садржаја вршити утицај на васпитање ученика, које ће сваки наставник конкретизовати и прилагодити узрасним и индивидуалним могућностима ученика. Врло је битан овде став наставника према садржајима које тумаче и преносе, а нарочито степен активности ученика у васпитно образовном процесу.
- У раду одељенске заједнице. Педагошки осмишљеним радом првенствено одељенског старешине у одељењској заједници расправља се о свим битним питањима из живота и рада одељења, и укључују се у радне, сабирне, хуманитарне, културне, спортске и друге акције које се организују у школи и ван ње. Све то доприноси развоју пожељних облика понашања и формирању колектива ученика и постаје превентивна мера против различитих негативних утицаја који могу да поремете ученички развој и здравље

(дрога, алкохолизам, крађа, скитња и друго).

Одељенски старешина остварује послове и задатке:

- у односу на ученика - појединца
- у односу на одељенску заједницу
- у односу на родитеље
- у односу на стручне органе
- у односу на педагошку документацију
- кроз слободне активности и ученичке организације-парламент. Кроз слободан избор активности омогућити ученицима да се што боље опробају у различитим областима које могу да задовоље њихову радозналост и пронађу оне активности које највише одговарају њиховим потребама, склоностима и способностима као и реалним могућностима. За успешнији рад слободних активности неопходна је континуирана и осмишљена сарадња између школе, родитеља, друштвене средине и средстава јавног информисања.
- кроз друштвено користан рад. Остваривање ових циљева постиже се кроз низ радних, хуманитарних, производних и сабирних акција у школи и локалној средини као што су: уређивање и одржавање школских просторија и зелених површина, израда дидактичких материјала итд.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА, ПРОГРАМ СПРЕЧАВАЊА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

У складу са Конвенцијом УН о правима детета, Законом о основама система образовања и васпитања, Националним планом акције за децу, Општим протоколом за заштиту деце од злостављања и занемаривања и Посебним протоколом за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама у Годишњи програм рада школе унет је **Програм за заштиту деце/ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитној установи, школи.**

Програмом за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања разрађен је интерни поступак у у ситуацијама сумње или дешавања насиља, злостављања и занемаривања. **Заштита обухвата и заштиту деце/ученика приликом свих спровођења свих активности које организује установа (екскурзија, настава у природи, такмичења, смотре...).**

Програмом за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања у школи предвиђене су и превентивне активности које треба да учине школу подстицајном средином за децу/ученике кроз остваривање васпитне функције школе.

Посебни протокол за заштиту деце/ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитној установи, школи је обавезујући за све који учествују у животу и раду образовно-васпитне установе (ученике, наставнике, васпитаче, директора, стручне сараднике, административно и помоћно особље, родитеље, старатеље и локалну заједницу).

ЦИЉ:

ШКОЛА ТРЕБА ДА БУДЕ БЕЗБЕДНА И ПОДСТИЦАЈНА СРЕДИНА ЗА СВУ ДЕЦУ/УЧЕНИКЕ ШКОЛЕ И СВЕ АКТЕРЕ ОБРАЗОВНО/ВАСПИТНОГ ПРОЦЕСА.

КРИТЕРИЈУМ УСПЕХА:

МАЊЕ УЧЕСТАЛО ВРШЊАЧКО, И СВАКИ ДРУГИ ВИД НАСИЉА. МАЊЕ СУКОБА И ПРОБЛЕМА У КОМУНИКАЦИЈИ СА ВРШЊАЦИМА, НАСТАВНИЦИМА И ОСТАЛИМ АКТЕРИМА У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ ПРОЦЕСУ.

ПЛАН АКТИВНОСТИ		
АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
Одељењске старешине на часу одељењског старешине упознају ученике са Посебним протоколом за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања (у даљем тексту Протокол).	Одељењске старешине	Септембар
Одељењске старешине на родитељском састанку упознају родитеље са Протоколом	Одељењске старешине	Септембар

2. Задатак: Упознавање ученика са Конвенцијом УН о правима детета

ПЛАН АКТИВНОСТИ		
АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
Упознавање ученика са Конвенцијом УН о правима детета	Разредне старешине, педагог, психолог	Октобар

3. Задатак: Упознавање ученика са Правилима понашања у ОШ „Хајдук Вељко”. Дефинисати правила понашања и последице кршења правила на нивоу одељења.

ПЛАН АКТИВНОСТИ		
АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
На часу одељењског старешине, дискутује се о правилима и усваја се правилник одељења који је у складу са Правилима понашања у ОШ „Хајдук Вељко”	Одељењски старешина и ученици, уз сарадњу са педагогом и психологом	Током септембра месеца

4. Задатак: Обезбедити сигурност објекта и дворишта.

ПЛАН АКТИВНОСТИ

АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
Контрола изласка и уласка из установе путем организовања дежурстава наставника	Наставници и ученици, школски полицајац	Септембар-јуни

5. Задатак: Спровести анкету о заступљености различитих видова насиља како би се планирале даље превентивне активности.

ПЛАН АКТИВНОСТИ		
АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
Направити упитник за	Педагог, психолог, тим за	Април, мај

процену заступљености различитих видова насиља.	заштиту деце од насиља	
Обрада резултата, анализа и закључци спроведене анкете	Педагог, психолог, тим за заштиту деце од насиља	Мај, јуни
Планирање даљих превентивних активности (за следећу школску годину) у складу са резултатима спроведене акете.	Педагог, психолог, тим за заштиту деце од насиља	јуни

6. Задатак: Развијање вештина ефикасног реаговања у ситуацијама насиља.

ПЛАН АКТИВНОСТИ		
АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
План рада одељењских заједница обухвата и теме везане за адекватно реаговање у конфликтним ситуацијама.	Одељењске старешине, педагог, психолог	Септембар-јуни, по плану реализације програма рада одељењског старешине
Саветодавни рад са ученицима на тему ненасилне комуникације и адекватног реаговања у конфликтним ситуацијама	Разредне старешине, педагог, психолог	Септембар-јуни, по плану наставе ГВ-а, рада одељењског старешине и стручних сарадника.
Разматрање проблема насилног реаговања ученика у конфликтним ситуацијама на родитељским састанцима	Разредне старешине, педагог, психолог	Септембар, новембар, децембар, март, мај, јун
Разматрање проблема насилног реаговања у конфликтним ситуацијама на часу одељенског старешине	Разредне старешине, педагог, психолог	Септембар-јуни
Разматрање проблема насилног реаговања у конфликтним ситуацијама на састанцима одељењског и наставничког већа.	Разредне старешине, педагог, психолог, предметни наставници	Септембар, новембар, децембар, март, мај, јун
Организовање трибина, разговора, представа, изложби о безбедности и заштити деце од насиља у васпитно-образовним установама	Разредне старешине, актив наставника грађанског васпитања, педагог, психолог, предметни наставници, представници релевантних институција	Септембар-јуни

7. Задатак: Праћење и евалуација предузетих превентивних активности.

ПЛАН АКТИВНОСТИ		
АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
Разматрање питања заштите деце од насиља и предузетих превентивних активности на састанцима тима за заштиту деце/ученика од насиља.	Тим за заштиту деце/ученика од насиља	Септембар - јун
Разматрање питања заштите деце од насиља на седницама одељенских и наставничког већа.	Одељенска и наставничко веће	Септембар, новембар, децембар, март, мај, јун
Разматрање питања безбедности деце у школском окружењу на састанцима школског одбора и савета родитеља	Школски одбор и Савет родитеља	Септембар, новембар, децембар, март, мај, јун

ПЛАН ИНТЕРВЕНТНИХ АКТИВНОСТИ

ЦИЉ:

РАНА И ЕФИКАСНА ИНТЕРВЕНЦИЈА, ПЛАНИРАНА И РЕАЛИЗОВАНА ТАКО ДА ПРУЖИ НАЈБОЉУ МОГУЋУ ЗАШТИТУ ДЕТЕТУ/УЧЕНИКУ, ЖРТВИ НАСИЉА.

КРИТЕРИЈУМ УСПЕХА:

НАЈМАЊИ МОГУЋИ РИЗИК ПО БЕЗБЕДНОСТ, ФИЗИЧКО И МЕНТАЛНО ЗДРАВЉЕ ДЕТЕТА/УЧЕНИКА.

Задатак: Рана и ефикасна интервенција, тј. усклађена и доследна примена процедура предвиђених Посебним протоколом за заштиту деце/ученика од насиља у ОВ установама у случају да постоји сумња или сазнање о насиљу које се дешава међу децом/ученицима.

ПЛАН АКТИВНОСТИ		
АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
Сазнање о насиљу-откривање: - Опажањем или добијањем информације да је насиље у току - Путем поверавања, непосредно од стране самог детета/ученика или посредно од стране треће особе	Сви актери ОВ процеса, тим за заштиту деце/ученика од насиља у образовно-васпитним установама	Септембар - јун
(вршњака, родитеља, старатеља...)		
Прекидање, заустављање насиља. Свака особа која има сазнање о насиљу у обавези је да реагује тако што ће прекинути насиље или позвати помоћ, уколико процени да самостално не може да прекине насиље.	Дежурни наставник, учитељ, васпитач, разредни старешина, наставници, сваки запослени у установи	Септембар - јун
Смиривање ситуације подразумева обезбеђивање сигурности за дете/ученика раздвајање, разговор са актерима...	Дежурни наставник, учитељ, васпитач, разредни старешина, наставници, педагог, психолог, школски полицаја, сваки запослени у установи	Септембар - јун
Консултације са –Тимом за заштиту ученика од насиља - педагогом -психологом -школским полицајцем да би се разјасниле околности и анализирале чињенице, да би се проценио ниво ризика, направио план заштите, избегла конфузија и спречиле некоординисане акције, које могу водити поновном проживљавању искуства жртве.	Дежурни наставник, учитељ, васпитач, разредни старешина, наставници, педагог, психолог, школски полицајац, Тим за заштиту ученика од насиља сваки запослени у установи	Септембар - јун

У зависности од процене нивоа ризика и сложености ситуације консултације са надлежним службама: -Центар за социјални рад -Локална здравствена установа -МУП Србије	Педагог, психолог, школски полицајац, разредни старешина, Тим за заштиту ученика од насиља	Септембар - јун
Информисање родитеља о насиљу	Педагог, психолог, школски полицајац, разредни старешина, Тим за заштиту ученика од насиља	Септембар, новембар, децембар, март, мај, јун
Договор о заштитним мерама према детету/ученику	Педагог, психолог, школски полицајац, разредни старешина, Тим за заштиту ученика од насиља	Септембар - јун
У зависности од процене нивоа ризика и сложености ситуације договор о заштитним мерама са надлежним службама: -Центар за социјални рад -Локална здравствена установа -МУП Србије	Педагог, психолог, школски полицајац, разредни старешина, Тим за заштиту ученика од насиља	Септембар - јун
Праћење ефеката предузетих заштитних мера.	Тим за заштиту ученика од насиља у сарадњи са запосленима у установи	Септембар - јун

Задатак 2: Рана и ефикасна интервенција, тј. усклађена и доследна примена процедура предвиђених Посебним протоколом за заштиту деце/ученика од насиља у ОВ установама у случају да постоји сумња или сазнање о насиљу од стране запослених у установи.

ПЛАН АКТИВНОСТИ		
АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ

Сазнање о насиљу-откривање: 1. Опажањем или добијањем информације да је насиље у току 2. Путем поверавања, непосредно од стране самог детета/ученика или посредно од стране треће особе (вршњака, родитеља, старатеља...)	Сви запослени у установи који имају сазнање о насиљу	Септембар - јун
Прекидање, заустављање насиља. Свака особа која има сазнање о насиљу у обавези је да реагује тако што ће прекинути насиље и обавестити одговорну особу (директора школе). Уколико процени да самостално не може да прекине насиље треба позвати помоћ.	Сви запослени у установи који имају сазнање о насиљу	Септембар - јун
Пријава директору	Сви запослени у установи који имају сазнање о насиљу	Септембар - јун
Консултације у установи –Тим за заштиту ученика од насиља - педагог -психолог -школски полицајац да би се разјасниле	Директор Тим за заштиту ученика од насиља Педагог Психолог Школски полицајац	Септембар - јун
околности и анализирале чињенице, да би се проценио ниво ризика, направио план заштите, избегла конфузија и спречиле некоординисане акције, које могу водити поновном проживљавању искуства жртве		
Ако је сумња потврђена, предузимање мера према запосленом у складу са законом	Директор	Након што је потврђена сумња
Ако је сумња потврђена, информисање родитеља о насиљу	Педагог, психолог, школски полицајац, разредни старешина, Тим за заштиту ученика од насиља, директор	Септембар - јун

Договор о заштитним мерама према детету/ученику	Педагог, психолог, школски полицајац, разредни старешина, Тим за заштиту ученика од насиља	Септембар - јун
У зависности од процене нивоа ризика и сложености ситуације информисање надлежних служби: -Центар за социјални рад -Локална здравствена установа -МУП Србије	Педагог, психолог, школски полицајац, разредни старешина, Тим за заштиту ученика од насиља	Септембар - јун
Праћење ефеката предузетих заштитних мера	Тим за заштиту ученика од насиља у сарадњи са запосленима у установи	Септембар - јун

Задатак 3: Рана и ефикасна интервенција, тј. усклађена и доследна примена процедура предвиђених Посебним протоколом за заштиту деце/ученика од насиља у ОВ установама у случају да постоји сазнање о насиљу од стране запослених у установи.

ПЛАН АКТИВНОСТИ		
АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
Сазнање о насиљу-откривање: 1. Опажањем или добијањем информације да је насиље у току 2. Путем поверавања, непосредно од стране самог детета/ученика	Сви запослени у установи који имају сазнање о насиљу	Септембар - јун
или посредно од стране треће особе (вршњака, родитеља, старатеља...)		
Прекидање, заустављање насиља. Свака особа која има сазнање о насиљу у обавези је да реагује тако што ће прекинути насиље и обавестити одговорну особу (директора школе). Уколико процени да самостално не може да прекине насиље позвати треба позвати помоћ	Сви запослени у установи који имају сазнање о насиљу	Септембар - јун

Консултације у установи –Тим за заштиту ученика од насиља - педагог - психолог - школски полицајац да би се разјасниле околности и анализирале чињенице, да би се проценио ниво ризика и направио план заштите	Директор Тим за заштиту ученика од насиља Педагог Психолог Школски полицајац	Септембар - јун
Ако је сумња потврђена, предузимање мера према запосленом у складу са законом	Директор	Након што је потврђена сумња
Ако је сумња потврђена, информисање родитеља о насиљу, или друге особе од поверења	Педагог, психолог, школски полицајац, разредни старешина, Тим за заштиту ученика од насиља, директор	Септембар, новембар, децембар, март, мај, јун
Договор о заштитним мерама према детету/ученику	Педагог, психолог, школски полицајац, разредни старешина, Тим за заштиту ученика од насиља	Септембар - јун
У зависности од процене нивоа ризика и сложености ситуације информисање надлежних служби: - Центар за социјални рад - Локална здравствена установа - МУП Србије	Педагог, психолог, школски полицајац, разредни старешина, Тим за заштиту ученика од насиља	Септембар - јун
Праћење ефеката предузетих заштитних мера	Тим за заштиту ученика од насиља у сарадњи са запосленима у установи	Септембар - јун

Рана и ефикасна интервенција, тј. усклађена и доследна примена процедура предвиђених Посебним протоколом за заштиту деце/ученика од насиља у ОВ установама у случају да постоји сумња о насиљу од стране запослених у установи.

ПЛАН АКТИВНОСТИ		
АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
Пријава сумње да се насиље дешава	Сви запослени у установи који имају сумњу о насиљу	Септембар - јун
Консултације у установи –Тим за заштиту ученика од насиља - педагог - психолог - школски полицајац да би се разјасниле околности и анализирале чињенице, да би се проценио ниво ризика и направио план заштите	Директор Тим за заштиту ученика од насиља Педагог Психолог Школски полицајац	Септембар - јун
У зависности од процене ризика: -1- консултације са другим службама, разговор с родитељима или особом од поверења, ако то не угрожава безбедност детета - 2-Неодложна пријава, МУП, здравство -3- Одлагање пријављивања	Директор Тим за заштиту ученика од насиља Педагог Психолог Школски полицајац	Септембар - јун
Договор о заштитним мерама према детету/ученику	Педагог, психолог, школски полицајац, разредни старешина, Тим за заштиту ученика од насиља	Септембар - јун
У зависности од процене нивоа ризика и сложености ситуације информисање надлежних служби: - Центар за социјални рад - Локална здравствена установа - МУП Србије	Педагог, психолог, школски полицајац, разредни старешина, Тим за заштиту ученика од насиља	Септембар - јун
Праћење развоја ситуације и преиспитивање одлуке	Тим за заштиту ученика од насиља у сарадњи са запосленима у установи	Септембар - јун

НАПОМЕНЕ:Приликом консултација са колегама унутар и/или изван установе обавезно је поштовати принцип поверљивости, као и принцип заштите најбољег интереса детета/ученика.

Програма примене Конвенције о правима детета

Циљ програма примене Конвенције о правима детета јесте ширење порука Конвенције о правима детета у укључивање саме деце у акције и њихово остваривање.

Задатак овог програма је заштита права деце

Програм примене Конвенције о правима детета биће остварен кроз:

- Акције информисања саме деце помоћу „Буквара дечијих права“, кроз радионице током наставе грађанског васпитања. Ове акције укључују упознавање са правима деце.

- Дискусија о томе шта значе поједина права, расправу о својим правима, правима других, о односу између права и одговорности, на часовима одељењског старешине.

- Организовање приредби за родитеље у духу „Буквара дечијих права“, са расправом после приредби.

- Акција солидарности са другом децом која су на неки начин угрожена (помоћ хендикепираној деци, деци без родитељског старања, сиромашној деци, избеглицама).

- Акција уређивања околног простора школе.

Носиоци реализације ових програмских садржаја су:

- одељенске старешине

- наставници грађанског васпитања

- педагог и психолог

Програм превенције малолетничке деликвенције

Циљ програма превенције малолетничке деликвенције је сузбијање ове појаве међу децом основно-школског узраста.

Рад на превенцији малолетничке деликвенције подразумева следеће:

- Стална одговорност одељенског старешине за стање у одељењу, пре свега за понашање појединих ученика; разговори о понашању са децом у школи и ван њен, на часовима одељенског старешине; као и стално контактирање са родитељима ученика у циљу заједничког спровођења васпитних задатака.

- Сваки одељенски старешина је дужан да о проблематичном понашању појединих ученика обавести стручног сарадника и директора школе, те да се правовремено реагује у циљу сузбијања истог.

- Стручни сарадници и директор школе даље раде на предузимању педагошких мера у зависности од проблема. Понекад је то само мера редовног позивања родитеља, а често се у предлагању мера обезбеђује потпун тимски рад, укључивање спољашње заштитне мреже и Центаар за социјални рад.

- Предузете су мере за укључивање што већег броја ученика у различите облике ваннаставних активности.

- Стручни сарадници и директор школе су по потреби координатори са Центром за социјални рад, судијом за прекршаје и полицијом.

Све ове акције на релацији одељенски старешина-психолог-педагог, директор школе у сарадњи са наведеним организацијама доприносиће да се у нашој школи делотворно ради на сузбијању предиспозиција према свим негативним појавама у друштву.

Програм превенције болести зависности

Школа ће се овом темом бавити на часу одељењског сатрешине, кроз активности ученичког парламента и кроз посебно ораагнизоване активности: трибине и радионице.

У сарадњи са полицијском управом, Заводом за заштиту јавног здравља и Црвеним крстом биће реализоване активности из домена превентивног рада.

ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

За ученике који покажу посебну надаредост и интересовање у школи се поред додатне наставе организује и рад секција. Слободне активности организују се у области науке, технике, културе, уметности, медија. У наставку је дат краћи преглед секција које функционишу у школи.

Драма

Основни појмови из позоришне уметности, обнављање представе из прошле године, избор драмског текста за Дан св. Саве, Дан школе, теоретско упознавање говорне уметности, квиз такмичење „Историја позоришта – код нас и у свету“ . Оспособити ученике за правилно изражавање, дикцију, развијање меморије и понашање на сцени.

Хор

Формирати трогласни хор од нових и старих чланова, ученика од петог до осмог разреда. Изабрати мелодије актуелне за текућу школску годину. Избор мелодија (од препоручених из Просветног гласника) и њихово увежбавање, наступи, смотре, такмичења.

Литерарна секција

Осврт на школски лист, припрема зидних новина, истраживање народног језичког блага, стваралачки покушаји (прозни и поетски), избор радова за школски лист, учествовање на литерарним конкурсима

Рецитаторска секција

У нижим разредима: Слушање рецитација и учење, вежбе изражајног рецитовања, припрема рецитација за школску славу Св. Саву, 8. март, Дан школе

У вишим разредима: Вежбе акцента, интонације, темпа, мимике, припрема програма за Нову годину, такмичење рецитатора, Дан школе, гледање и анализа позоришне представе и радио драме

Енглески језик

Историја енглеског друштва и књижевности, најзначајнији писци, Шекспир, филм, упознавање са Лондоном, музика-саставни део живота, књига коју сам прочитао, писање песмица на енглеском, дебате на задату тему.

Биолошка секција

Биолошка трибина, такмичење „Ко зна више?“, излети и посете, биолошки кино, зидне новине „Глас младих биолога“, израда „Биолошке енциклопедије“, тематске изложбе, округли сто, гајење цвећа и животиња, израда школских збирки.

Физичка секција

Мерење, вектори, графици, радиоактивност, физика на интернету

Географска секција

Свемир, земљина кретања, картографија, атмосфера, литосфера, хидросфера, диосфера, клима, становништво, Европа.

Математичка секција

Корени математике, историја, велики математичари, приче о бројевима, занимљиви задаци и питања, проблемски задаци, математички бисери, логичка вежбања, магични квадрати, занимљиви квадрати и троуглови, дељивост бројева, логичко-комбинаторни задаци, геометрија и задаци са шибицама, судоку, математичке игре.

Конструкторство, проналазаштво, архитектура и грађевинарство-секција за предмет техника и технологија

Формирати одговарајуће секције Клуба, заинтересовати родитеље ученика одговарајућих професија за пружање стручне помоћи и пронаћи донаторе, проналазаштво код наса и у свету, значај, познати научници и конструктори наше земље, значај информатичке технологије за развој проналазаштва у свету, велики и мали изуми – унапређење техничко-технолошких решења, упознавање конструкторских материјала, упознавање одговарајућих алата и процеса рада са њима, значај техничке документације – пројекат, модели, такмичења, изложбе, архитектура и грађевинарство кроз векове, значај археологије за грађевинарство и архитектуру, техничка документација у грађевинарству, информатичка подршка, грађевински материјали – класични и савремени, израда пројектне документације за идејни пројекат, обиласци ближњих градилишта, заштита на раду

Ликовна секција

Сликање, цртање, рад са разноврсним материјалима, графика, примењена уметност, сликање на керамици и стаклу, мозаик, илустрација, израда костима, ручни рад, израда позивница – честитки, вајање, колективно сликање.

Музичка секција

Припрема малог школског оркестра за вокално-инструментално извођење и јавни наступ за школске свечаности и прославе. Сарадња са музичком школом и посете концертима и интерним часовима који се одржавају у музичкој школи.

Ритмичка секција

Слушање музике и креативно исказивање покретом, учествовање на школским приредбама и разним манифестацијама у граду.

Фолклорна секција

Играње кола из нашег краја и ритмика.

Спортске секције:

Рукомет, кошарка, одбојка

Техничка припрема ученика, психофизичка припрема ученика и тактичка припрема ученика за укључивање у школску лигу

Фудбал, мали фудбал

Упознавање са правилима у фудбалу и практична припрема за укључивање ученика у фудбалску игру

Стони тенис

Упознавање са правилима и усавршавање технике.

Скијање

Основни елементи за почетнике. За напредни ниво: усавршавање елемената технике.

ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ

У оквиру програма професионалне оријентације

- упознавање родитеља 7. и 8. разреда са планираним активностима у оквиру ПО;
- реализација програма: пет корака до одлуке:
 1. корак: упознајем самог себе
 2. корак: прикупљање информација о понуди школа, могућности образовања и запошљавања, интересантне биографије у неким занимањима, важне информације о свету рада и занимања. Извори: средње школе, Национална служба за запошљавање, часописи, интернет
 3. Упознавање са путевима образовања и професионалне каријере који воде ка остварењу жељеног занимања
 4. Сусрети са стручном праксом-извештаји, записници са разговора, формулари за распитивање у школама и предузетима, центри за информисање о занимањима, сајмови образовања.
 5. Упоредивање личног профила са захтевима образовања и професионалне каријере и одлука о избору школе.

ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

Здравствена заштита ученика остварује се у сарадњи са здравственим центром и обухвата пре свега систематске прегледе деце која полазе у припремни или први разред, редовне систематске прегледе ученика у трећем, петом и седмом разреду и вакцинацију ученика. У школи уторком и четвртком ради стоматолог који обавља редовне систематске прегледе зуба и активности из области превентивног деловања.

За ученике првог и другог разреда у оквиру наставе обавезних и изборних предмета кроз тематско планирање реализују се теме здравственог васпитања у складу са Правилником о наставном плану и програму.

Програмом рада одељењских старешина предвиђена је реализација тема које су из облаасти превенције болести и ризичних понашања и унапређивања психо-физичког здравља ученика.

Школа ће у превентивном деловању сарађивати са Заводом за заштиту јавног здравља и Црвеним крстом.

Опис активности	Носиоци реализације	Време реализације	Напомена
Систематски прегледи деце која полазе у припремно предшколско и у први разред	У сарадњи са васпитачима	По позиву из Здравственог центра Зајечар који поступа у складу са Правилником о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања –садржај и обим превентивних мера-Сл. Гласник бр 124/12	Здравствени центар Зајечар
Систематски прегледи ученика	У сарадњи са одељењским старешинама		
Систематски преглед осмака	У сарадњи са одељењским старешинама		
Вакцинација ученика	У сарадњи са одељењским старешинама		
1. Систематски прегледи зуба 2. Превентивно заливање фисура 3. Санација 4. Васпитно-превентивни рад 5. Статистички извештаји и извештаји о раду	Школска стоматолошка служба-	Током школске године у складу са Правилником о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања –садржај и обим превентивних мера-Сл. Гласник бр 124/12	
Превентивно деловање у сарадњи са Заводом за	Педагог, психолог	Током школске године по позиву из	Завод за заштиту јавног здравља
заштиту јавног здравља		Завода за заштиту јавног здравља	
Превентивно деловање у сарадњи са Црвеним крстом:			

<i>Месец борбе против болести зависности- инфо презентације и радионице намењене ученицима од 5. до 8. разреда</i>	Здравствено-превентивна секција медицинске школе у сарадњи са Данијелом Рајић-координатором сарадње са Црвеним крстом	Новембар	Црвени крст
<i>Обелаживање 1. Децембра- Светски дан борбе против АИДСа</i>	У сарадњи са Данијелом Рајић-координатором сарадње са Црвеним крстом	Децембар	Црвени крст
<i>Дан борбе против пушења</i>	Волонтери у оквиру омалдинске теренске јединице Црвеног крста	31. јануар	Црвени крст
<i>Обелаживање Светског дана здравља –рекреативни скупови и инфо презентације</i>	Разредне старешине, педагог, психолог у сарадњи са Данијелом Рајић-координатором сарадње са Црвеним крстом	7. април	Црвени крст
<i>Општинско квиз такмичење „Шта знаш о здрављу, шта знаш о Црвеном крсту“</i>	Разредне старешине, педагог, психолог у сарадњи са Данијелом Рајић-координатором сарадње са Црвеним крстом	15.05 - 25.05.	Црвени крст

ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Школа у сарадњи са надлежним установама: Центар за социјални рад и Градска управа обезбеђује бесплатне уџбенике и ужине за материјално угрожене ученике.

Педагог, психолог и разредни старешина посебну пажњу посвећују праћењу емоционалног и социјалног развоја ученика штићеника Центра за социјални рад и о томе редовно извештавају надлежне.

Када је то потребно ради пружања додатне подршке ученицима који имају тешкоћа у прилагођавању обарзовно-васпитном процесу укључује се и интерресорна комисија како би се нашло оптимално решење.

У сарадњи са Црвеним крстом реализује се "месец солидарности" добровољни прилог од 50 дин који остаје школи као вид помоћи материјално угроженим ученицима.

У децембру месецу реализује се акција "један пакетић, пуно љубави" где се у школи прикупљају играчке и слаткиши за материјално угрожену децу.

У току ускршњих празника организује се „ускршњи вашар“-продаја ускршњих јаја и укараса-сав приход користи се као помоћ материјално угроженим ученицима.

У мају месецу у сарадњи са „Колом српских сестара" организује се продаја ђурђевка на градском скверу, сав приход иде у хуманитарне сврхе као помоћ материјално угроженим ученицима.

Када је то потребно у социјалну заштиту укључује се и полицијска управа у складу са протоколом о заштити деце, ученика од насиља.

Опис активности	Време реализације	Носиоци реализације	Напомена
Сарадња са Центром за социјални рад у ажурирању списка ученика који добијају бесплатну ужину и бесплатне уџбенике	Септембар	Педагог, психолог, разредне старешине	
"Месец солидарности" Прикупљање добровољног прилога као вид помоћи материјално угроженим ученицима школе	Септембар	Данијела Рајић, координатор сарадње са Црвеним крстом, одељењске старешине, педагог, психолог	Акција Црвеног крста
Подношење захтева интерресорној комисији за процену потреба за пружањем додатне социјалне подршке	Септембар-јун	Педагог, психолог, Тим за ИО, разредне старешине	
Праћење емоционалног и социјалног развоја ученика штићеника Центра за соц.рад и извештавање надлежних у Центру	Септембар-јун	Педагог, психолог	
"Један пакетић-пуно љубави" Прикупљање слаткиша и играчака за материјално угрожену децу	Децембар	Данијела Рајић, координатор сарадње са Црвеним крстом, Разредне старешине, педагог, психолог	Акција Црвеног крста

Школске хуманитарне акције: Ускршњи вапшар-продаја ускршњих јаја и украса-сав приход иде у хуманитарне сврхе	Април	Драган Веселиновић- вероучитељ, Санела Стефановић, проф.ликовне културе	
<i>Продаја ђурђевка</i> - сав приход иде у хуманитарне сврхе	Мај	Даринка Гацовић, педагог	Коло српских сестара

ПРОГРАМ ЕКОЛОШКЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Естетско уређење школе и њених просторија вршиће се свакодневно. Начин одржавања прописан је Кућним редом школе, који је усвојен на седници Н.В.

Уређивање и одржавање околине школе вршиће одељења виших и нижих разреда по распореду за текућу годину.

Планирају се следеће активности:

- обнављање постојећих и стављање нових канти за отпатке,
- „Донеси своју украсну биљку“
- Израда еколошког плаката,
- Збрињавање украсног биља преко зиме,
- Пролећне горанске акције,
- Обележавање 5. јуна, Дана заштите животне средине.

Опис активности	Време реализације	Носиоци реализације
Опремање школских ходника ученичким ликовним радовима	Октобар – мај	Наставник ликовне културе
Опремање учионица ученичким ликовним радовима	Октобар – мај	Одељенска заједница, дељењски старешина и професор ликовне културе
Обликовање живог кутка у кабинету за биологију; гајење биљака у саксијама; гајење животиња (акваријум, кавез са птицом, кавез са хрчком); украшавање школских учионица и ходника украсним биљкама; уређење школског парка.	Септембар - јун	Невена Ињац, Милинка Кнежевић, Јасмина Минић и чланови биолошке секције
Чишћење учионица	Два пута дневно	Помоћно особље
Чишћење и прање ходника	Четири пута дневно	Помоћно особље
Чишћење и прање санитарних чворова	Два пута дневно	Помоћно особље
Чишћење дворишта	Један пут дневно	Помоћно особље
Прање прозора	Један пут месечно	Помоћно особље
Чистоћа је пола здравља	Септембар	Ученици I разреда
Хигијена радног места у кући и школи	Новембар	Ученици I разреда
Акција уређења околине	Април	Ученици I разреда
Зелени кутак у одељенској заједници	Септембар	Ученици II разреда
Светски дан човекове околине 5. јуни	Јун	Ученици од II до VII разреда
Део зелене површине у школском дворишту	Септембар	Ученици III разреда
Хајде да уредимо нашу учионицу	Април	Ученици III разреда
Лична хигијена и хигијена школских просторија	Септембар	Ученици IV, V и VI разреда
Лична хигијена и хигијена школских просторија	Октобар	Ученици разреда

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

Школа прати у укључује се у дешавања на територији јединице локалне самоуправе и заједно са њеним представницима планира саджај и начин сарадње.

Културне активности школе реализоваће се у сарадњи са Центром за културу града Зајечара: такмичење рецитатора, учешће у обележавању Дана града.

Спортске активности школе-јесењи и пролећни крос и школска лига у сарадњи са спортским савезом .

Сарадња са Градском управом око побољшања услова рада школе.

Носиоци реализације	Опис активности	Време реализације
ОСНОВНЕ ШКОЛЕ	Сарадња у реализацији културних и спортских активности кроз сарадњу ученичких парламената. Учесће у обележавању Дана школе осталих градских школа.	Х - V
СРЕДЊЕ ШКОЛЕ	У спровођењу плана и програма професионалне оријентације.	Мај - јун
ШКОЛСКИ ДИСПАНЗЕР	Активности здравствене заштите ученика.	Септембар - јун
ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ЈАВНОГ ЗДРАВЉА	Радионице са циљем превенције болести зависности о осталих облика ризичног понашања	Септембар - јун
ЦЕНТАР ЗА КУЛТУРУ	Реализација културних активности школе-детаљније у плану културних активности.	Х - V
СПОРТСКИ САВЕЗ	Реализација спортских активности школе-детаљније у плану спортских активности	Септембар - јун
ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД	➤ Праћење развоја ученика штићеника Центра за социјални рад ➤ Бесплатне ужине и бесплатни уџбеници за ученике штићенике Центра ➤ Сарадња у додатном васпитном раду са ученицима који имају проблема у понашању и прилагођавању	Септембар - јун Септембар, јануар Октобар - мај
САРАДЊА СА ПОЛИЦИЈСКОМ УПРАВОМ	➤ Рад школског полицајца ➤ Сарадња у додатном васпитном раду са ученицима који имају проблема у понашању и прилагођавању ➤ Упућивање дописа уколико се укаже потреба да се ангажовањем полицијске	Септембар – јун Октобар – јун

	управе поправи безбедносна ситуација у школи ➤ Радионице за ученике 4. и 6. разреда	
САРАДЊА СА ЦРВЕНИМ, КРСТОМ	У реализацији активности здравствене и социјалне заштите ученика, као и реализацији спортских и културних активности у складу са Планом активности Црвеног крста у основним школама	Септембар - јун
САРАДЊА СА ГРАДСКОМ УПРАВОМ	➤ Са координатором интерресорне комисије по питању пружања додатне образовне подршке ученицима којима је она потребна ➤ Бесплатне ужине за ученике који су материјално угрожени ➤ Пријављивање непохађача надлежнима у градској управи	Септембар, новембар, фебруар, мај Септембар, јануар Октобар, децембар, март, мај, јун
БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ"	Литерарни конкурси Књижевне вечери Активности у склопу обележавања Дечије недеље	Септембар - јун
ЦРКВА	Обележавање верских празника: Св.Саве –школске славе Ускрса Видовдана	Септембар – јун Јануар Април Јун
НАРОДНИ МУЗЕЈ	Час на Феликс Ромулијани и посета Музеју за ученике 5. разреда	Мај - јун
ИСТОРИЈСКИ АРХИВ	Ученици који иду на додатну наставу из историје и историјску секцију.	Септембар - јун
САРАДЊА СА МЕДИЈИМА	Праћење рада школе, реализације наставних и ваннаставних активности, посебно успеха које постижу наши ученици на такмичењима, смотрема и конкурсима.	Септембар - јун

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Најважнију улогу у сарадњи школе и родитеља има одељенски старешина, педагог, психолог и директор школе. Циљ програма сарадње са породицом је помоћ родитељима и старатељима у остваривању васпитне функције породице.

Сарадња породице и школе оствариваће се међусобним информисањем родитеља и наставника о здрављу и психофизичком развоју ученика, резултатима учења и понашања, условима живота и породице. Информисање наставника и родитеља обављаће се индивидуалним контактима преко родитељских састанака, дана отворених врата и обиласком породичних домова. У школи постоји просторија за пријем родитеља. На огласној табли за родитеље истакнути су термини у којима родитељи могу разговарати са наставницима. Једном месечно школа је отворена за родитеље те они имају могућност и да присуствују образовно-васпитном процесу.

У току школске године после сваког наставног периода одржаће се родитељски састанци у свим одељењима, а по потреби и чешће. Сарадња са родитељима организоваће се и кроз: учествовање родитеља у реализацији појединих садржаја у реализацији програма професионалне оријентације, екскурзија, слободних активности, избора страног језика, избору факултативних и изборних предмета итд.

Директор школе организује и пријем за родитеље који су постигли запажене резултате на такмичењима поводом обележавања Дана школе.

На крају полугођа организује се анкета за родитеље ради праћења успешности програма сарадње школе и породице. Мишљење родитеља добијено у анкети узео се као полазна основа за планирање сарадње школе и породице.

Опис активности	Време реализације	Носиоци реализације	Начин реализације
➤ Упознавање родитеља са организацијом рада у школи ➤ Избор чланова Савета родитеља ➤ Представљање изборних предмета и изјашњавање родитеља путем анкете. ➤ Полазак у школу велика промена у животу седмогодишњег детета-1.разред ➤ Прилагођавање петака на предметну наставу-5.разред	Септембар	Разредне старешине Педагог, психолог	ЧОС, родитељски састанци, Индивидуални разговори са родитељима
➤ Дан отворених врата	IX-VI По један дан у току сваког месеца када је школа отворена за родитеље		

➤ Разговори са предметним наставницима	IX-VI По распореду када наставници могу да их приме-распоред истакнут на огласној табли за родитеље	Разредне старешине, предметни наставници, распоред израђује помоћник директора у складу са распоредом часова појединих наставника.	Индивидуални разговори са родитељима
➤ Део са информацијама за родитеље на школском сајту	IX-VI	Комисија за израду и ажурирање сајта школе	Ажурирање сајта школе
➤ Пружање помоћи у осмишљавању радног и слободног времена ученика	Октобар	Разредне старешине Педагог, психолог	ЧОС Индивидуални разговори са родитељима,

➤ Прелазак са разредне на предметну наставу ➤ Информисање родитеља о Посебном протоколу за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања			родитељски састанци
➤ Тромесечје-анализа успеха и дисциплине ученика	Новембар	Разредне старешине Педагог, психолог	ЧОС Индивидуални разговори са родитељима, родитељски састанци
➤ Полугође-анализа успеха и дисциплине ученика ➤ Анкета за родитеље о сарадњи школе и породице	Децембар	Разредне старешине Педагог, психолог	ЧОС Индивидуални разговори са родитељима, родитељски састанци
➤ Прослава Св. Саве	Јануар	Разредне старешине, Директор	ЧОС Индивидуални разговори са родитељима, родитељски састанци
➤ Тромесечје-анализа успеха и дисциплине ученика	Април	Разредне старешине Педагог, психолог	ЧОС Индивидуални разговори са родитељима, родитељски састанци
➤ Учешће родитеља у реализација програма професионалне оријентације ученика-реални сусрети са различитим занимањима	Мај	Тим за професионалну оријентацију ученика	"Реални сусрети" ученика и родитеља који говоре о свом занимању или помажу у организацији посете предузећима и организацијама где су запослени.
➤ Полугође -анализа успеха и дисциплине ученика	Јун	Разредне старешине Педагог, психолог	ЧОС Индивидуални разговори са родитељима, родитељски састанци
➤ Анкета за родитеље о сарадњи школе и породице	Јун	Разредне старешине Педагог, психолог	Анкета

ПРОГРАМ ИЗЛЕТА, ЕКСКУРЗИЈА И НАСТАВА У ПРИРОДИ

Екскурзије и излети су ваннаставни облици образовно - васпитног рада који се остварују ван школе.

Циљ је усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем, појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа која су у вези са делатношћу школе, као и рекреативно-здравствени опоравак ученика.

Задаци који се остварују реализацијом програма ескурзија и излета су: проучавање објекта и феномена у природи, уочавање узрочно-последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима; развијање интересовања за природу и изграђивање еколошких навика; упознавање начина живота и рада људи појединих крајева; развијање позитивног односа према: националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима, као и схватање значаја здравља и здравих стилова живота; подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја.

Садржај екскурзије базира се на наставном плану и програму. Планиране су према плану и програму екскурзија и излета на нивоу виших разреда. Временски и садржајно су осмишљене. План излета је усвојило Наставничко веће, Савет родитеља и Школски одбор.

Средства за извођење екскурзије обезбеђују родитељи ученика. Ако се планиране излети буду реализовале, ученици ће бити систематски припремљени и задужени рефератима..

По завршетку излета, стручни вођа пута сачињава извештај о екскурзији који усваја Наставничко веће, Савет родитеља и Школски одбор.

ДРУГИ ЦИКЛУС		
Садржаји/дестинације које предвиђа програм излета и екскурзија	НАСТАВНЕ ОБЛАСТИ САДРЖАЈИ	Намена програма, начини и поступци остваривања програма
	Упознавање са прошлошћу	Посета и обилазак Новог Сада (Петроварадинска тврђава, Трг слободе, Галерија Матице Српске) Посета и обилазак Сремских Карловаца (Карловачка гимназија, Карловачка богословија, Саборна црква, Патријаршијски двор, Капела мира) Посета и обилазак манастира у свим деловима Србије Посета и обилазак Смедеревске тврђаве и Голубачке тврђаве Обилазак археолошких локалитета "Лепенски вир", Виминацијум, Винча Обилазак Галерије Милене Павловић БарилиПосета и обилазак Пожаревца (Галерија Милене Павловић Барили) Посета и обилазак тврђаве Голубац Посета и обилазак Ниша (Чегар, Ћеле-кула, археолошки локалитетМедијана, Логор на Црвеном крсту) Посета и обилазак манастира: Раваница, Лазарица Посета и обилазак Суботице Посета и обилазак Дворца Дунђерски Посета и обилазак Идвора (родна кућа Михаила Пупина)Топола (црква Светог Ђорђа, кућа краља Петра, Карађорђево коначиште)-Ваљево (Народни Музеј, Муселимов Коначиште)-Бранковина (гроб, школа и музеј Десанке Максимовић)-Коренита (манастир Троноша)-Тршић (кућа Вука Караџића)Деспотовац (манастир Манасија)-Сење (манастир Раваница)Буково (манастир Свети Никола)Неготин (Музеј Хајдук Вељка,кућа Мокрањца,центар града)
	Упознавање са природним компетенција богатствима	Обилазак Фрушке горе Обилазак Рајкове пећине Прерасти Вратне Обилазак Ђердапског језера Природњачки музеј у Свилајнцу Природни резерват Засавица Природни резерват Царска бараПосета и обилазак Сребрног језера Посета и обилазак Нишке бање Посета и обилазак Златибора, Мокре горе ("Шарганска осмица") Посета и обилазак Палићког језера Обилазак природног резервата Карађорђевоеловац (Ресавска пећина)-
	Упознавање са привредним дотигнућима	Посета Хидроелектране Ђердап
Показатељи за процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика		Припрема материјала за излете (дигитална компетенција, вештина сарадње, компетенције за целоживотно учење) Анкете о успешности реализације излета/екскурзије Презентације у Power Pointu шта смо научили ван учионице (дигитална компетенција) Квиз знања-Научили смо обилазећи Србију (решавање проблема)

	Организовање еколошких трибина-Заштита околине (еколошка компетенција) Уређујемо своје собе-Избор за најлепшу собу (вештина сарадње, решавање проблема, брига за здравље)
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	компетенције за целоживотно учење -вештина комуникације - дигитална компетенција -решавање проблема -вештина сарадње - брига за здравље -еколошка Упознавање са природним компетенција

ПЛАН ИЗЛЕТА УЧЕНИКА КОЈИ ПОХАЂАЈУ ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

За ученике V, VI и VII разреда

Циљ излета:

Циљ излета је савлађивање дела наставног програма овог предмета, непосредним упознавањем његовог садржаја, појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и знаменитости које су у вези са делатношћу школе.

Реализацијом наведеног излета ученици ће моћи да примене све оно што су научили за време наставе грађанског васпитања и да на конкретан начин дођу до нових, за њих важних, искустава.

Задатак излета:

Задаци који се остварују реализацијом програма излета су:

- Стицање нових сазнања;
- Развијање другарства и сарадничког односа;
- Развијање позитивног односа према националним, уметничким и културним вредностима;
- Развијање и изграђивање естетских, културних и спортских потреба и навика;
- Развијање позитивних социјалних односа међу ученицима и наставницима;
- Развијање и неговање позитивних осећања према народној традицији и културном наслеђу.

Реализација излета:

Излет из предмета ГВ реализује се заједно за сва одељења виших разреда.

Овогодишња дестинација екскурзије биће Јагодина

Маршута је: Зајечар, Свилајнац, Јагодина, Зајечар.

За ученике VIII разреда који похађају грађанско васпитање

Циљ излета:

Циљ излета је савлађивање дела наставног програма овог предмета, непосредним упознавањем његовог садржаја, појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и знаменитости која су у вези са делатношћу школе.

Реализацијом наведеног излета ученици ће моћи да примене све оно што су научили за време наставе грађанског васпитања и да на конкретан начин дођу до нових, за њих важних, искустава.

Задатак излета:

Задаци који се остварују реализацијом програма излета су:

- Стицање нових сазнања;
- Развијање другарства и сарадничког односа;
- Развијање позитивног односа према националним, уметничким и културним вредностима;
- Развијање и изграђивање естетских, културних и спортских потреба и навика;
- Развијање позитивних социјалних односа међу ученицима и наставницима;

- Развијање и неговање позитивних осећања према народној традицији и културном наслеђу.

Реализација излета:

Излет из предмета ГВ реализује се заједно за сва одељења осмог разреда.

Овогодишња дестинација екскурзије биће Београд.

Маршута је: Зајечар, Београд, Зајечар.

ПЛАН ЈЕДНОДНЕВНИХ ИЗЛЕТА ЗА УЧЕНИКЕ ВЕРСКЕ НАСТАВЕ

I и II разред

Манастири Вратна, Буково, Неотин

III и IV разред

Манастир Св Роман, Ђунис, Крушевац

V и VI разред

Манастир Поганово, Суково, Темска, Пирот

VII и VIII разред

Манастир Стубал, Врњачка Бања

Циљ ових излета је, у складу са циљевима и задацима наставног плана и програма православног катихизиса, употпуњавање целовитог православног погледа на живот, развијање естетског укуса и уметничких склоности, као и упознавање духовног и националног идентитета кроз сагледавање православне црквене уметности и архитектуре.

НАСТАВА У ПРИРОДИ

1. разред: Зајечар-Гоч-Зајечар (6 дана, 5 пуних пансиона)
2. разред: Зајечар-Рудник-Зајечар (6 дана, 5 пуних пансиона)
3. разред: Зајечар-Копаоник-Зајечар
4. разред: Зајечар-Дивчибаре-Зајечар

ИЗЛЕТИ ГЕОГРАФСКА СЕКЦИЈА:

Ртањ, Стара Планина, Тупижница, Стол, Ђавоља Варош, Копаоник, Ђердап, Вратна, лазарец Кањон, Злотска пећина.

Дестинација изабрана за јун 2023:

Зајечар-Књажевац-Црни Врх-Бабин Зуб-Зајечар

ШКОЛСКА БИБЛИОТЕКА

Школска библиотека је место библиотечко – информационе, васпитно – образовне активности школе.

У школској библиотеци прикупља се, обрађује и ученицима, наставницима и стручним сарадницима даје на коришћење библиотечко – информациона грађа (књиге, серијске публикације и др.) и извори.

Библиотека је дужна да у свом фонду прикупља уџбенике и друга наставна средства намењена ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом, као и стручну литературу за наставнике и стручне сараднике.

Задатак школске библиотеке је да код ученика развија навике читања и коришћења библиотечких услуга, као и да ученике оспособљава да користе информације у свим облицима и на свим медијима и омогући им да овладају вештинама потребним за учење у току целог живота.

Школа је дужна да има школску библиотеку, у складу са законом.

Програм рада школске библиотеке саставни је део школског програма.

ПРОГРАМ ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

„Улога школске библиотеке у учењу и подучавању намењеном свима“

Школску библиотеку треба водити у складу са јасно устројеним програмом.

Програм библиотеке треба осмислити имајући у виду далекосежни програм и потребе школе, и он треба да одржава њен дух, дугорочне и краткорочне циљеве, као и њену стварност.

Програм ће тачно одредити када, где, за кога, и ко ће остварити све расположиве могућности библиотеке.

Програм библиотеке ће бити остварљив ако га сви учесници у образовном процесу школе подрже и допринесу постизању дугорочних и краткорочних циљевљ који су у њему постављени.

Због тога у његовом писању треба да учествује што више корисника библиотичких услуга.

Функције школске библиотеке

„Школска библиотека је саставни део образовног процеса“

Функције школске библиотеке одређене су програмом, задацима и циљевима основног и средњег образовања, културним и јавним делатностима школа, положајем наставника, стручних сарадника, библиотекара и ученика у васпитно – образовном процесу.

Школска библиотека више не може бити само место за позајмљивање књига већ такав ресурсни комуникацијско – информациони и мултимедијски центар који ће бити прилагођен узрасту ученика, њиховим потребама, као и потребама наставника у целокупном процесу васпитања и образовања.

Библиотекар у школи постаје посредник између читалаца и књига, читалаца и електронске базе података, наставника и стручне и опште литературе.

Задаци библиотечког особља у школској библиотеци

„Школски библиотекар је припадник стручног, квалификованог особља, одговоран за планирање рада и управљање школском библиотеком“

1. Школска библиотека нуди помоћ при учењу, књиге и изворе који свим учесницима образовног процеса у школи омогућавају да развију критичко мишљење и да делотворно користе информације у свим облицима и на свим медијима.
2. Школске библиотеке се повезују у ширу библиотечко – информациону мрежу, а школски библиотекар поступа у складу са принципима Унесковог Манифеста за јавне библиотеке.
3. Библиотечко особље омогућава коришћење књига и других извора и информација, у

распону од уметничких до документарних, од штампаних до електронских на лицу мета и на даљину. Ти извори допуњују и обогаћују садржај уџбеника, наставних материјала и методику наставе.

4. Сам амбијент међу књигама и другим изворима информација подстиче на стваралаштво и задатак библиотечког особља је да код корисника библиотечких услуга развија културу рада, реда и понашања у модерном духу.
5. Школска библиотека пружа информације и сазнања која су неопходна за успешно учествовање у савременом друштву заснованом на информавијама и знању, а задатак библиотечког особља јесте да континуирано прате промене у друштву и да перманентним стручним усавршавањем буду у току информационих, комуникационих и техничких промена ради стицања нових знања и вештина.
6. Задатак библиотечког особља и реализатора наставног процеса је да међусобно сарађују и да се допуњују јер на овакав начин комуникације ученици достижу виши ниво писмености, боље овладавају у вештинама читања, учења, решавања проблема, као и информационим и комуникационим вештинама, чиме се подстиче маштовитост, креативност и разноликост деце и омладине.
7. Библиотечко особље у школској библиотеци треба да пружа своје услуге подједнако свим учесницима образовног процеса, без обзира на узраст, расу, пол, веру, националност, језик, професионални или друштвени статус, чиме се охрабрује интелектуални дијалог и потпомаже културна разноликост.
8. Задатак библиотечког особља је да онима који не могу да користе уобичајене библиотечке услуге и грађу треба обезбедити у сарадњи са психо – педагошком службом и управом школе посебне услуге и материјале који ће им обезбедити адекватан и квалитетан рад према својим могућностима. Могућност коришћења услуга и колекција треба да се заснива на општој декларацији UN о људским правима и слободама и не сме да подлеже било каквој идеолошкој, политичкој или верској цензури као ни комерцијалним притисцима.
9. Библиотечко особље у школској библиотеци омогућава ученицима да овладају вештинама за учење током читавог живота, развија њихову стваралачку машту и оспособљава их да буду одговорни грађани.
10. Задатак библиотечког особља је да редовно сарађује а другим школским и јавним библиотекама ради размене информација, књижног фонда и друге библиотечке грађе.
11. Задатак школског библиотекара је да као припадника стручног, квалификованог особља, буде одговоран за планирање рада и управљање књижним фондом и ивентаром школске библиотеке.
12. Школски библиотекар има задатак да поседује општа знања која прате реализацију наставног просеса ради квалитетног пружања услуга корисницима библиотечког књижног фонда али и употребе компјутера.
13. Задатак библиотекара је учествовање и у културним догађајима школе, али то се највише релизује кроз прикупљање прилога за школски лист, одабир песама за рецитаторску секцију, прикладни драмски текстови, организовање сусрета са познатим дечијим писцем или песником.

Циљеви библиотечког особља у школској библиотеци

„школска библиотека омогућава ученицима да овладају вештинама за учење током читавог живота, развија њихову стваралачку машту, и оспособљава их да буду одговорни грађани“ Следећи циљеви су неопходни за унапређивање писмености, информатичке писмености, подучавања, учења и за подизање културног нивоа и представљају соновне услуге школске библиотеке.

1. Подршка и побољшање образовних циљева наведених у наставном плану и програму школе.

2. Развијање и неговање навике и уживања у читању и учењу код деце, као и навике коришћења библиотеке током читавог живота.
3. Пружање прилике да се искуси стварање и коришћење информација у циљу стицања знања, познавања развијања маште и уживања.
4. Подстицање свих ученика да стичу и користе вештине вредновања и коришћења информација, без обзира на облик, формат или медиј, као и да овладају начинима друштвене комуникације.
5. Обезбеђивање приступа локалним, регионалним, националним и глобалним изворима и могућностима, што оне који уче доводи у додир са различитим идејама, искуствима и ставовима.
6. Организовање активности које јачају друштвену и културну свест.
7. Сарадња са ученицима, наставницима, управом и родитељима да би се остварили циљеви школске библиотеке, рада школског библиотекара али и школе у целини.
8. Заступање начела да су слобода мишљења и приступ информацијама неопходни предуслови за делотворно и одговорно учешће у грађанском демократском друштва

Садржај програма (активности)	Оријентацио ни број активности	Активности ученика	Активности реализатора	Поступци остваривања програма у међусој интеракцији корисника библиотечких услуга	Основни облици извођења програма	Циљеви и задаци планираних активности
Израда годишњег плана рада	1.	Уношење у компјутер плана рада. Учење путем посматрања и уучавања.	Коришћење литературе за израду плана рада. Сачињавање плана.	У библиотеци ученици и наставници претражују информације и долазе до потребних које ће им омогућити реализацију предвиђених активности	Фронтални рад	Развијање систематичности у раду.
Упознавање ученика са временом и правилником рада шкоске библиотеке	1.	Чланови библиотечке секције ће прочитати осталим ученицима време рада библиотеке и читаонице	Библиотечко особље ће ускладити време рада са потребама ученика у других корисника библиотечких услуга	Упознавање, разговор, представљање правилника, давање инструкција за рад, договарање, презентација	Фронтални рад	Упознавање ученика са правилима, Дужностима и њиховим спровођењем.
Свакодневно издавање књига корисницима библиотеке	Свакодневно	Ученици ће проверавати исправност књига а по потреби и њихово санирање	Уношење картица ученика у евиденцију картотеке и у компјутер	Дијалог, договарање, објашњавање, упућивање	Тимски рад	Омогућавање корисницима коришћење књига.
Упознавање ученика са књижном фондом библиотеке	Свакодневно	Израда слова за обележавање наслова књига на полицама	Кроз издавање књига библиотекар ће ученике едуковати о распореду књижне и не књижне граде и начинима самосталног коришћења библиотечког фонда	Представљање, слушање, дискусија, упућивање	Фронтални рад	Пружање потребних информација ученицима.
Сређивање картотеке ученика	2.	Ученици ће проверити адресе	Проверити да ли су сви ученици	Давање инструкција за		Развијање систематичности у

и других корисника библиотечких услуга		корисника библиотечких услуга и по потреби их уносити у компјутер	евидентирани у картотеци користећи дневнике рада. Прикупљање података и израда програма.	рад, договарање, сређивање картица ради доступности свим корисницима библиотечких услуга	Индивидуални рад, рад у пару, фронтални рад	раду.
--	--	---	--	--	---	-------

Садржај програма (активности)	Оријентациони број активности	Активности ученика	Активности реализатора	Поступци остваривања програма у међусаној интеракцији корисника библиотечких услуга	Основни облици извођења програма	Циљеви и задаци планираних активности
Упис нових чланова, посебно првака у библиотеку	2.	Ученици ће нове чланове уписивати у компјутер и регистровати их у картотеку пратећи чланске карте	Договарање посете, израда плана посете, упућивање учитељима захтева за реализацију активности. Припремити чланске карте са потребним подацима узети их из дневника рада	Давање инструкција за рад, договарање, дискусија	Групни рад	Упознавање и укључивање ученика у организован начин коришћења библиотечких услуга као и упознавање ученика са правилима рада библиотеке, њиховим дужностима у коришћењу књига.
Рад у маркетингу школе	Свакодневно	Дељење брошура о раду и учесницима библиотеке. Прављење сајта школе. Израда зидних новина.	Свакодневна промоција значаја библиотеке као места за учење, стицање знања и вештина	Промоција, презентација Истицање обавештења	Рад на терену Сакупљачки рад	Промоција библиотечких услуга.

Оспособљавање ученика за самостално коришћење књижног фонда библиотеке	Свакодневно	Ученици који су већ упознати са фондом библиотеке своја искуства могу пренети новим корисницима библиотечких услуга	Ученицима давати конкретне смернице усменим путем где се шта налази у библиотеци и читаоници	Разговор, објашњавање, упућивање, коришћење истраживачке методе рада	Индивидуални облик рада	Упознавање ученика са правилима коришћења књижног фонда библиотеке.
Пружање помоћи ученицима при избору литературе и нове грађе	Свакодневно	Едукују друге ученике	Упућивање ученика на правилан одабир оних садржаја који ће задовољити њихова интресовања и потребе. Анализа примера добре литературе.	Давање инструкције за рад, разговор, објашњавање, коментарисање, дискусија	Индивидуални облик рада, фронтални рад	Пружање потребних услуга.
Развијање навика за чување, заштиту и правилно руковање књижном грађом	Свакодневно	Доношење књига и богаћење књижног фонда. Санација оштећених књига	Показати како се књига чува да дуже траје. Показати ученицима како се врши замена старе или изгубљене књиге	Договарање, усмеравање, презентација	Тимски рад	Упознавање и развијање естетских вредности.

Сарадња са наставницима и стручним сарадницима	Периодично	Рад на компјутреу, пружање помоћи ученицима који слабије пишу, читају, учествовање у приредбама, прославама и пројектима школе	Укључивање информационе технологије у наставне програме. Припремање и реализовање програма читања и културних догађаја као и унапређивање наставних планова	Сазнавање, читање и учење о теми, евалуација извора, информисање, презентација.Предлози мера и даљи кораци.	Тимски рад	Развијање међусобне сарадње.
Планирање набавке књижне и не књижне грађе	Један пут у седмици	Сортирање књига и пребројавање књижне и не књижне грађе према броју корисника у школској библиотеци	Праћење наставног плана и програма који ће омогућити увид у потребана број књижне и не књижне грађе	Истраживачка метода. Сакупљање.	Групни облик рада	Неговање библиотичког фонда.
Богаћење књижног фонда	Један пут у седмици	Сортирање набављених књига према распореду у библиотеци и читаоници	Набвити књиге према потребама корисника библиотеке	Прикупљање,одлагање, сортирање, чување и обогаћивање књижног фонда.	Фронтални рад	Набавка актуелних наслова.
Сређивање књижног фонда	Свакодневно	Унос књига у компјутер. Санација оштећених књига	Замена књига и њихова евиденција у књигу набвке	Давање предлога и инструкција за рад, разговор, презентација, систематизација, класификација	Индивидуални рад, рад у пару, фронтални рад	Распоред књижног фонда према правилима.
Посета сајмукњига	1.	Давање предлога за набавку књига	Набавка актуелних наслова на сајму књига	Праћење	Рад на терену	Стицање нових информација.

Организовање посебне сарадње са учитељима из издвојеног одељења	По потреби	Едукују друге ученике	Прати потребе и интресовања и пружа помоћ при одабиру књиже и не књиже грађе која ће задовољити савладавање наставних садржаја	Разговор, праћење, усмеравање	Тимски рад	Упознавање и укључивање ученика из издвојеног одељења у живот и рад матичне школе.
Едукациј апровака	3.	Ученици треба да презентују своја лична, позитивна искуства у дружењу са књигом	Одабир књига примерен узрасту корисника. Договарање посете ученика библиотеци са учитељима.	Разговор, објашњавање, презентација	Фронтални рад, појединачни приступ	Развијање љубави према књизи.
Евидентирање учесталости коришћења ученичког и наставничко – сарадничког фонда књига	Свакодневно	Истичу наслове актуелних књига ученичког интресовања	Прате и усмеравају коришћење библиотечког фонда. Дају се предлози и мере за успешну сарадњу.	Презентација	Индивидуални рад	Праћење протока књига и набавка потребних наслова у наставном и ваннаставном процесу рада школе.
Вођење евиденције о часописима у школској библиотеци	Једном у седмици	Провера уписаних часописа, класификација штампе, часописа и новина после коришћења у библиотеци и читаоници	Праћење потреба корисника библиотеке и набавка часописа како би успешно пратили свакодневни проток информација	Евидентирање, праћење, набавка	Индивидуални рад, рад у пару	Развијање систематичности у раду.

Вођење библиотечког пословања (инвентарисање, класификација...)	Свакодневно	Унос у компјутер потребних података из књиге	Библиотечко особље треба да редовно врши ревизију књиже и не књиже грађе ради праћена потреба корисника библиотеке	Писана метода	Индивидуални рад, групни рад	Упознавање са правилима и њихово спровођење.
---	-------------	--	--	---------------	------------------------------	--

Аксија у набавци књига	Свакодневно	Прикупљање књига за школску библиотеку	Припремити прикладне поклоне за најактивније учеснике у акцији „Година књиге“	Истраживачка метода, стваралачка метода, ркламирање, презентација	Рад на терену	Богаћење библиотичког фонда.
Сарадња са Градском библиотеком Ужица и у другим градовима	Један пут седмично	Посета ученика јавној библиотеци било индивидуално или у оквору одељења	Заједничка обука библиотечног особља, учешће у стручном усавршавању, заједничко реализовање програма, заједнички	Праћење, усмеравање	Групни рад	Размена искустава у раду библиотекара али и библиотечке секције.
			маркетинг библиотечких услуга усмерене на децу и младе			
Стручно усавршавање	Континуирано	Ученици могу да попуњавају анкетне листиће, чек листе упитнике	Учешће у семинарима и стручној обуци. Анализа извештаја, записника, упитника, чек листа и осталих инструмената.	Праћење нових информативно – технолошких достигнућа	Индивидуални рад, рад у пару, групни рад, тимски рад	Праћење информација за реализацију рада у библиотеци.
Праћење педагошке литературе, периодике, стручних приказа из области библиотекарства и наставе	Свакодневно	Разврставање литературе према већ утврђеном распореду	Набавка литературе. Анализа примера добре литературе.	Анализа информација и њихово коришћење за потребе библиотечких корисника	Индивидуални и фронтални рад Циљеви и задаци планираних активности	Праћење информација за реализацију рада у библиотеци.
Учествовање у прикупљању прилога за школски лист	3.	Сачиниће чланак, извештај или осврт на библиотеку, али прикупљање и текстове за школски лист	Врши одабир прилога за школски лист	Прикупљање, презентација	Групни рад	Укључивање ученика у школске активности.

Организовање сусрета са познатим дечијим писцем или песником	3.	Илустровање и припремање рецитала или одломка текста и вршење презентације припремљеног	Договарање посете, израда плана посете, договор са учитељима о реализаци активности. Врши одабир песме или текста	Упућује, усмерава, коригује	Тимски рад	Неговање лепе речи.
Учествовање у раду стручних органа Школе	По потреби	Дају своје предлоге и сугестије у вези наставних садржаја	Учествује у реализацији наставног плана и програма и доприноси његовом	Договарање, упућивање, дискусија	Тимски рад	Упознавање са правилима, дужностима и њиховим спровођењем.

			побољшању			
Израда годишњег извештаја	2.	Уношење у компјутер свих активности у току школске 2013/14 године	Анализа и презентација активности и постигнутих резултата у школској 2013/14 години	Давање примедби сугестија, припремање активности по редоследу догађаја, излагање резултата, презентација	Фронтални рад	Направити извештај о активностима у току године.

Напомена

Треба истаћи разлике и везе између свакодневне промоције коју раде библиотекари и стварног маркетинга, као јединог начина којим се могу остварити финансије нпр. аукцијом дечијих производа (цртежи, лутке, глинени производи, декупаж предмети итд.) чиме се подстиче стваралачки дух учесника, задовољство корисника али и јачање друштвених веза то јест повезивање школе и у њој библиотеке са друштвеном заједницом.

Стварни маркетинг који је много ефикаснији од појединачних акција је процес који почиње истраживањем тржишта, његових могућности у реализацији предвиђених активности, а затим и одабир начина на који ће дата акција донети добит или корист за свеучеснике.

Посебан значај има рекламирање које прати одређене потребе нпр. библиотеке за књижну и не књижну грађу, а промотивне поруке садржане у рекламирању представљају кључне компоненте којима се укратко представља установа тј. школа и њени производи – услуге.

Промоција је једна од активности маркетинга којом се услуга, производ или установа представљају локалној заједници у циљу куповине, употребе или подршке датој акцији.

Зато је неопходно оформити сајт школе где ће се приказати резултати рада али и потребе библиотеке. Такође, потребно је и обезбедити брошуре и памфлете на којима ће се приказати активности библиотечког особља и корисника библиотечких услуга.

ПРОГРАМ ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

Стручно веће васпитача

Уводне напомене

Доношењем нових *Основа програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета* са претећом динамиком њихове примене у предшколским установама, као и на основу препорука Министарства просвете, науке и технолошког развоја, („Службени гласник РС“, бр.88/17 и 27/18 – др.закон), у ОШ „Хајдук Вељко“ од 1. септембра 2020. године у припремној предшколској групи се реални програм развија у складу са новом програмском основом.

Стога, приоритетни задаци школе односе се на обезбеђивање предуслова за квалитетну примену нових *Основа програма предшколског васпитања и образовања* и тимски рад на усклађивању реалне праксе са њима, и то кроз:

- креирање подстицајне физичке средине у припремним предшколским групама која подржава дечју радозналост, омогућава истраживање, комуникацију и грађење односа са материјалима и другом децом и одраслима, ствара осећај припадности. Креирање подстицајног окружења односиће се како на унутрашње просторе (собе, ходник и др), тако и на спољашње (двориште, игралиште и др.);
- стварање подстицајне социјалне средине кроз могућности за међувршњачке интеракције, као и интеракције са другим одраслима и окружењем;
- стручно усавршавање усмерено на: подршку у разумевање документа нових *Основа програма*, дефинисање смерница за развијање реалног програма у предшколском у складу са концепцијом, хоризонталну стручну размену и подршку васпитачима за квалитетнију имплементацију *Основе програма*;
- усклађивање програмских докумената школе са концепцијом нових *Основа*;
- самовредновање у оквиру области: *Професионална заједница учења*;
- наставак рада на грађењу партнерства са породицом и институцијама и организацијама у локалној заједници.

Основну делатност ППП чине три међусобно повезане функције: васпитно-образовна, социјална и здравствено-превентивна.

1. ЗАДАЦИ ВАСПИТНО – ОБРАЗОВНОГ ПРОЦЕСА

- подстицај холистичког развоја деце и учешће породице;
- грађење добробити детета;
- примену инклузивног приступа раду;
- неговање креативности код деце кроз специфичне облике рада (групни и радиониچارски);
- поштовање права деце;
- развијање тимског рада и јачање професионализма.

2. ЗАДАЦИ СОЦИЈАЛНЕ ФУНКЦИЈЕ

- обезбеђивање социјалне сигурности и стабилности породице;
- социјализацију деце;
- уједначавање услова за раст и развој деце;
- заштиту основних права детета – право на живот, опстанак и развој.

3. ЗАДАЦИ ПРЕВЕНТИВНО-ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

- обезбеђивање свих услова за остваривање и унапређивање превентивне здравствене заштите;
- стварање услова за правилан психофизички развој деце;
- стварање услова за безбедност деце у групама;
- укључивање родитеља и локалне заједнице у здравствено-васпитни процес на плану информисања и промоције здравља.

- ❖ **Напомена:** део школског програма који се односи на инклузивно образовање, анекс је школског програма уколико постоји потреба за овом врстом подршке.

Полазећи од савремене концепције садржане у документу „Године узлета“ и теоријских поставки о детињству, учењу и развоју деце на раним узрастима, програм васпитно-образовног рада са децом до поласка у школу ставља у фокус добробит детета, слику о детету као компетентном учеснику заједнице вршњака и одраслих као и грађење односа и проширивање искуства кроз заједничко учешће у развијању реалног програма. Програм повезује све аспекте живота у припремним групама чиме се остварује целовитост неге, васпитања и образовања.

Стога, на основу концепције Основа програма „Године узлета“ оствариваће се:

- реалан програм у групама;
- програм рада са децом са сметњама у развоју и програм заштите деце од насиља, занемаривања и злостављања;
- програм сарадње са породицом;
- програм сарадње са локалном заједницом;
- припрема ресурса, набавку материјала;
- постављање критеријума за праћење остваривања програма.

Основна полазишта за развијање реалног програма су разумевање детета као социјалног актера и компетентног учесника у сопственом учењу и живљењу и развијање заједнице праксе деце и одраслих у којој се граде и проширују искуства и подржава учење и развој детета. У том смислу, базирајући се на поменутој слици о детету, школа ће као приоритетни задатак у погледу развијања програма, поставити стварање услова за остваривање добробити, грађење односа и делање у различитим аспектима живота и рада у припремним групама.

Разумевајући добробит као вишедимензионални конструкт, програм рада обезбедиће услове да се дете, сада и овде, у реалном програму, осећа добро, срећно, остварено, да припада заједници вршњака и одраслих, проширује своја искуства и

знања упознајући свет око себе, буде усклађено са правилима, нормама у свом окружењу и учествоваће као равноправни члан своје заједнице.

Подршка остваривању добробити реализоваће се поштовањем принципа реалног програма кроз који се остварују изнете поставке о односима, делању и контексту вртића дате у документу. Задатак ће бити да се, разумевајући принципе, стално преиспитује квалитет актуелне праксе како би се она ускладила и усагласила са концепцијом Основа програма.

Кораци кроз које ће се остваривати наведени приоритети током радне године су:

1. стварање подстицајне и изазовне средине за игру и учење деце;
2. подршка грађењу односа у школи (међувршњачких, међу децом различитих узраста, са родитељима, другим одраслима, окружењем);
3. грађењу културе заједништва;
4. развијању тема и пројеката у функцији подршке добробити деце;
5. рефлексивна васпитна пракса.

Наведени кораци оствариваће се кроз пажљиво анализирање и разумевање основних поставки програма, а посебно критеријума за организацију физичког окружења садржаног у документу „Године узлета“. Фокус ће бити на структурирању просторних целина у складу са Правилником о нормативу простора (феб. 2018.), у затвореним просторима школе и дворишта, игралишта и осталим отвореним површинама школе, којима се подржава континуитет у учењу и учењу деце предшколског узраста. Током радне године Стручно веће васпитача ће радити на следећим садржајима:

1. Анализа садржаја Нових основа – структура документа, основне димензије, полазишта;
2. Анализа постојеће средине у односу на поставке дате у Основама програма „Године узлета“;
3. Прикупљање идеја за уређење средине које осликавају поставке дате у Новим основама, са интернета, из литературе, из праксе и др;

4. План акције – прве промене у средини и њихова тимска анализа – у појединачним васпитним собама и заједничким просторима;
5. Анализа извршених промена са аспекта подршке дечијој добробити, делању и односима.

Начини остваривања поменутог плана зависиће од контекста конкретних група и активности које су они реализовали у претходном периоду у којем су се припремали за имплементацију Основа програма „Године узлета“.

Увођење промена у средину за учење кроз коју се осликава слика о детету и начин на који се подржава добробит, васпитачи и стручни сарадници ће у реалном контексту предшколских група стално преиспитивати и тиме унапређивати односе које деца граде са својим физичким окружењем, вршњацима и одраслима у реалним ситуацијама делања. Посебно ће се обратити пажња и осмислити средина која садржи дефинисане просторне целине и материјале који свој деци једнако обезбеђују учешће, могућност да истражују и сарађују са другом децом и одраслима. Тиме би се обезбедила подршка осећају сигурности и континуитета што би олакшало боравак у првим данима у школи. Понудом разноврсних материјала, неструктурираних и полуструктурираних, као и обезбеђивањем простора за кретање, игру и истраживање и интеракцију деце у малим групама стварали би се услови за учешће сваког детета и испољавање свих његових потенцијала. Поред физичке средине која им то омогућава, васпитачи ће градити односе кроз укљученост и њихово заједничко учешће у активностима са децом. Васпитачи ће настојати да одржавањем баланса између предвидивих и нових, изазовних ситуација за игру и учење обезбеде правовремену подршку деци и на тај начин развију осећај сигурности и припадања који су основни услови за остваривање добробити у реалном контексту предшколске групе.

Подршка у учењу и развоју оствариваће се кроз различите ситуације делања, од којих је свака значајна уколико омогући да дете учи сопственим чињењем и учешћем у заједничким активностима са вршњацима и одраслима. Пошто се поменути приступ учењу остварује у различитим приликама у току дана, водиће се рачуна о флексибилној организацији активности у школи. Васпитач ће, када је у питању временска организација, водити рачуна о следећем:

- о наизменичним периодима боравка на отвореном и у затвореним просторима школе, са обавезом свакодневног боравка напољу у различитим периодима дана;
- о времену када укључује различите материјале као и о томе на који начин их уводи;
- о времену када треба укључити неку другу особу (дете или одраслог) у истраживање са децом;
- о времену када треба отићи на неко друго место у окружењу како би се помогло развијање пројекта.

Дакле, за разлику од претходне праксе и углавном утврђених периода учења или слободне игре, временска димензија је флексибилна и биће везана за материјале, за излазак напоље односно за простор и за укључивање некога са стране како би се подржало учење и истраживање деце. То значи да је потребно обезбедити довољно времена деци да учествују у различитим свакодневним ситуацијама које су део њиховог животног контекста у школи као што су: **игра, животно-практичне активности и планиране ситуације учења.**

Планиране ситуације учења засноване су на интегрисаном приступу учењу полазећи од чињенице да дете учи кроз јединство доживљаја и искуства односно на основу онога што доживљава и онога што ради. У реалном програму, планиране ситуације учења оствариваће се кроз развијање тема/пројеката са децом на нивоу група или више група заједно. Окосницу реалног програма чине принципи наведени у документу „Године узлета“. Васпитач започиње пројекат са децом имајући идеју или оквир на основу којег истражује различите изворе и промишља чиме би све могли да се баве и истражују у оквиру теме/пројекта. Водећи се различитим стратегијама васпитачи ће циклично планирати водећи рачуна о:

- опремању простора материјалима који су провокативни и инспиративни за истраживање у пројекту;
- начинима организовања активности у којима су видљиви принципи реалног програма;

- о избору садржаја који су у функцији истраживања у оквиру тема и пројеката;
- о начину свог учешћа у развијању пројекта;
- могућностима и приликама укључења деце из других група, породица и представника из локалне заједнице;
- местима у локалној заједници у којима деца могу да проширују своја искуства везана за тему/пројекат.

Да би се интегрисани приступ учењу кроз теме/пројекте имплементирао у реалне програме, тимови васпитача и стручних сарадника ће постепено уводити промене кроз следеће кораке:

1. Повезивање структуре физичког окружења са почетком рада на пројектима,
2. Кораци у развијању пројекта кроз анализу документа Основа програма, примера из праксе и хоризонталне размене,
3. Анализа одабраних пројеката развијаних у пракси кроз призму принципа у развијању реалног програма,
4. Документација током рада на пројекту,
5. Одабир примера пројеката за представљање родитељима и осталим заинтересованима који осликавају подршку деце учењу, односима и добробити.

Полазиште програма и теоријско вредносни постулати чине оквир кроз који васпитач обликује своје поступке, доноси одлуке, гради односе и предузима акције. Тај процес подржан је флексибилном организационом структуром предшколске групе, која омогућава да васпитач у различитим ситуацијама охрабрује иницијативе деце, настоји да разуме њихове идеје, претпоставке, осећања и доживљаје које интегрише у програм. Кроз континуирано разумевање и консултовање деце васпитач ће уважавати децу перспективу у програму и на тај начин обезбеђивати учешће и учење сваког детета. Својим понашањем моделоваће начине успостављања односа са другима, начине разумевања света и стваралачки приступ у активностима. Као пажљиви посматрач деце подупираће активности како би подржао учење и развој изнад датог нивоа знања и

вештина. Кроз заједничку игру са децом, комуникацију и различите акције васпитач ће проналазити начине како да прошири активности и учење деце.

Током развијања програма, преузимајући различите поменуте улоге, васпитач ће стварати:

- услове којима се доприноси и развоју диспозиција за целоживотно учење као што су отвореност, радозналост, отпорност, (резилијентност), рефлексивност, истрајност, поверење у себе и сопствене могућности и позитиван лични и социјални идентитет;
- прилике да деца учешћем у пројектима упознају, истражују и преиспитују различита подручја људског сазнања и делања, различите продукте културе и начине грађења и изражавања значења;
- могућности и прилике да породице бирају, активно учествују у васпитању и образовању своје деце на јавном плану, да освесте своје латентне потребе и капацитете и развијају родитељске компетенције;
- могућности за коришћење ресурса локалне заједнице (школа, центри културе, спорта и рекреације, отворени простори, друге институције локалне средине) као простора заједничког учешћа деце и одраслих у учењу и грађењу смисла, кроз дијалог и узајамну подршку;
- услове за неговање културе у припремним групама: сарадња и колаборација, заједништво, демократичност и инклузивност, одговорност за континуирано учење и развој.

ДОКУМЕНТОВАЊЕ ДЕЧИЈЕГ УЧЕЊА И РАЗВОЈА

Праћење и документовање биће у функцији пружања сталне подршке добробити детета, а оствариваће се на два нивоа:

1. праћење учења и развоја детета
2. праћење развијања програма

Праћење учења и развоја детета документоваће се кроз дечији портфолио, а развијање програма кроз пројектни портфолио.

Како је један од кључних корака у развијању програма стално преиспитивање сопствених знања и умења у циљу мењања сопствене праксе, квалитет реалног програма сагледаваће се на заједничким састанцима тимова васпитача и стручних сарадника циклчним ишчитавањем докумената у конкретном контексту школе и у оквиру тематских актива на нивоу школе. У циљу бољег разумевања концепције значајан процес је и стално враћање и процењивање остварености принципа реалног програма.

ПЛАН РЕАЛИЗАЦИЈЕ ВАСПИТНО – ОБРАЗОВНОГ РАДА У ППП

Припремни предшколски програм реализоваће се кроз процес увођења нових Основа програма у свим припремним групама. Иако није посебно издвојен као програмска целина, садржан је у документу кроз дефинисање општих циљева Основе програма, а усмерен је на развој диспозиција за учење и компетенција за целоживотно учење у складу са принципима развијања реалног програма у реалном контексту васпитно-образовне праксе. Поред наведеног, у години пред полазак у школу постављени су следећи приоритети:

- да сва деца предшколског узраста, кроз подршку њиховој добробити, имају једнаке могућности за учење и развој;
- да деца развијају диспозиције за целоживотно учење као што су отвореност, радозналост, отпорност (резилијентност), рефлексивност, истрајност, поверење у себе и своје могућности и позитиван лични и социјални идентитет, чиме се постављају темељи развијања образовних компетенција.

За разлику од претходне праксе и остваривања 6 задатака ППП, задатак васпитача у новим Основама је да на индиректан начин утиче на општу припремљеност за школу, тако што ће обезбедити услове да заједно са децом трага за одговорима на питања која су пре свега смислена за дете и да кроз развијање пројекта унутар група омогући деци да заједно уче и напредују. Развијање реалног програма остварује се кроз интегрисан

приступ и рад са децом на темама/пројектима са циљем да се истражује и трага на одговорима за питање/проблем који деца уочавају, при чему тражење решења за њих представља изазов, а решење им помаже да направе неку промену у свом животном окружењу. У развијању програма фокус васпитача је на стварању прилика за учење као интегрисаног искуства детета кроз оно што чини (делање) и доживљава (односи), а не према унапред испланираним појединачним активностима на основу аспекта развоја или образовних области и издвојеним садржајима подучавања. На тај начин се омогућава деци:

- да се баве оним што за њих има смисла, што их чуди и занима;
- развијају различите врсте ране писмености (језичке, математичке, визуелне) стварањем ситуација за њихово смислено коришћење;
- развијају кључне образовне компетенције за целоживотно учење: комуникација на матерњем језику, математичке, научне и технолошке компетенције, дигиталне, културолошка свест и изражавање, друштвене и грађанске компетенције, учење учења, иницијатива и предузетништво, комуникација на другом језику;
- да истражују различите изворе учења и подршке: различита места, институције, организације и појединци у локалној заједници; породица, друга деца и одрасли, штампани, дигитални и други извори;
- да се на различите начине и креативно изражавају (визуелно изражавање, грађење у простору, покрет и плес, изражавање гласом, певање, звук и музика, причање, драматизација, невербална комуникација..);
- користе говор у тумачењу својих мисли, доживљаја и да проширују своје разумевање смисла кроз говорно изражавање;
- да уче истражујући.

У наредном периоду требало би више обратити пажњу на различите начине у развијању програма који у већој мери уважавају интересовања деце и базира се на садржајима потеклим од деце, васпитача и родитеља заједно.

У том смислу потребно је већу пажњу посветити хоризонталној размени као облику стручног усавршавања као прилици за заједно промишљање и разумевање праксе кроз дијалог са колегама.

Васпитачи припремних предшколских група, учествоваће у осмишљавању и развијању програма заједно са децом и родитељима и евалуацији уведених промена кроз саморефлексију и дијалог са колегама. Током године кроз учешће у раду Стручног већа, у оквиру стручног усавршавања бавиће се разумевањем различитих димензија програма који ће омогућити квалитетнију промену васпитно-образовне праксе.

ВРЕДНОВАЊЕ И САМОВРЕДНОВАЊЕ ВАСПИТНО – ОБРАЗОВНОГ РАДА

Вредновање је континуирана, циљана, намерна и функционална процена која служи пре свега васпитачу:

- да прати развој, постигнућа и напредовање деце;
- да на основу процењеног планира нове, по потреби сложеније секвенце учења;
- да стиче увид у свој рад и остваривање постављених циљева;
- да планира информисање родитеља о стању и напредовању деце;
- да прати развијање програма у целини.

Вредновање и посматрање су повезани и узајамни процеси и проистичу један из другог па су технике у једном и другом сличне. Подаци који су прикупљени о детету или појави која је праћена анализирају се и процењују врло пажљиво, при томе треба имати на уму да се процена децјег развоја и напредовања врши у односу на само дете, његове претходне поступке и постигнућа (колико је напредовало, шта је научило, која интересовања су се појавила..). Процена се доноси после више посматрања детета у различитим ситуацијама, у различитом контексту (познатом, новом, у групи деце, у размени са васпитачем, родитељем..). Резултат анализе и процене, оно што је протумачено није стална категорија, већ је на овом узрасту реч о трендовима, а не о понашањима која су устаљена и завршена.

Самовредновање се обавља у свим сегментима рада: у планирању, у непосредном раду са децом, током реализовања разних облика сарадње са породицом, у бележењу и

вођењу документације о напредовању деце и слично и представља средство професионалног развоја васпитача – практичара. Потребно је да сваки васпитач има свој лични портфолио који је скуп докумената и примера из праксе као доказа о сталном стручном усавршавању и напредовању у сруци.

ПЛАН САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

У наредним годинама, у припремним групама, сарадња са породицом ће се све више развијати у смеру партнерства са породицом: кроз узајамно поверење и поштовање, уважавање перспективе друге стране, отворену комуникацију и дијалог, препознавање и уважавање доприноса обе стране, заједничко доношење одлука и спремност на компромис.

То подразумева, пре свега:

- да је школа место где се емитује добродошлица за породицу;
- породица је упозната са концепцијом програма;
- кроз дијалог са породицом изналазиће се различити начини укључивања породице: члан Савета родитеља, волонтер, учесник у непосредним активностима са децом...;
- деца су питана на који начин би желела да њихови родитељи учествују у школи и то се поштује,
- родитељи су питани шта је важно за њихову децу и њих и уважавају се њихове потребе;
- родитељи се позивају да учествују у појединим активностима, и при томе имају подршку других родитеља и васпитача;
- учествују у активностима као што су излети, културне манифестације... и где се граде односи између породица и практичара;
- стварају се могућности да родитељи сваког дана у различито време разговарају са васпитачима о свом детету;
- програм уважава различитост породица;
- учешће родитеља се документује.

Највећа ефикасност у остваривању циљева ППП може се очекивати само када се утицаји предшколске групе и породице међусобно допуњују и потпомажу. Потребно је да укључивање родитеља буде добровољно, активно и да почива на разумевању и узајамном поштовању, а све у интересу детета, његовог развоја и напретка.

Подршка породици у процесу припреме детета за полазак у школу одвија се на разне начине путем: родитељских састанака, осмишљених радионица, анкета, индивидуалних разговора, паноа за обавештавање, понудом стручне литературе и часописа за родитеље, заједничких акција, укључивањем у јавне догађаје итд.

ПЛАН САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ ЗАЈЕДНИЦОМ

Одрастајући, дете се интересује за своје непосредно окружење и различите доживљаје које му оно пружа. Управо из тих разлога, у наредном периоду наше предшколске групе ће се све више отварати ка заједници, тако да ће деца имати више могућности да учествују у различитим манифестацијама, као и да уче у непосредном окружењу.

Повезивање предшколских група и заједнице огледаће се кроз следеће облике:

- отворени простори у заједници (тргови, шеталишта, зелене површине...), спортски клубови, културне институције...користе се за реализацију различитих активности;
- деца, васпитачи и чланови породице учествују у дешавањима у локалној заједници, градећи заједницу која учи;
- са друге стране, у школи се организују манифестације у којима учествују чланови локалне заједнице;
- привредне и друге организације из локалне заједнице учествују у активностима школе, финансирању појединих активности, опремању и обезбеђивању ресурса неопходних за различите активности школе;
- информације о делатности предшколских група при школи су видљиве и доступне у локалној заједници;

- повезани су са другим удружењима родитеља, и истовремено помаже родитељима повезивање са програмима у заједници који су неопходни породици;
- сарађује са школама и вртићима у локалној заједници и на различитим нивоима;
- повезивање са локалном заједницом се документује.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ДЕЦЕ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ, НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Програм заштите деце од дискриминације, насиља, занемаривања и злостављања спроводи се у школи у циљу стварања услова за безбедно одрастање и заштиту деце кроз: стварање ненасилног и подстицајног окружења за живот и учење деце, као и кроз подршку развоју социјалних компетенција деце, прихватања различитости, толеранције и заједништва. Садржаји су усклађени и чине саставни део редовних програма рада и пројеката који се реализују у предшколским групама, планираним облицима сарадње са родитељима и непосредним окружењем.

Програм превенције насиља у школи осмишљава се и остварује на нивоу школе и појединачних предшколских група.

Полазишта за израду Програма су:

- документа Министарства просвете: Посебни протоколи за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања, Приручник за примену Посебног протокола за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања у образовно васпитним установама; Правилник о поступању образовне установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности;
- документа на нивоу школе за заштиту деце од насиља, занемаривања и злостављања којим се операционализује рад тимова, мере превенције и интервенције у случају појаве насиља или сумње на исто;
- резултати самовредновања рада школе;
- евалуација прошлогодишње реализације Програма заштите деце од дискриминације, насиља, занемаривања и злостављања на нивоу тима школе.

Заштита деце од насиља је процес у коме учествују сви запослени, деца, родитељи/старатељи и локална заједница. Носиоци Програма су Тим за заштиту деце од дискриминације, насиља, занемаривања и злостављања на нивоу Установе школе.

ПРОГРАМ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА

У складу са променама савремене васпитне праксе и законским документима, пре свега новим Основама програма „Године узлета“ полазишта за израду Програма стручног усавршавања чине:

- Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручних сарадника;
- Предшколски програм васпитања и образовања
- Испитивања професионалних потреба васпитача о темама за које су заинтересовани и за које сматрају да би унапредиле њихове професионалне компетенције.

Програм стручног усавршавања усмерен је на подршку у разумевању докумената нових Основа програма и дефинисање смерница за развијање реалног програма у предшколским групама у складу са концепцијом. Циљ је да се кроз интерно стручно усавршавање на нивоу школе обезбеде механизми хоризонталне размене и подршке васпитачима за квалитетнију имплементацију Основа програма. Из тог разлога, у складу са законским документима, стручно усавршавање организоваће се:

- у оквиру Установе – кроз рад Васпитно – образовних већа, стручних актива, семинара и предавања;
- ван Установе – учешће на стручним сусретима у организацији струковних удружења, конгресима, симпозијумима, семинарима итд.;
- обезбеђивањем стручне литературе.

Да би се обезбедила квалитетна хоризонтална размена између предшколских група, планирано је стручно усавршавање на нивоу Стручног већа кога чине васпитачи свих предшколских група и актива васпитача при школама на нивоу града. Овај вид стручног усавршавања подразумева дискусије и анализе свих димензија програма са циљем размене, изградње заједничког разумевања, увођење промена и грађење културе у складу са вредностима концепције садржане у „Годинама узлета“.

ПЛАН САМОВРЕДНОВАЊА

Да би остварили везу са почетком имплементације нових Основа програма предшколског васпитања и образовања, применом нових стандарда квалитета, користећи као ослонац и Правилник о стандардима компетенција за професију васпитача и његов професионални развој, потребно је као вредновати имплементацију нових Основа предшколског васпитања и образовања кроз област *Професионална заједница учења*.

Процес самовредновања одвијаће се по етапама континуирано у другој половини радне године, упоредо са осталим активностима предвиђеним Годишњим планом.

ПРОДУЖЕНИ БОРАВАК

Школа има продужени боравак који је отворен од 8 до 18 часова. Продужени боравак доприноси развијању свести о потреби и значају образовања доприноси и лакшем и континуираном укључивању у процес наставе. Ученици који имају тешкоћа у савладавању наставног градива, као и ученици из осетљивих група, добијају континуирану помоћ учитељица у боравку. Такође, боравак је добро опремљен наставним средствима тако да се овде за све ученике могу одржавати часови изборних предмета и ваннаставних активности.

Значајне програмске активности наставника у продуженом боравку су самостални рад ученика (часови учења) и активности у слободном времену.

Самосталним радом ученици у продуженом боравку организовано и плански, уз стручно-педагошку помоћ и сарадњу са учитељицом, утврђују, продубљују, примењују и коначно усвајају нова знања, умења и навике. Он се свакодневно организује из српског језика, односно матерњег језика и математике, а повремено у току године и из других предмета. Задатак наставника је да уводи ученике у методе и технике учења и да доприноси дидактичко-методичкој и програмској корелацији са остваривањима програмских задатака у осталим наставним предметима и видовима рада.

Активности у слободном времену ученика имају првенствено рекреативно-забавни и стваралачки карактер и оне могу бити: едукативне, радне, културно-уметничке и спортске. Организују се по принципу потпуне слободе избора, добровољности, самоорганизованости ученика у оквиру различитих група, како би омогућиле да у њима ученици стварају, откривају, представљају, увежбавају, одмеравају, изражавају речима, звуцима, покретима, бојама и другим разноврсним облицима и средствима. У њима ученици учествују у зависности од интересовања за садржаје који се организовано и плански нуде. Свакодневно се обавља рад са децом из осетљивих група као и са ученицима који раде по ИОП-у.

ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА

У продуженом боравку се планира у области учења: израда домаћих задатака, контрола задатака и провера знања. У оквиру слободних активности: игре у просторији, игре на терену, шетње и излети, литерарно изражавање, ликовно изражавање, музичко изражавање, драмско изражавање, уметничко изражавање текста – рецитовање, изражавање плесом, друштвене игре и ТВ емисије. Активности у слободном времену: прослава рођендана, прослава празника, излети у природу, посета одређеним културним дешавањима и обилазак других образовних, културних и уметничких установа. Код самопослуживања подразумева се спремање прибора и играчака.

ПЛАН И САДРЖАЈ РАДА

Садржај рада: рад на изради домаћих задатака и учење, активности у слободном времену, одмор и рекреација, телесне активности, самопослуживање у групи и одржавање хигијене

Одржавати редовну сарадњу са учитељима првог и другог разреда чији ученици похађају боравак, договор о врсти рада и потешкој помоћи у учењу и савладавању наставног градива.

У току септембра водити индивидуалне разговоре са родитељима и указати на потребу и значај сарадње родитеља и учитеља у боравку. Упознати родитеље са режимом дана и условима рада у боравку. Током школске године контактирати са родитељима индивидуалним путем, тј. наставити обавезну индивидуалну сарадњу.

Пратити рад ученика и успех који у школи постижу. Вршити свакодневну контролу при изради домаћих задатака уз давање потребних упутстава. Припремити ученика за израду задатака који су потребни за њихов успех у школи (развијати индивидуалност у раду).

Индивидуалном сарадњом са родитељима упознати особине појединих ученика, посебне одлике или здравствене проблеме деце.

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ се организују у време које је намењено забави и одмору. При избору садржаја придржавати се психолошког, здравственог и васпитног задатка. Улога активности у слободном времену је у томе да пружи ученицима активан одмор, забаву и развија свестрану личност.

Међу слободним активностима налазе се: шетње, игре (елементарне, дидактичке, друштвене), литерарно изражавање (усмено и писмено), ликовно изражавање, драмско изражавање, уметничко изражавање текстова – рецитовање, изражавање плесом, спортске активности и такмичења, музичке активности и радио и ТВ емисије

ЗАДАЦИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА:

Оспособити ученике за самостално учење и израду домаћих задатака. Неговати хуманост, љубав и навике културног понашања и колективизам. Развијати радно васпитање кроз свакодневно решавање домаћих задатака и извршавање постављених обавеза, развијати иницијативност и упорност у раду. Развијати физичке активности боравком на чистом ваздуху у природи, телесном вежбама и друштвеним играма. Естетско васпитање неговати кроз личну хигијену, хигијену школског прибора, као и кроз општи лични изглед ученика.

ВАСПИТАЊЕ ЗА ЗАЈЕДНИЦУ подразумева: неговање смисла за заједнички живот и рад, чување и одржавање школске имовине, обављање једноставних послова услуживања, развијање критичког става према владању и општем понашању ученика, поштовање заједничких одлука и њихово спровођење у дело и активности у решавању питања која су од значаја за целу групу

ДРУГАРСТВО подразумева: разликовање правог од лажног другарства, развијање осећања искрености и правичности, међусобно поштовање дечака и девојчица, помоћ слабијим ученицима у учењу и савладавању програма, поштовање старијих особа и правилан однос према њима.

КУЛТУРА ПОНАШАЊА подразумева: неговање лепог понашања на јавним местима и поздрављање у развојно доба дана, те опхођење према другу или другарици.

ДНЕВНИ РАСПРЕД АКТИВНОСТИ

8,00	долазак и припрема за школу
8,00 - 9,30	обавезне активности (израда и провера домаћих задатака, провера знања)
9,30 - 11,00	слободне активности – креативне радионице
11,00 - 12,00	гледање ТВ емисија, друштвене игре и обиласци
12,00 - 13,15	играње, ужина, припрема за наставу
13,30 - 15,00	обавезне активности (израда и провера домаћих задатака, провера знања)
15,00 - 16,30	ужина, слободне активности – креативне радионице, шетње и обиласци
16,30 - 18,00	гледање ТВ емисија и друштвене игре

План рада продуженог боравка

Месец	Раз.	Програмски садржај	Задаци	Облици реализације
Септембар	I	Српски језик - припрема за читање и писање - глас,слово,реч,реченица-појам - увежбавање научених штампаних слова - вежбе у читању текстова	Развијање радног васпитања кроз свакодневно решавање домаћих задатака и постављених обавеза. Неговање хуманости,љубави и колективизма. Развијање физичких способности боравком на чистом ваздуху, телесним вежбама и друштвеним играма.	Индивидуалан рад и рад по групама
	II	- рад на текстовима школске лектире - утврђивање правописних и граматичких правила - рецитовање - рад на драмским текстовима		
	I	Математика - облици и боје - -геометријска тела - предмети у простору и односи међу њима - дуж		
	II	- обнављање градива првог разреда - геометријска тела и фигуре - линија,тачка и дуж - јединице мере за дужину		
		Слободне активности - различите елементарне и друштвене игре - слушање музике		
Октобар	I	Српски језик - учење читања и писања - вежбе утврђивања обрађених слова - причање прича на основу датих слика - диктат од научених слова		
	II	- пишемо и читамо латиницу - рад на текстовима домаће и школске лектире - говорне и писмене вежбе - усвајање садржаја из граматике и правописа		
	I	Математика - линије - скупови - бројеви од 1 до 4 - колико смо научили о бројевима		
	II	- мерење и мере - природни бројеви до 100 - сабирање и одузимање двоцифрених бројева - текстуални задаци		

	Слободне активности - читање текстова о биљкама и животињама - изражавање ликовним, плесним и драмским путем - прављење хербаријума - спортске активности	
--	---	--

Месец	Разред	Програмски садржај	Задаци	Облици реализације
Новембар	I	Српски језик - увежбавање читања и писања штампаним словима - научили смо азбуку - народне умотворине,загонетке,ребуси - рецитовање песме - пишем и читам научена слова	Неговање свести о значају личне хигијене Развијање критичког става према дисциплини и понашању ученика	Индивидуални рад и рад по групама
	II	- читам и пишем латиницу - писана слова латинице - рад на тестовима домаће и школске лектире - богаћење речника говорним и писменим вежбама - вежбање и утврђивање језичких садржаја		
	I	Математика - бројеви од 5 до 9 - знаци + и – - сабирам и одузима до 5 - редни бројеви - претходник и следбеник		
	II	- сабирање и одузимање двоцифрених бројева , задаци са две операције - текстуални задаци са две операције +и- - одређивање непознатог броја,једначине - права,полуправа - знак пута,производ два броја		
		Слободне активности - игре у учионици - гледање тв емисија - уметничко изражавање текста - изражавање ликовним,плесним и драмским путем - посета музеју - спортске активности		

Месец	Разред	Програмски садржај	Задаци	Облици реализације
Децембар	I	Српски језик - писана слова - вежбе у читању текстова - пишем писана слова-диктат - зимске радости-писано изражавање	лности као иправилни х односа између	Индивидуа лни рад и рад по групама

	II	- рад на текстовима - вежбе усменог и писменог изражавања - усвајање садржаја из граматике и правописа - диктат латиничним словима		
	I	Математика - бројеви прве десетице - парни и непарни бројеви - сабирање, сабирак, збир - одузимање, умањеник, умањилац, разлика		
	II	- множење, чиниоци, производ - замена места чиниоца - за толико већи и толико пута већи број - таблица множења 2, 3, 4, 5, 10		
		Слободне активности - игре у учионици - гледање тв емисије и слушање музике - посета библиотеци - друштвене игре и игре на компјутеру - шетње и игре у парку - спортске активности - шаховски турнир		
Јануар	I	Српски језик - читамо песме и приче - доживљај са зимског распуста	Неговање естетског кроз лепо писање Развијање љубави према члановима породице и другарства	
	II	- књижевност,граматика,правопис - избор из народног стваралаштва		
	I	Математика - сабирање и одузимање у првој десетици - бројеви до 20		
	II	- здруживање чинилаца - множење збира и разлике бројем		
		Слободне активности - драмско и плесно изражавање - уметничко изражавање текста - игре на снегу		

Месец	Разред	Програмски садржај	Задаци	Облици реализације
-------	--------	--------------------	--------	--------------------

Фебруар	I	Српски језик - рад на текстовима домаће и школске лектире - увежбавање изражајног читања - ми слику,ви причу - писање великог почетног слова	Развијање љубави према члановима породице и другарства Неговање лепог понашања на јавним местима	Индивидуални рад и рад по групама
	II	- књижевност - рад са текстовима - домаћа лектира - граматички садржаји		
	I	Математика - сабирање и одузимање у првој десетици - бројеви друге десетице - сабирање у другој десетици - одузимање у другој десетици		
	II	- таблица множења - множење са две операције (+ и.) - изломљене линије		
		Слободне активности - игре на снегу - гледање тв емисија - друштвене и елементарне игре - слушање песама о зими - плесно, драмско и ликовно изражавање - уметничко изражавање текста - посета библиотеци		
Март	I	Српски језик - читање и тумачење текстова - вежбе у усменом и писменом изражавању - ред речи у реченици - рецитовање	Развијање осећања праведности и искренности Неговање упорности и истрајности у раду	Индивидуални рад и рад по групама
	II	- књижевност - усмено и писмено изражавање - граматички садржаји - рецитовање песама		
	I	Математика - сабирање и одузимање у другој десетици - одређивање непознатог броја - сабирање и одузимање десетица - десетице прве стотине		
	II	- геометријска тела и фигуре - природни бројеви до 100 (половина) - дељење - толико пута мањи и за толико мањи		
		Слободне активности - слушање музике - посета биоскопу и галерији ЗААРТ - честитка за 8. март - плесно, драмско и ликовно изражавање		

Месец	Разред	Програмски садржај	Задаци	Облици реализације
Април	I	Српски језик - читање и тумачење текстова - вежбе у усменом и писменом изражавању - велико слово у називима насеља	Развијање физичке активности Развијање љубави према животињама	Индивидуални рад и рад по групама
	II	- вежбе читања латиничних текстова и писање латиницом - књижевност, правопис, граматика - говорне и писане вежбе		
	I	Математика - мерење и мере - сабирање бројева прве стотине - одузимање бројева прве стотине		
	II	- одређивање непознатог чиниоца - дељење - одређивање непознатог дељеника		
		Слободне активности - плесно, драмско и ликовно изражавање - уметничко изражавање текста - шетање и игре у природи и учионици - посета библиотеци - сликање на стаклу - украшавање и бојење јаја		
Мај	I	Српски језик - рад на текстовима и граматичким садржајима - загонетамо, одгонетамо - басне - домаћа лектира	Поштовање туђег рада и труда Подстицање ученика на неговање и заштиту животне средине	
	II	- књижевност, правопис, граматика - усмено и писмено изражавање - прича у сликама - домаћа лектира		
	I	Математика - бројеви до 100, сабирање и одузимање са преласком преко десетице - текстуални задаци са сабирањем и одузимањем - динар и пара - задаци са две операције + и -		
	II	- једначине са дељењем - таблично дељење - задаци са две операције		
		Слободне активности - шетање и игре у природи		

		- посета библиотеци - друштвене игре и игре на компјутеру		
--	--	--	--	--

Месец	Разред	Програмски садржај	Задаци	Облици реализације
Јун	I	Српски језик - рад на текстовима домаће и школске лектире - вежбе у усменом и писменом изражавању	Поштовање заједничких одлука Подстицање ученика на неговање и заштиту животне средине	Индивидуални рад и рад по групама
	II	- рад на текстовима - вежбе у усменом и писменом изражавању		
	I	Математика - бројеви до 100, сабирање и одузимање - разиграна математика-израчунај и обој		
	II	- мерење и мере, месец и дан, час и минут		
		Слободне активности - шетање и игре у природи - шетање до града - шаховски турнир		

ПРОГРАМ РАДА УЧЕНИЧКОГ ПАРЛАМЕНТА

Ученички парламент се формира на почетку сваке школске године избором по два представника сваког одељења седмог и осмог разреда. Чланове бирају ученици на ЧОС-у. Чланови бирају председника и два члана представника ученика који учествују у раду Школског одбора. Ученички парламент има пословник о раду, а његов програм рада је састави део годишњег плана рада школе. Улога ученичког парламента је да заступа интересе ученика и ради на остављавању њихових права. Ученички парламент ће:

- 1) давати мишљење и предлоге стручним органима школе, Школском одбору, Савету родитеља и директору о:
 - правилима понашања у школи;
 - мерама безбедности ученика;
 - школским документима;
 - годишњем плану рада, школском развојном плану, школском програму;
 - начину уређивања школског простора, избору уџбеника, слободним активностима, учешћу на спортским и другим такмичењима и организацији свих манифестација ученика у школи и ван ње;
- 2) разматрати однос и сарадњу ученика и наставника, васпитача или стручног сарадника и атмосфере у школи;
- 3) обавештавати ученике о питањима од посебног значаја за њихово школовање и о активностима ученичког парламента;
- 4) активно учествовати у процесу планирања развоја школе и у самовредновању школе;
- 5) предложити чланове стручног актива за развојно планирање и тима за превенцију насиља из реда ученика.

ПРОГРАМ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА

Наставник, васпитач, стручни сарадник / без или са лиценцом /имају обавезу сталног стручног усавршавања, које је прецизирано посебним правилником. Стручно усавршавање обавља се у уставнови и ван установе. У школи је формиран Тим за стручно усавршавање који све послове из ове области прецизира годишњим планом рада. Подаци о стручном усавршавању ван уставновеводе се у посебној евиденцији, а сертификати о похађању семинара и стручних скупова налазе се у досијеима запослених.

Под сталним стручним усавршавањем подразумева се праћење, усвајање и примена савремених достигнућа у науци и пракси ради остваривања циљева и задатака образовања и васпитања и унапређивања образовно-васпитне праксе.

План стручног усавршавања ће се доминантно остваривати кроз различите облике рада у установи и то:

1. Држање угледних часова наставе. Приказивање активности, тема, стручних књига, чланака, вођење радионица на састанцима стручних већа.
2. Присуствовање угледним часовима. Присуствовање приказима активности, стручних књига, чланака. Учешће у тематској анализи угледних часоваи активности и дискусији.
3. Присуствовање стручним састанцима на којима се остварује поједини облик стручног усавршавања, а који су у вези са пословима наставника, васпитача и стручног сарадника.
4. Учешће у раду стручних актива школе - стручни актив за развој школског програма и актив за развојно планирање.

И индивидуално стручно усавршавање наставника се убраја у стручно усавршавање.

Педагошки колегијум ће путем сарадње са Школском управом у Зајечару, уколико се за то створе могућности, у школи организовати неки од обавезних програма стручног усавршавања из Каталога Завода за унапређивање образовања и васпитања.

Школа редовно конкурише у пројектима које подржава Министарство просвете и који би омогућили стручно усавршавање наставник.

Циљ: Унапређивање компетенција наставника

К1-Компетенције за наставну област, предмет и методику

К2-Компетенције за подучавање и учење

К3-Компетенције за подршку развоју личности

К4-Компетенције за комуникацију и сарадњу

Методику и динамику реализације Плана стручног усавршавања предложили су директор, помоћник директора и стручни сарадници школе.

ПРОГРАМ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА ВАН УСТАНОВЕ

- **Учешће у обукама у оквиру пројекта “Школа за 21. век”:**

1. *Настава која подстиче критичко мишљење и решавање проблема, употреба уређаја микробит у настави*

- **Учешће у обукама које организује Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања:**

1. *Онлајн и хибридна настава у дигитално компетентној установи*
2. *Обука за школске координаторе и администраторе међународних истраживања чији је носилац ИЕА*
3. *Обука за школске координаторе и администраторе међународних истраживања ТИМСС*

- **Учешће у обукама које организује Завод за унапређивање образовања и васпитања:**

1. *Програм обуке наставника за реализацију наставе оријентисане ка исходима*
2. *Програм обуке за запослене у образовању /Дигитална учионица/дигитално компетентан наставник – увођење електронских уџбеника и дигиталних образовних материјала*
3. *За наставнике који нису прошли обуку у ранијим циклусима.*

- **Са листе програма од јавног интереса:**

1. *Нови модели учења у раду са надареним ученицима ИОП/З*
2. *Проговори да видим ко си-култура говора*
3. *Креативно предузетништво*
4. *И комуникација се учи*
5. *Обука школских тимова за унапређивање система самовредновања рада школе*
6. *Компетенције за демократску културу и програми наставе и учења*
7. *Примена правилника о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање, занемаривање*
8. *Развој тестова знања и примена у диференцирању учења и наставе*
9. *Од визије до иновативне инклузивне праксе.*

ПРОГРАМ РАДА РУКОВОДЕЋИХ, СТРУЧНИХ И САВЕТОДАВНИХ ОРГАНА У УСТАНОВИ

Орган управљања у школи је Школски одбор. Стручни органи су наставничко веће, одељењска већа, педагошки колегијум, стручно веће за разредну наставу, стручна већа за област предмета (друштвене науке; природне науке; вештине и физичко васпитање) стручни активи за развојно планирање и развој школског програма. Директор формира следеће тимове:

- 1) Тим за инклузивно образовање
- 2) Тим за заштиту ученика од насиља, дискриминације, злостављања изанемаривања
- 3) Тим за самовредновање рада школе
- 4) Тим за обезбеђивање квалитета и развоја установе
- 5) Тим за развој међупредметних компетенција и предузетништва
- 6) Тим за професионални развој
- 7) Тим за професионалну оријентацију
- 8) Тим за безбедност у школи

Педагошки колегијум чине председници стручних већа и стручних актива, координатори стручних тимова и стручни сарадници. Стручни органи, тимови и педагошки колегијум старају се о обезбеђивању и унапређивању квалитета образовно- васпитног рада установе; прате остваривање школског програма; старају се о остваривању циљева и стандарда постигнућа; развоју компетенција; вреднују резултате рада наставника, васпитача и стручног сарадника; прате и утврђују резултате рада ученика; предузимају мере за јединствен и усклађен рад са децом и ученицима у процесу образовања и васпитања и решавају друга стручна питања образовно-васпитног рада. Одељењски старешина има организационо-руководећу и педагошко-инструктивну улогу ураду са ученицима одељења којима је одељењск и старешина, у сарадњи са њиховим родитељима и води прописану евиденцију и педагошку документацију. Рад наведених органа прецизно се планира годишњим планом рада.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ

Родна равноправност подразумева једнака права, одговорности и могућности, равномерно учешће и уравнотежену заступљеност жена и мушкараца у свим областима друштвеног живота, једнаке могућности за остваривање права и слобода, коришћење личних знања и способности за лични развој и развој друштва, једнаке могућности и права у приступу робама и услугама, као и остваривање једнаке користи од резултата рада, уз уважавање биолошких, друштвених и културолошки формираних разлика између мушкараца и жена и различитих интереса, потреба и приоритета жена и мушкараца приликом доношења јавних и других политика и одлучивања о правима, обавезама и на закону заснованим одредбама, као и уставним одредбама.

Дискриминација на основу пола, полних карактеристика, односно рода, јесте свако неоправдано разликовање, неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), на отворен или прикривен начин, у односу на лица или групе лица, као и чланове њихових породица или њима блиска лица, засновано на полу, полним карактеристикама, односно роду у: политичкој, образовној, медијској и економској области; области запошљавања, занимања и рада, samozapošljavanja, заштите потрошача (робе и услуге); здравственом осигурању и заштити; социјалном осигурању и заштити, у браку и породичним односима; области безбедности; екологији; области културе; спорту и рекреацији; као и у области јавног оглашавања и другим областима друштвеног живота.

Непосредна дискриминација на основу пола, полних карактеристика, односно рода, постоји ако се лице или група лица, због њиховог пола, полних карактеристика, односно рода, у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај. Посредна дискриминација на основу пола, полних карактеристика, односно рода, постоји ако, на изглед неутрална одредба, критеријум или пракса, лице или групу лица, ставља или би могла ставити, због њиховог пола, полних карактеристика, односно рода, у неповољан положај у поређењу са другим лицима у истој или сличној ситуацији, осим ако је то објективно оправдано законитим циљем, а средства за постизање тог циља су примерена и нужна.

Дискриминација на основу пола, полних карактеристика, односно рода постоји ако се према лицу или групи лица неоправдано поступа неповољније него што се поступа или би се поступало према другима, искључиво или углавном због тога што су тражили, односно намеравају да траже заштиту од дискриминације на основу пола, односно рода, или због тога што су понудили или намеравају да понуде доказе о дискриминаторском поступању.

Дискриминацијом на основу пола, полних карактеристика, односно рода, сматра се и: узнемиравање, понижавајуће поступање, претње и условљавање, сексуално узнемиравање и сексуално уцењивање, родно заснован говор мржње, насиље засновано на полу, полним карактеристикама, односно роду или промени пола, насиље према женама, неједнако поступање на основу трудноће, породилског одсуства, одсуства ради неге детета, одсуства ради посебне неге детета у својству очинства и материнства (родитељства), усвојења, хранитељства, старатељства и подстицање на дискриминацију као и сваки неповољнији третман који лице има због одбијања или трпљења таквог понашања.

Дискриминација лица по основу два или више личних својстава без обзира на то да ли се утицај поједних личних својстава може разграничити је вишеструка дискриминација или се не може разграничити (интерсексијска дискриминација).

Законом о родној равноправности уређује се појам, значење и мере политике остваривања и унапређења родне равноправности, као и врсте планских аката у области родне равноправности, надзор над применом закона и друга питања од значаја за остваривање и унапређење родне равноправности. Наведеним законом се уређују обавезе органа јавне власти, послодаваца и других социјалних партнера да интегришу родну перспективу у области у којој делују.

Чланом 13. Закона о родној равноправности дефинисане су врсте планских аката, међу које спада и План управљања ризицима од повреде принципа равноправности. План управљања ризицима од повреде принципа родне равноправности представља гаранцију родне перспективе, уродњавања и уравнотежене заступљености полова у установи.

Родно осетљива статистика

Да би се добро разумеле потребе за остваривањем родне равноправности неопходна је постојање родно осетљиве статистике, родно разврстаних података и родних индикатора. То су кључни алати за формулисање, примену, надзирање, евалуацију и ревизију циљева на свим нивоима друштвеног деловања. Родно осетљива статистика обезбеђује податке за креирање и ревизију политике и програма организација како не би производиле различите ефекте на жене и мушкарце. Поред тога, она обезбеђује веродостојне податке о стварним ефектима политика и програма на животе жена и мушкараца.

Редовно и свеобухватно праћење и приказивање родно осетљивих података омогућавају сагледавање стања у друштву (организацији) у погледу родно засноване дискриминације, као и креирање, планирање и спровођење политика и програма који су усмерени на отклањање неједнакости и унапређење положаја дискриминисаних група или дискриминисаних појединаца и појединки.

МЕРЕ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ

Мере за остваривање и унапређење родне равноправности се могу разврстати у опште мере и посебне мере.

Опште мере се доносе након друштвеног дијалога и широког друштвеног консензуса, док се посебне мере доносе појединачно на нивоу организације.

Опште мере за остваривање и унапређивање родне равноправности јесу законом прописане мере којима се у одређеној области забрањује дискриминација на основу пола, односно рода, или налаже одговарајуће поступање ради остваривања родне равноправности. Опште мере обухватају и мере утврђене другим актима (декларације, резолуције, стратегије и сл.), чији је циљ остваривање родне равноправности.

● Увођење родно осетљиве статистике ● Едукације на седници наставничког већа о принципима родне равносправности ● Едукације особља које не припада наставничком већу о принципима родне равноправности ● Родитељски састанак на тему родне равноправности ● Час одељењског старешине на тему родне равноправности ● Радионице за ученике на тему родне равноправности реализоване у сарадњи са канцеларијом за младе града Зајечара
● Принципи родне равноправности узети у обзир приликом израде Годишњег плана рада школе, Извештаја о раду установе, школског програма и Школског развојног плана
● Час одељењског старешине посвећен теми родне равноправности ● Час одељењског старешине посвећен теми ризика од повреда родне равноправности ● Ученички парламент реализује пројекат на тему родне равноправности и ризика од повреда родне равноправности ● Сагледавање родне равноправности у избору занимља, професионалне оријентације за ученике завршног разреда ● Тим за заштиту ученика од насиља, дискриминације, злостављања и занемаривања у мерама превенције има мере превенције родно засноване дискриминације и насиља
На седницама када се бирају представници наставничког већа који ће бити чланови школског одбора указати на значај учешћа мање заступљеног пола у раду школског одбора
На часу одељењског старешине када се бирају представници који ће бити чланови ученичког парламента указати на значај учешћа мање заступљеног пола у раду школског одбора
На родитељском састанку када се бирају представници који ће бити чланови савета родитеља указати на значај учешћа мање заступљеног пола у раду школског одбора
Омогућити свима да буду правовремено информисани о могућностима стручног усавршавања и професионалног развоја

